

Sedaj še ploskamo

Sedaj še ploskamo Mitji Ribiču in stabilizacijskemu programu, toda ko se bo stabilizacija spustila na tla, ko se bodo globalni ukrepi spreminjali v številke, ko se bo treba na vseh ravneh odrekati delu svojega trenutnega interesa, bodo marsikomu roke obvisle v zraku. Se bodo takrat začeli spet odpori, pritiski in podobno? Bomo spet popuščali ali bomo vztrajali pogumno na bojišču, da bi zavarovali ne samo temelje gospodarstva, temveč tudi temelje našega samoupravljanja?

Komunist — 27. XI. 1970.

Beg strokovnjakov

Na seji administrativne komisije pri slovenski skupščini so razpravljali o gibanju osebnih dohodkov v republiških organih. Ugotovili so, da so se poprečni osebni dohodki povečali od laniških 1148 na 1350 dinarjev, torej so letos za petino višji. Toda osebni dohodki v drugih dejavnostih rastejo mnogo hitreje in zato se dogaja, da zlasti priznani strokovnjaki iz republiških organov in ustanov odhajajo v gospodarstvo. Ker gre za večje število takšnih prehodov, ima lahko to resne posledice za strokovno delo republiških organov. O tem bodo seznanili pristojne forume.

Dnevnik — 20. XI. 1970

Doslednost v stabilizaciji

Če ne bo Zvezni izvršni svet tokrat res v pravem pomenu besede uresničeval in temeljito pripravil programa stabilizacije, potem bomo imeli podoben položaj, kot že dvakrat poprej!

Samo en primer: V eni zadnjih števil Priloge pregleda smo na prvi strani zasledili članek, iz katerega je razvidno, da je bil dosežen sporazum med proizvajalci morske soli in dvema tretjinama »potrošnikov« (beri trgovskih podjetij) o višjih cenah morske soli, in sicer za 39 do 45,5 odstotka!!!

Gospodarski vestnik — 20. XI. 1970

Najmanj stanovanj

Po podatkih zveznega zavoda za statistiko je bilo letos v devetih mesecih dokončanih v družbenem sektorju nad 23.000 stanovanj, kar za 2600 stanovanj ali 13 % več kakor lani v enakem obdobju. Nedokončanih pa je bilo blizu 74.000 stanovanj, enako, kakor pred enim letom.

V primerjavi z istim obdobjem lanskega leta se je najbolj povečalo število dokončanih stanovanj v Makedoniji, namreč za 30 %, v Bosni in Hercegovini za 18 % in v Hrvaški za 21 %. V Sloveniji pa je bilo dokončanih le 1945 stanovanj, kar je za 398 stanovanj ali za 17 % manj kakor lani v enakem obdobju.

Delo — 23. XI. 1970

Davki — rezerva

Z zaostreno davčno politiko in usmerjanjem delitve dohodka, naj bi preprečili neupravičene bogatitve in druge podobne družbene pojave, ki danes marsikje povzročajo veliko materialno in družbeno škodo. Tu imajo posebno odgovorno nalogo občine. Neplačani prispevki in davki znašajo namreč danes že 34 odstotkov odmerjenih davščin. To je precejšnja rezerva, ki bi občinam lahko omogočila odvajanje večjih dohodkov za proračune in s tem vsaj v manjšem obsegu tudi znižanje obveznosti gospodarstva.

Komunist — 20. XI. 1970

Slovensko zaupanje

Število varčevalcev v Sloveniji še nadalje narašča, čeprav se v zadnjih mesecih ne zvišujejo tako naglo tudi hranilne vloge in vložen denar. Po najnovejših podatkih službe družbenega knjigovodstva je konec septembra 1970 bilo v tej republiki 1.143.000 hranilnih vlog občanov v višini 2 milijardi in 951 tisoč dinarjev. Praktično je dve tretjini prebivalstva imelo hranilne knjižice.

Večernje novice — 20. XI. 1970

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSIČ

ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR SINKOVEC

LETO VIII.
STEV.: 50
9. XII. 1970

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

Naša vojska za svoj praznik

Letos 22. decembra bo preteklo 29 let, kar je bila ustanovljena v Rudem 1. proletarska brigada kot prva redna vojaška enota naše narodnoosvobodilne vojske. Zato slavi vsako leto naša vojska ta dan kot dan JLA. Letošnji program praznovanja v Sloveniji in posebno v Ljubljani je zelo bogat in je usklajen z načelom o vseljudski obrambi.

Več tisoč vojakov se je udeležilo športnih tekmovanj v čast dnevu JLA. Več tisoč vojakov, rezervnih starešin in mladincev pa se je udeležilo šahovskih srečanj.

V ljubljanskem domu JLA bodo vsako sredo ob 18. uri kazali brezplačno po en vojaški film ali film s temo iz osvobodilne vojne. Na Vrhniki pa bodo v domu JLA priredili razstavo likovnih del pripadnikov vojske in samorastnikov.

Vojaško poveljstvo, štab za splošni ljudski odpor in sekretariat za narodno obrambo bodo v sodelovanju s sekretariatom za informacije priredili v prvi polovici decembra tiskovno konferenco. Na njej bodo

predstavniki seznanili javnost z uspehi v JLA in z različnimi težavami. V sodelovanju z Društvom pisarstev bo v drugi polovici decembra v ljubljanskem domu JLA literarni večer, kjer bodo nastopali pisatelji in pesniki, ki opisujejo osvobodilno vojno in revolucijo.

Po vojašnicah v Ljubljani bodo priredili že tradicionalna srečanja med mladino in mladimi oficirji ter podoficirji. V domu JLA pa bodo priredili za mladino nagradno tekmovanje »Pokaži kaj znaš«. Mladinci bodo tekmovali v poznavanju osvobodilne vojne.

Pred dnevom JLA bo sprejem predstavnikov enot in družbenopolitičnih organizacij.

predvsem tistih, ki so se odlikovali pri pripravah za vseljudski odpor in pri sodelovanju z JLA. Na sprejemu bodo podelili priznanja in nagrade. Istega dne bo sprejem tudi za rezervne starešine, člane Zveze združenj borcev in predstavnike drugih družbenopolitičnih organizacij. Oba sprejema bosta v ljubljanskem domu JLA.

Prav tako bo tamkaj tudi družabni večer oficirjev in podoficirjev.

Vojaško poveljstvo pa bo v dneh okoli 22. decembra sprejelo večjo skupino pionirjev in pionirk iz ene izmed ljubljanskih občin.

Dne 22. decembra ob 13. uri pa bo delegacija JLA položila vence na partizanske grobove.

Ne sme biti ovir za nadaljnje zboljševanje invalidskega varstva

Na nedavni seji komisije VVI zveznega odbora ZZB NOV so ugotavljali, da se je vsa njena aktivnost razvijala v duhu sklepov VI. kongresa Zveze združenj borcev. Komisija je ves čas spremljala razvoj invalidskega varstva in ugotavljala, da razvoj tega varstva pri nas občutno zaostaja za splošnim družbeno-ekonomskim razvojem.

Ob upoštevanju tekočih sprememb v našem političnem sistemu in ob izvajanju stabilizacije gospodarstva — so na komisiji naglasili — se ne bi smelo zgoditi, da bi ti ukrepi prizadeli obstoječo raven invalidskega varstva. Tudi ne bi smeli ovirati nadaljnegaboljševanja invalidskega varstva in uskladitve invalidnim in drugih invalidskih prejemkov z ravni iz leta 1959. Poudarili so tudi, da se ne sme dogoditi, da bi decentralizacija varstva borcev in invalidov dovela do šestih ali celo osmih vrst invalidskega varstva.

Na seji so ugotavljali, da raven invalidskega varstva pri nas zaostaja za invalidskim varstvom v drugih deželah. Zato so sklenili proučiti razlike med našimi in tujimi invalidskimi varstvi, predvsem pa proučiti sedanjo raven invalidskega varstva v primerjavi z njegovo ravni v prvih povojnih letih.

Upadanje današnjega materialnega stanja invalidov v primerjavi z letom 1959 je očitno. Ze to, da so invalidi sedaj nad 10 let starejši kot leta 1959, kar vpliva tudi na njihovo zdravstveno stanje, zgovorno potrjuje, da so invalidi danes v mnogo neugodnejšem položaju kot prej. To pa vpliva tudi na njihov družbeni položaj.

Sklenili so, da bo komisija zveznega odbora za vojaške

vojne invalide, ob upoštevanju vsega navedenega, v prihodnje posvečala še posebno pozornost materialnemu in družbenemu položaju vojaških vojn invalidov v naši družbi.

Obsodili so negativne pojave

V Beogradu je bila pred kratkim seja predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Srbije. Na njej so zelo živo razpravljali o najnovejših političnih dogodkih in ekonomski situaciji v naši državi. Ostro so obsodili posamezne negativne pojave v našem gospodarstvu in naši družbi in se pri tem spraševali, kdo je vsega tega kriv.

Med sklepi, ki so jih na tej seji sprejeli, je tudi ta, da bodo do 20. decembra izvedli področno posvetovanja o izvedbi sklepov VI. kongresa ZZB NOV Jugoslavije. Na teh posvetovanjih bi se pogovorili tudi o večji družbeno politični angažiranosti članov, kakor tudi o informiranosti borcev in vse naše skupnosti o aktivnosti in problematiki ZZB NOV.

V razpravi so se dotaknili še invalidskih zadev in predlagali zvišanje osebnih in družinskih invalidnin.

Častna razsodišča za rezervne vojaške starešine — v pristojnost ZRVS

Komisija za splošna in kadrovska vprašanja pri republiškem odboru ZRVS Slovenije je na svoji seji dne 22. oktobra obravnavala problematiko disciplinskega postopka zoper rezervne vojaške starešine pred častnimi razsodišči. Kot je znano, so ta razsodišča sedaj ustanovljena pri poveljstvu vojaških okrožij, ki so pristojna tudi za uvedbo disciplinskega postopka.

Glede na to, da imajo rezervni vojaški starešine sedaj samostojno organizacijo, ki se med drugim ukvarja tudi s kadrovsko problematiko in ima po statutu nalogo, da urbi za ugled in moralno-politični lik rezervnih starešin, je bil podan predlog, da se tudi delovanje omenjenih častnih razsodišč prenese v pristojnost organizacije ZRVS.

Komisija za splošna in kadrovska vprašanja je mnenja, naj se častno razsodišče za rezervne vojaške starešine (takšno naj bi bilo novo ime razsodišča) ustanovi pri republiškem odboru ZRVS Slovenije, svoje senat pa naj bi imelo tudi v večjih mestih oziroma oddaljenih središčih.

Za uvedbo disciplinskega postopka zoper rezervne vojaške starešine bi bili po tem predlogu pristojni občinski odbori ZRVS, ki bi določali tudi organe za izpeljavo postopka. Po končanih poizvedbah bi vsak primer obravnavala še komisija za splošna in kadrovska vprašanja pri republiškem odboru, ki bi nato predmete od-

stopila disciplinskemu tožilcu, ta pa bi sestavljal obtožbe in jih zastopal pred častnim razsodiščem.

Kazni, ki jih lahko izreče častno razsodišče rezervnim vojaškim starešinam za storjene disciplinske prestopke, naj bi bile še naprej: ukor, strogi ukor in odvzem čina oziroma razreda. Prav tako naj bi še naprej ostala v veljavi kategorizacija disciplinskih prestopkov, po kateri se kot disciplinski prestopki s težjo krnitvijo ugleda rezervnega starešine štejejo predvsem: težja kazniva dejanja in kazniva dejanja storjena iz nečastnih pobud; disciplinski prestopki zoper uradno dolžnost, zaradi katerih je bil storilec odpuščen z dela; upiranje vojaškim, političnim in gospodarskim ukrepom državnih in republiških organov, s katerimi se slabi narodna obramba; težje kršitve javne morale in odhod v tujino oziroma zadrževanje v tujini brez dovoljenja pristojnega organa.

Višje častno razsodišče za rezervne vojaške starešine naj bi delovalo pri zveznem odboru ZRVS Jugoslavije.

Komisija končno predlaga, naj bo za organizacijo častnih razsodišč in disciplinski postopek do končane prve stopnje sojenja odgovorna in pristojna republika.

S stališči komisije, ki so posredovana zveznemu odboru ZRVS Jugoslavije, so se strinjali tudi predstavniki ljubljanske armadne oblasti ter poveljstev vojaških okrožij.

STANE KOTNIK

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likovnarjeva—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk lakirnice in plastificirnica
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstdnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

Dogodki tedna

● Predsedstvo ZKJ je razpravljalo o »nekaterih perečih zunanje-političnih vprašanjih«. Na tej seji je član izvršnega biroja predsedstva ZKJ Stane Dolanc govoril o najvažnejših političnih gibanjih v Evropi.

● Predsednik republike Josip Broz Tito je izročil prometu znameniti novi most prek Save v Beogradu z obema novima odsekoma avto ceste, ki povezujeta staro avto cesto brastva in enotnosti. Štiri leta po zakoličenju trase je največje povojno gradbišče v Beogradu zaprlo vrata. »Lahko rečemo, da je bila kljub vsem težavam in zaprekam avto cesta skozi Beograd zgrajena v rekordnem času,« so poudarili graditelji in projektanti.

● Komite konference ZK v JLA je obravnaval na seji naloge komunistov v odhajajoči sovražne in obveščevalne podtalne dejavnosti proti našim oboroženim silam. Člani komiteja so obravnavali tudi priprave na prvo konferenco novega sklica, ki bo sredi decembra v Beogradu.

● V zveznem zavodu za statistiko so objavili nedokončane podatke, iz katerih izhaja, da je bil uvoz kljub depozitu, ki je bil uveden konec oktobra, tudi v novembru rekorden. Uvozili smo blaga v vrednosti 3 milijarde 100 milijonov dinarjev, to je kar za 52 odstotkov več kot v novembru leta 1969.

● V Beogradu so bili pogovori med delegacijama socialistične partije Italije in skupne delegacije ZKJ in SZDL. Pogovarjali so se o bistvenih mednarodnih problemih in še posebej o vprašanjih evropske varnosti. Gostje so nato odpotovali v Slovenijo in Hrvaško.

● Predsednik SFRJ Josip Broz Tito bo na povabilo predsednika italijanske republike Giuseppea Saragata uradno obiskal Italijo 10. decembra letos. V soboto, 12. decembra pa bo predsednik Tito obiskal papeža Pavla VI. Glasilo socialistične stranke Italije »Avanti« izraža prepričanje, da se bo predsednik Tito lahko prepričal, kako so napredovali dobri sosedski odnosi in kakšno je iskreno prijateljstvo, ki združuje narode dveh držav.

● Iz Rima se je vrnil član ZIS Toma Granfil, vodja jugoslovanske delegacije na šestem zasedanju jugoslovansko-italijanskega mešanega odbora za gospodarsko, industrijsko in tehnično sodelovanje. Časnikarjem, ki so ga pričakali na letališču, je rekel, da so v Rimu govorili o številnih gospodarskih vprašanjih. Ugotovili so, da je bila blagovna menjjava lani in letos sicer prav uspešna, vendar bi bilo treba gospodarske stike kvalitetno obogatiti in povzdigniti na višjo raven.

● SZ in druge socialistične države so zadovoljne, ker njihova prizadevanja dejansko prispevajo k urejanju položaja v Evropi in ker se tudi v nekaterih zahodnih deželah krepe realistične težnje po sožitju in sodelovanju z evropskim Vzhodom. Ob tem pa naj bi članice varšavskega pakta še bolj strnile svoje vrste in še bolj okrepile svojo enotnost. To je prvi element, ki izhaja iz dokumentov berlinskega »vrha« in ki ga v svojem uvodniku tudi podčrtuje »Pravda«.

● V Bruslju so objavili sporočilo o sestanku zunanjih ministrov držav članic NATO. Rečeno je, da je izboljšanje odnosov med Vzhodom in Zahodom odvisno od tega, ali se bodo sedanji pogovori o Berlinu ugodno končali. »Tedad, ko bodo pogovori o Berlinu zadovoljivi, bodo države članice NATO pripravljene navezati multilateralne stike z vsemi zainteresiranimi vladami, da bi se dogovorili, kdaj naj bi sklicali konferenco o evropski varnosti in sodelovanju,« je rečeno v sporočilu.

● Zunanji ministri šestih držav skupnega evropskega trga in držav kandidat za vstop v to zahodnoevropsko gospodarsko skupnost — Velike Britanije, Danske, Norveške in Irske so sklenili danes na sestanku v Bruslju, da je zadovoljiva rešitev »problema Berlina« preizkurni kamen za sklicanje evropske konference o varnosti, ki so jo predlagale države varšavskega sporazuma. To so sporočili nocoj na tiskovni konferenci.

● Pavel VI. je po obisku v Indoneziji prispel v Hongkong, »prag Kitajske«. To najdaljše potovanje poveljarja katoliške cerkve razlagajo kot novo odpiranje Vatikana do »tretjega sveta« in konkretno tudi do LR Kitajske, za katero je Osservatore romano v zadnjem času našel precej besed razumevanja. Papež Pavel VI. je pred tem končal obisk na Cejlonu in odpotoval iz Colomba v Rim.

● Plovba po jugoslovanski splavnici za ladje v Djerdapu se je začela. V štirinajstih dneh — tako dolgo je trajala prekinitev plovbe v Djerdapu — se je na obeh straneh gradbišča zbralo več kot 400 ladijskih konvojov iz vseh podonavskih držav.

● Egiptovska vlada se bo lotila široke mednarodne diplomatske ofenzive, da bi preprečila novo eksplozijo, ki bi utegnila izbruhniti na Srednjem vzhodu, če hkrati s sedanjo prekinitvijo ognja ne bodo doseženi konkretni rezultati v smeri mirne rešitve krize. V prihodnjih dveh mesecih, kolikor je ostalo do konca trimesečne prekinitve ognja, bo vlada poslala odposlance v vrsto držav Afrike, Azije, Evrope in Latinske Amerike.

● Komisija OZN, ki so ji zaupali nalogo, da ugotovi dejansko stanje v Gvineji, je predložila varnostnemu svetu poročilo, v katerem pravi, da so v Gvineji pred 14 dnevi vdrle »pomorske in vojaške enote portugalskih oboroženih sil«. Portugalci so »šli v operacijo proti Gvineji iz sosednje portugalske Gvineje« in so bili »povezani z gvinejskimi odpadničnimi elementi zunaj republike Gvineje«.

● Na 93. seji četverne konference o Vietnamu — prvi po ameriškem bombardiranju Severnega Vietnama, zaradi česar sta delegaciji DR Vietnama in PNO bojkotirali sejo v preteklem tednu — so se sicer vse štiri delegacije znova sešle, toda ton je bil oster in drug drugemu so očitali, da je mirovna konferenca zašla v hudo zagato.

● Priključitev Sirije k federaciji ZAR, Libije in Sudana ne pomeni, da bo Damask pristal na politično rešitev krize na Bližnjem vzhodu. Sirski predsednik Ahmed Hatib je v tej zvezi pristavil, da bo osnovna sirska politična strategija ostala nespremenjena. Povezani smo s politiko naše stranke Baas in ne bomo odstopili od nje. Kakor je znano, zavrača ta stranka vsako politično rešitev krize na Bližnjem vzhodu, vključno tudi resolucijo Varnostnega sveta in načrt ameriškega zunanjega ministra Rogersa.

● Zahodnonemški kancler Brandt je odpotoval v Varšavo in naslednjega dne 7. decembra s premierom Cyrankiewiczem podpisal zahodnonemško-poljski sporazum, s katerim ZRN priznava sedanje poljske zahodne meje.

Zahteve borcev, ki so prišli v NOV iz Afrike

Delegacija nekdanjih borcev, ki so v NOV prišli iz Afrike, je obiskala republiški odbor zveze združenj borcev NOV Slovenije, republiški zavod za socialno zavarovanje in komisijo za zadeve borcev skupštine SRS. V delegaciji borcev omenjene skupine iz vseh so bili predstavniki nekdanjih desetih primorskih občin.

Na republiškem odboru ZZB NOV so delegacijo sprejeli Franc Vrhovšek, sekretar RO ZZB, Slavko Kovačič, sekretar komisije za socialno-zdravstvene zadeve, in Viktor Stopar, predsednik komisije za dajanje mnenj po 195. členu TZPZ. V razgovoru so sodelovali predstavniki osrednjega odbora prekomorskih brigad.

Predstavniki nekdanjih borcev, ki so v NOV prišli iz Afrike, so predstavnike republiškega odbora ZZB podrobno seznanili s številnimi nerešenimi vprašanji nekdanjih borcev omenjene skupine. Predvsem so podčrtali dejstva, da se je ogromna večina Primorcev in Istranov — nekdanjih pripadnikov kazenskih enot na Siciliji že julija 1943 opredelila za odhod v domovino v borbo proti nacifšizmu. Ker so se vključili v posebno partizansko taborišče, nosili na levem rokavu oznake pripadnika NOVJ, imeli našo zastavo itd., so jih zavezniški pripeljali v Alžirijo, v razna taborišča. Tam so jih sprejeli v svojo vojsko, v kateri so prispevali k zmagi zavezniške vojske. Šele po sporazumu vrhovnega štaba NOVJ in zavezniške komande so ti naši sonarodnjaki prišli v prekomorske partizanske brigade. Več kot 6.000 Primorcev in Istranov je na ta način prišlo v 1. in 2. tankovsko brigado, artil. brigado, 251. in 252. letalski squadron (pozneje preimenovan v 1. letalski polk), četrto in peto prekomorsko brigado ter številne druge strokovne enote NOVJ. Podobno pot je ubrala skupina naših ljudi na Bližnjem vzhodu, ko so po upor 10. julija 1943 v kraljevi vojski ustanovili prvi partizanski odred s 1200 borci.

Predstavniki prizadetih borcev so zahtevali, naj se ta vprašanja še enkrat obravnavajo, naj se analizira položaj vsake skupine posebej ter naj tudi ti borci dobe priznanje, ki so si ga zaslužili. Saj je očitno, da so v zavezniški vojski napravili za Titovo Jugoslavijo vse, kar je bilo v njihovi moči, in da so prav zaradi svoje odločne vztrajnosti prišli v NOV ter se udeležili bojev v Dalmaciji, Hercegovini, Bosni, Črni gori, Hrvaškem in Slovenskem primorju ter na sremiski fronti (borci 1. in 2. prekomorske brigade, 2. tankovske brigade, dva artil. divizion, avtobataljon in 1400 letalcev prekomorcev v raznih letalskih divizijah).

Pri republiškem zavodu za socialno zavarovanje jih je sprejel tovariš Franc Ključevšek s sodelavci. Tu je stekla beseda predvsem o nespoštovanju kriterijev za priznanje statusa borca NOV na območju Slovenskega primorja in Slovenske Istre. Te kriterije je sprejelo politično vodstvo Slovenije že leta 1968 v sporazumu s

predstavniki republiškega zavoda za socialno zavarovanje. Čeprav naj bi bili kriteriji pripomogli k bolj prožnemu obravnavanju zadev nekdanjih borcev, se v praksi pojavljajo samovoljna tolmačenja, analogno temu se izdajajo negativne odločbe, ki povzročajo nezadovoljstva. Predstavniki borcev so zahtevali, naj bi v bodoče te kriterije bolj dosledno uporabljali.

Na skupščini SR Slovenije je delegacijo sprejel tovariš Vlado Černe, predsednik komisije za zadeve borcev. Člani delegacije so zahtevali, naj bi prišlo do dopolnitve temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju, še zlasti kar se tiče priznanja posebne delovne dobe iz naslova aktivnega sodelovanja v tujih odporiških

gibanjih in v zavezniški vojski. Tovariš Vlado Černe, predsednik komisije, je sporočil, da je zvezna komisija že sprejela stališče, naj bi se našim borcem, ki so bili v grških partizanskih enotah (ELAS), priznale enake pravice kot borcem NOVJ. Prav tako je povedal, da vse druge skupine borcev še obravnavajo. V enotah ELAS so bili razen makedonskih borcev tudi Slovenci in Istrani. Imeli so svojo enoto »Primorje«, ki se je pozneje preimenovala v 1. slovenski bataljon.

Člani delegacije prizadetih borcev so odšli iz Ljubljane prepričani, da bodo ustrezni republiški organi ugodno rešili te zadeve, ki se vlečejo že toliko let.

ALBERT KLUN

Delo in problemi komisij, združenj in sekcij VVI

V poročilu o delu ZZB NOV Slovenije, ki ga je obravnavalo predsedstvo republiškega odbora na svoji seji 16. novembra, je zajeto tudi poročilo o delu in problemih komisij, združenj in sekcij vojaških vojnih invalidov.

V prvem delu posvečenem družbeno-politični dejavnosti, je med drugim rečeno: aktivnost vojaških vojnih invalidov se odraža na raznih področjih, v okviru SZDL, družbenega samoupravljanja, v raznih organizacijah in društvih. Ugotovili so, da je članstvo združenj VVI na splošno politično dobro usmerjeno, sledi podatek, da imajo invalidi mnogo pripomb in izjavljanju gospodarske reforme, zaradi pojavov slabega gospodarjenja, okoriščanja z družbenim premoženjem itd.

Med članstvom združenj VVI je naletel na posebno ugoden odmev republiški zakon o vojaških vojnih invalidih. Ugodno vpliva nanje tudi prizadevanje občinskih skupščin pri urejanju socialno-zdravstvenih zadev udeležencev NOV. Menijo pa, da se nekatere zadeve varstva vojaških vojnih invalidov urejajo slabo in prepočasi. V prvi vrsti gre za zaostajanje invalidnin za naglim dvigom osebnih dohodkov delavcev. Razumeti tudi ne morejo, da imajo invalidi in svojci padlih iz nemške vojske večje invalidnine kot invalidi iz NOV.

Invalidski dodatek bi moral po navedbah v poročilu dosegati višino minimalnega osebnega dohodka delavcev, odpraviti pa je treba tudi prispevek za zdravila, priznati v zavarovalno dobo čas rehabilitacije invalidov, bolje poskrbeti za kmete — invalide in končno izboljšati kvaliteto ortopedskih pripomočkov.

V nadaljnjem je v poročilu precej obširno opisano delovanje organizacije VVI širom po Sloveniji, kjer imamo 127 združenj in 264 sekcij VVI, v katerih je povezanih 23.000 članov. Na splošno je

opazna večja aktivnost članstva v krajih, kjer delujejo samostojna združenja VVI. V sekcijah je le malo primerov, da bi sklicevali posebne sestanke z invalidi. Zato se v takih krajih opaža slabša informiranost invalidskih upravičencev o invalidskih zadevah. V nekaterih krajih, zlasti tam, kjer je več vojaških vojnih invalidov, se pojavljajo težnje po ponovni ustanovitvi samostojnih združenj VVI.

Večina komisij VVI pri občinskih odborih ZZB je delavnih in tesno sodelujejo z združenji in sekcijami vojaških vojnih invalidov. V zadnjem času je bilo delo komisij, združenj in sekcij usmerjeno predvsem na izvajanje republiškega zakona VVI, na urejanje socialno-zdravstvenih zadev v okviru občinskih skupščin, na razvijanje družabnosti in ponekod tudi na športno dejavnost.

Dalje je v poročilu opisano delo služb za zadeve invalidov in borcev pri občinskih skupščinah. To delo je dokaj uspešno. So pa primeri počasnejšega urejanja teh zadev, na kar vpliva predvsem prevelika obremenjenost invalidskih referentov, stalna menjava uslužbencev in podobno. Opisano je tudi delo komisij za zadeve borcev in invalidov NOV pri občinskih skupščinah in sodelovanje predstavnikov VVI z njimi.

V poglavju »šport in rekreacija VVI« je navedeno da je v 16 društvih Zveze za šport in rekreacijo invalidov Slovenije 350 vojaških vojnih invalidov, navedene pa so tudi težave, ki jih morajo le-ti premagovati pri svoji športni dejavnosti.

Ta del poročila je sklenjen z opisom topliškega in klimatskega zdravljenja vojaških vojnih invalidov in pošiljanja le-tih na odih. Ker pa je v tem pogledu čedalje več potreb, bo treba v smislu ugotovitev v poročilu, v občinah v ta namen zagotoviti več sredstev.

V. M.

Občanova beležnica

Si bomo plače še višali?

V času, ko so nam ekonomisti ponudili paket stabilizacijskih ukrepov za utrditev gospodarstva, vedno bolj razpravljamo o dviganju osebnih dohodkov kot enemu od vzrokov inflacije. Precej je predlogov, da bi bilo treba ob zaustavitvi oziroma zamrznjenju cen zaustaviti tudi naraščanje osebnih dohodkov.

Samo letos so se do konca oktobra (do takrat imamo uradne podatke) osebni dohodki povečali za 18,5 odstotkov; če bo šlo tako do konca leta, bomo imeli konec leta povečanje za okrog 20 odstotkov. Letošnji povprečni osebni do-

hodek bo znašal okrog 1.350 novih dinarjev. Istočasno so se v desetih mesecih leta 1970 življenjski stroški dvignili povprečno za 11,4 odstotkov, kar pomeni, da se osebni dohodki bolj dvigajo. Delavci torej dobivajo vedno več sredstev za življenje, to pa pomeni višanje standarda. To seveda velja le za podjetja, ki osebne dohodke dvigajo vsaj približno v korak s povprečnim dviganjem osebnih dohodkov.

Večanje osebnih dohodkov je ekonomsko opravičljivo le ob hkratnem dviganju storilnosti. Dokler podjetja to načelo upoštevajo,

je, je vse v redu. Ko pa storilnost pričnejo nagrajevati višje, kot si zaslužijo, ko (običajno) v splošnem dvigu cen svoje najbolj občutljivo mesto — osebni dohodek — hladijo z umetnim zdravilom, to je, da si plače povečajo brez dviga storilnosti, se s tem že vključijo v inflacijski vrtnec.

Prav zato je postalo vprašanje zamrznjenja osebnih dohodkov ena najbolj aktualnih stabilizacijskih tem. Ljudje smo pač taki: naj hitreje zacvilimo, ko nekdo seže v naš žep, ne da bi hkrati tudi vračal vanj.

-2C-

Besede naših dopisnikov

SODRAŽICA

Nova cesta na Travnj gori

V kraju, kjer so se nekoč med narodnoosvobodilno vojno stikale poti partizancev, na Travnj gori, se se 20. novembra zbrali predstavniki javnega in političnega življenja ribniške občine in Sodražice, predstavniki Združenega kmetijskego gozdarskega podjetja iz Kočevja ter ugledni gostje iz Cerknice, Ljubljane in od drugod. Za Travnj goro je bil to velik dogodek. Svojemu namenu so izročili nad 5 km dolgo novo cesto od Vagovce do doma na Travnj gori. Cesto, ki je stala nad 50 milijonov starih dinarjev, je zgradilo ZKGP Kočevje. V prispevku za gradnjo ceste je znaten delež lastnikov gozdov, ki imajo svoje gozdove na Travnj gori.

Nova cesta, ki je širša od normalnih gozdnih cest bo pomembna predvsem za razvoj turizma. Na Travnj gori je znan turistični dom, katerega zmogljivost je postala že premajhna. V bližini stavbe bo zgrajenih večje število vikendov. Že doslej je prodanih 30 gradbenih zemljišč za gradnjo vikendov. Tudi ZKB NOV Ribnica že ima par-

celo, kjer bo zgradil vikend za svoje člane. Nova cesta bo pripomogla, da se bo turizem na Travnj gori še bolj razmahnil. Nova cesta bo v zimskem času pluzena.

Na Travnj goro radi prihajajo tudi bivši borci. Tu je bilo v letih po osvoboditvi že več partizanskih srečanj. In prvi turisti po vojni so bili na Travnj gori prav bivši borci in njihovi družinski člani.

Kdor se hoče naučiti svežega planinskega zraka, občudovati prelepo gozdno naravo in obiskati prizorišča nekdanjih bojev v času NOV, naj obišče Travnj goro. Vabi ga tudi nova, bela cesta na Travnj gori.

KAREL ORAZEM

KAMNIK

Prapor in priznanja

Na slavnostni seji občinskega odbora ZKB NOV Kamnik so ob navzočnosti številnih borcev in predstavnikov družbenopolitičnih organizacij in društev slovesno razvil prapor mestne organizacije zveze borcev. Prapor je sprejel predsednik zveze borcev mesta Kamnik Ivo Kordin, ki ga je izročil praporščaku Stevu Crljeniču. Priznanje ob 25-letnici osvoboditve je dobilo 50 posameznikov in 24 združenj borcev, šol in ustanov in društev.

Priznanja so dobila združenja borcev: Duplica, Kamnik, Kamniška Bistrica, Komenda, Motnik, Nevle, Srednja vas in Tuhinju.

Nadalje: osnovna šola F. Albrehta in Toma Brejca iz Kamnika, osnovna šola Komenda-Moste in osnovna šola Stranje, podružnične osnovne šole v Nevljah, Tuhinju, Zgornjem Tuhinju in Motniku ter gimnazija »Rudolfa Maistra« v Kamniku.

Priznanja za uspešno delo so dobili tudi: občinski odbor ZRVS Kamnik, Muzej Kamnik, Društvo prijateljev mladine, planinsko društvo, delavski svet podjetja »Stol« in aktivna borcev v podjetjih »Titan« in »Kamnik«.

JOŽE VIDIC

POPRAVEK

Nne 4. novembra je v našem listu izšel članek ob sedemdesetletnici tovariša Bele Vacika. V njem piše, da je služil v hrvaškem domobranstvu. Dejansko pa kot češkoslovaški državljani ni bil domobranec, saj ga niso imeli pravice mobilizirati. V Mostarju je bil spoznan s mestnim komitejem imenovan za poveljnika oborožene skupine na gradbišču, kjer je delal. Njegov namestnik je bil Benjamin Peko, Milenko Šutić pa politični komisar.

Do pomote je prišlo zaradi tega, ker se je pisec sestavka izražal nevede in pomanjkljivo, tako da smo iz sestavka sklepali, da je tovariš Vacek kot domobranski oficir sodeloval z NOV, kar se je marsikdaj dogajalo.

JESENICE

Lepa počastitev

Na Jesenicah že vrsto let ni bilo tako številne udeležbe na proslavi praznika republike kot letos. Velika dvorana kulturnega doma na Javorniku je bila prenapolnjena. Tokrat se je pokazalo, da naše občinstvo — starejša pa tudi mlajša generacija — še vedno rado obiskuje slične proslave, le da so dobro pripravljene in organizirane. Govor o pomenu praznovanja dneva republike in nato obširen kulturni program, v katerem so sodelovali pevski zbori z lepimi narodnimi in borbenimi pesmimi, so zbrani z zanimanjem spremljali.

Popoldne istega dne je bila plenarna seja občinskega združenja ZB NOV. Na tem plenumu so predvsem razpravljali o socialno-zdravstvenih razmerah borcev in njihovih družin ter tudi o stanovanjskih razmerah. Iz poročila smo lahko dovedli, da skupščina občine Jesenice razume položaj borcev, ki bolujejo ali pa so v težavnih gnetnih razmerah, in da so zaradi tega razumevanja dohodki sklada za borce vsako leto temu primerni. Seveda se pojavljajo iz leta v leto novi problemi, in potrebe so vedno večje. Iz poročila je razvidno, da je prejemale iz sklada za borce v 1970. letu 80 članov ali njihovih svojcev denarno pomoč v zneskih od 100 do 600 dinarjev.

Na plenarni seji so tudi poslali poročilo o predlogih za podelitev priznanj zaslužnim borcem ob 25-letnici osvoboditve. Predlagali so, da se podeli priznanja 73 članom in nekaterim družbenopolitičnim organizacijam, tako tudi mladinski organizaciji in skupščini občine Jesenice. Po plenarni seji je bila v dvorani kulturnega doma na Javorniku manjša svečanost, na kateri so bila priznanja izročena vsem tistim, ki s svojo prizadevanostjo in predanostjo krepijo trdnost organizacije ZKB NOV, dalje onim, ki si prizadevajo, da se krepki tradicija narodno osvobodilnega gibanja.

SREČKO ŠORLI

ŠMARTNO POD Š. GORO

Zgradili so novo šolo

Za vsak kraj pomeni šola veliko pridobitev, posebno nova, moderna. V odročnejših krajih je šola kulturno središče celotega kraja. Od tega, ali je šolsko poslopje staro in zanemarjeno ali pa novo in sodobno opremljeno, so odvisni tudi učni uspehi otrok. Uspeh otroka v osnovni šoli mu omogoči nadaljnje šolanje, kaj pa za kak kraj pomeni večje število izobraženih ljudi, pa menda ni treba posebej omenjati.

Šmartno pod Šmarno goro, vas v neposredni bližini Ljubljane, spada pod šišensko občino. Sta-

ro šolo so v tem kraju sezidali že 1866 in je bila že zdavnaj premajhna za sedanje število otrok.

V šolo v Šmartno so hodili tudi otroci z Rašice in iz Gamelj, torej iz vasi, od koder je bila večino partizanov slavne Rašiške čete. Med Šmartnim in Tacnom je bila ob cesti ena izmed prvih partizanskih akcij v Sloveniji.

Zaradi vsega tega so sklenili na šišenski občini že leta 1966, ob stoletnici stare šole, sezidati novo. Lotili so se dela in pred 29. novembrom je predsednik občinske skupščine Ljubljana-Siška tovariš Sbrizaj prerazel trak pri glavnih vratih novega poslopja.

Za gradnjo nove šole pa se je zavzemalo tudi Združenje borcev, kar kaže, da člani pravilno pojmujejo vlogo svoje organizacije kot družbenopolitične.

Novo, moderno poslopje so sezidali po načrtih arhitekta Čizmana, bolj malo znanega naši javnosti. Toda že površen ogled poslopja kaže, da je čizman strokovnjak, kakršnih je malo. Zlasti te- lovadnica je primer domiselnosti in bi lahko postala zgled.

Novo poslopje je tudi dostojen spomenik narodnemu heroju Stanetu Koscu, po katerem se je šola že prej imenovala. V avli so obenem z odkritjem šole odkrili tudi herojev doprni kip, delo akademskega kiparja Antona Sigulina. Stane Kosce je nekdanj sam hodil v šolo v Šmartnem, saj je bil doma z Rašice. Bil je že pred vojno član KP, kot tak je postal tudi prvi komandir Rašiške čete, ki so ga Nemci ranjenega ujeli in odpeljali v Begunje. Tam je po podatkih iz jetniške knjige naredil samomor, o čemer pa lahko dvomimo. Najbrž so ga tako mučili, da je umrl. Vendar ni povedal ničesar.

Ob herojevem doprsem kipu pa je spominska plošča z imeni padlih borcev in žrtev fašističnega

nasilja. Tako da bo mladi rod, ki bo hodil v šolo, vsak dan lahko ugotavljal, kakšno ceno smo plačali za vse kar imamo.

MP

PTUJ

Srečanje vojnih invalidov in mladine

Pred kratkim je bilo v Ptuj pod pokroviteljstvom občinskega združenja zveze borcev NOV že tretje prijateljsko srečanje borcev, vojaških vojnih invalidov ter mladine iz prijateljskih občin Varaždina, Križevci, Slovenj Gradca in Ptuj.

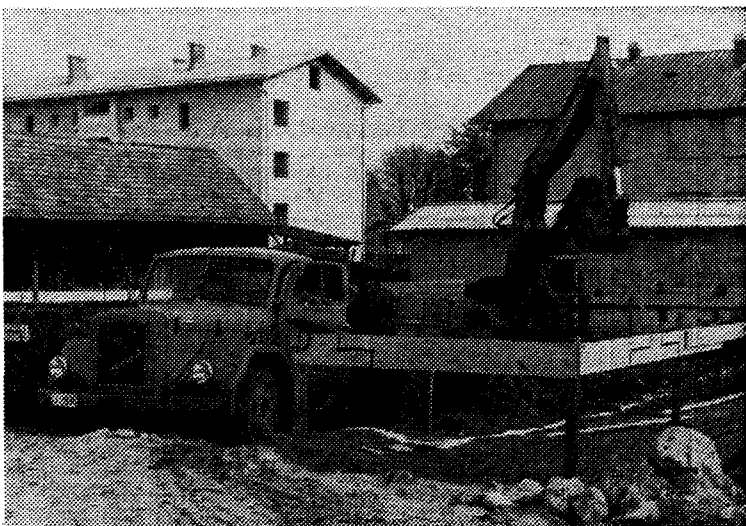
Tega prijateljskega srečanja se je udeležilo kar blizu 80 tekmovalcev, ki so se pomerili v raznih športnih veščinah, zlasti v streljanju, kegljanju in šahu. Menda je kar zanimivo, da so si tudi prva mesta nekako po tovariško razdelili. Ekipe iz Slovenj Gradca je bila prva v kegljanju, v šahu Varaždinčani, v streljanju pa ekipa, ki so jo sestavljali domačini, to je Ptujčani.

Zmagovalne ekipe in posamezniki so dobili lepe pokale. Posebna priznanja in praktične nagrade pa so dobili tudi organizatorji tekmovalca: Jože Petek, Alojz Koželj, Martin Kostanjevec in drugi. Naslednje srečanje vojnih tovarišev bo v Slovenj Gradcu prihodnje leto.

Prav gotovo za nekdanje borce, zlasti še vojne invalide, pomenijo takšna prijateljska srečanja nekaj več kot samo športni užitek.

Tem bolj je razveseljivo, da se je letos udeležila tega že kar tradicionalnega srečanja partizanskih vojnih invalidov tudi mladina.

FRANJO HOVNIK

SGP Zidar Kočevje je pred kratkim začel z gradnjo 20. stanovanjskega bloka za udeležence NOB. Investitor je sklad za reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOB občine Kočevje. Sklad je moral poleg lastnih sredstev najeti še kredit pri Ljubljanski banki in Društvu upokoencev, da bo lahko financiral blok, katerega vrednost bo okoli 2 milijona din. Predvidoma bodo stanovanja vseljena za občinski praznik — 3. oktobra 1971.

Peter Šobar ml.

Ob tabornem ognju

V starodavnem gradu v središču Radovljice so se v ponedeljek, 30. novembra, zbrali številni stari, sicer osteli, od življenjskih tegob zgrbljeni nekdanji branilci naše severne meje. Prišli so od blizu in daleč, iz naselij in domacij izpod Stola in Begunjske, z Jelo-vice in celo iz oddaljenega Bohinjskega kota, da si ustanovijo svojo občinsko organizacijo Zvezo prostovoljcev — borcev za severno mejo 1918/1919, ki bo imela svoj sedež v Radovljici.

Po poročilu tajnika pripravljalega odbora Eda Zorka in izglasovanju statuta organizacije, je spregovoril podpredsednik republiškega odbora Zveze prostovoljcev — borcev za severno mejo 1918/1919 Fran Stauder, ki je v daljših izjavah orisal razvoj organizacije borcev za severno mejo, ustanovljene že med obema vojnoma. Opisal je trnovo pot večine borcev za severno mejo med nacistično okupacijo Slovenije, nato pa združitev še preživelih v obnovljeni Zvezi prostovoljcev — borcev za severno mejo 1918/1919,

katere republiški odbor si je uspešno prizadeval za uveljavitev njihovih pravic. Po njegovem poročilu se je razvila živahna razprava in na številna vprašanja so dobili borci zadovoljiva pojasnila.

Pri volitvah je bil izvoljen — kot 25. v Sloveniji v sklopu republiške Zveze — občinski odbor Radovljica z Milošem Kelihom kot predsednikom, Edom Zorkom kot tajnikom in tov. Otovicem kot blagajnikom.

Tajnik odbora Zorko je nato poročal, da je pripravljali odbor naročil društveni prapor in da bo slavnostno razvil na praznik JLA 22. decembra. Boter zastave bo narodni heroj Tonček Dežman, s čimer so se navzoči borci enodušno strinjali.

Nato je bila z velikim odobravanjem sprejeta resolucija, naslovljena Državnemu sekretariatu za zunanje zadeve v Beogradu:

Prostovoljci borci za severno mejo 1918/1919, zbrani dne 30. novembra 1970 na ustanovni skupščini v Radovljici na Gorenjskem, ogorčeno protestirajo proti skrajno brezobzirni gonji nemško-nacionalističnih in šovinističnih organizacij na Koroškem — zlasti koroškega »Heimattiensta« — proti koroškim Slovencem kot slovenski narodni manjšini in ugotavljajo:

1. da avstrijska vlada že celih 15 let zavlačuje izvedbo 7. člena avstrijske državne pogodbe, ki zagotavlja koroškim Slovencem kot narodni manjšini njihove osnovne življenjske pravice;

2. da avstrijska zvezna, odnosno koroška deželna vlada kljub jasnim določilom 5. odstavka 7. člena avstrijske državne pogodbe dovoljuje omenjenim nacionalističnim in šovinističnim organizacijam na Koroškem nemoteno raznarodovanje koroških Slovencev;

3. da deluje na Koroškem pod okriljem osrednje raznarodovalne organizacije koroškega »Heimattiensta« nič manj kot 13 nemško-nacionalnih organizacij, ki vse po smernicah »Heimattiensta« rovarijo proti obstoju koroških Slovencev na njihovi rodni zemlji;

4. da je koroški »Heimattienst« v svojem glasilu »Ruf der Heimat« pred dnevi javno zagrozil z likvidacijo koroških Slovencev;

5. da koroška deželna vlada doslej proti tej nezaslišani in skrajno brezobzirni gonji združenih koroških nemško-nacionalističnih in šovinističnih raznarodovalnih organizacij ni ukrenila ničesar, da bi preprečila to genocidno dejavnost;

6. da tudi na štajerskem področju bivši neonacisti dvigajo glave, saj so te dni odkrili spomenik nacističnim borcem, ki so padli za osvoboditev mest MAR-

BURG, PETTAU, CILLI in RANN;

7. da policijske oblasti na Koroškem na eni strani zasledujejo in zaslišujejo naše slovenske ljudi, ki naj bi pred nekaj tedni na dvojezičnem ozemlju Koroške izdelali odnosno namestili slovenske krajevne napise, ki bi jih morala koroška deželna vlada v skladu s 3. točko 7. člena državne pogodbe itak že sama namestiti na področju upravnih in sodnih okrajev dvojezičnega ozemlja, na drugi strani pa te policijske oblasti nikakor »ne morejo« najti in izslediti storilcev razstrelitve partizanskega spomenika v Velikovu in drugih diskriminacijskih dejanj proti koroškim Slovencem.

Ker je s tako sovražno dejavnostjo omenjenih organizacij resno ogroženo mirno sožitje in prijateljski odnosi med obema sosednima deželama in državama, prosimo Državni sekretariat za zunanje zadeve za ustrezne ukrepe, da bi se dejavnost omenjenih organizacij onemogočila, zlasti pa, da bi avstrijska vlada čimprej izvedla določila 7. člena avstrijske državne pogodbe.

F. Št.

Protest borcev za severno mejo

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Franci Strle:

Obkolitev na Skomarju

Skomarje. Nekakšen radosten občutek me je prevzel, ko smo prvič prišli v to lepo pohorsko vas. Bil je to občutek zmagovalstva, ki nas je zaobseglo tiste viharne štajerske pomladi, ko smo nenehoma in povsod napadali in ko so v brigado trumoma prihajali mladeniči in moške, ko nam je spet tako primanjkovalo mitraljezov in pušk in ko smo se s toliko srda zaganjali v sovražnika, da bi mu oteli tako zaželeno orožje. Zdelo se mi je, kakor da sem za Skomarje že neke slišal, pa se nisem mogel prav spomniti kje. Bržčas je bilo to še v osnovni šoli. A skoraj dvomim, da smo se takrat kaj učili o ljudskem pesniku Juriju Vodovniku, doma s Skomarja, da pa bi ime te pohorske vasi omenjali v kakšni drugi zvezi, tega tudi ne verjamem. Naj bo že kakorkoli, Skomarje se mi je prikupilo, kakor da živi v moj zavesti že od rojstva.

Vas Skomarje leži na skrajnem robu enega iztegnjenih pohorskih grebenov, ki se vlečejo od Roglje oziroma od Kraguljščica (k. 1454) prek kote 1287 na koti 1137 in 1104 z imenom Krib v smeri proti Loški gori oziroma še dalje proti Konjiški ter ga obdaja jo kar s treh strani globoke grape; na severovzhodu se mimo Resnika skoraj do Kraguljščica zajeda globoka grapa potoka Ločnik, ki se pod Smrekarjem steka v Dravinjo; ta izvira zahodno od Skomarja in ga z globoko grapo oklepa z južne strani, nato pa teče proti Zrečam in Slovenskim Konjicam; precej daleč na zahodu, prav tako blizu Kraguljščica pa izvira Hudinja, ki teče skozi Vitanje proti Celju. Vasi Skomarje s cerkvi je v majhnem zatijšu, šola stoji na vzhodni in lepi sočni legi, ob poti pod njo, ki se vije v loku proti vzhodu, pa je še nekaj domačij. Od tu se breg na vse strani gurno zgublja v grape, tako da je vas kar idealna za obrambo. Varovali smo jo s šestimi stražami, z dvema opazovalnicama, s patrolami, hrbet pa smo si na drugi strani grebena Krib, tam, kjer se pot odcepi proti Slemenjaku oziroma proti Roglji, varovali zasedo v moči enega voda.

Skomarje je bila važna izločišča na točka proti Konjicam, Celju in Vitanju, od tu pa je tudi najbližja in najlepša pot na Konjiško goro, ki je bila naša strateška opora za napade na železniško progo Dunaj—Zidani most, za napade na poti proti Halozam oziroma Hrvatskemu Zagorju. Dejanjsko je Tomšičeva brigada Skomarje »odkrila« na eni svojih poti, ko je 16. junija 1944 iz Roglje krenila proti Konjiški gori in v noči med 18. in 19. junijem razrušila železniško progo pri Zbelevem, Stari vasi in Spodnjih Lazah; uničila naj bi bila tudi železniški most pri Poljačanah, vendar so velike količine raznočenege plastike zgorele, namesto da bi eksplodiral; končno je prešla področje Haloz, kjer je izvedla vrsto akcij od Makol prek Stoperc do Rogaske Slatine. Na povratku Boča na Konjiško gordo, po devetih dneh uspešnih bojev, smo si na Skomarju oddahnili. In tako je bilo še večkrat, kakor da smo se v to vas zaljubili.

Na Skomarju smo se fotografirali, preizkušali smo protitankovski minomet »pijata« in smo se vedli brez vsakega strahu. Tudi nemškega dvokrilca ali »Storklja« se nismo bali, ampak smo vsi v gruclah gledali mitraljezca Savinjska, ki je s šarcem temu letalu tako podkuril, da je moral pri Konjicah poškodovano pristati.

Tudi po tisti bitki, ko smo 29. junija skupaj z Bračičevo brigado pri današnji koči na Sumniku razbili regiment gebirgsjagrov in sta iz Bračičeve brigade padla nekdanja tomšičeva Duško Remih in Nande Sedej, iz obeh brigad pa še štirje borci, se je Tomšičeva brigada spet nastanila na Skomarju. In spet so sledili udari proti Storam in Novi cerkvi ter uspešne zasede na cestah Celje—Vitanje in Celje—Maribor, ki so sovražniku povzročile blizu 40 mrtvih, tomšičevci pa so zaplenili en mitraljez, 4 puške in 3 pištole.

Potem je prišel 9. julij 1944. Prvi bataljon z deli 2. in 3. bataljona je vpadel v močno sovražnikovo postojanko Vitanje. To je bila akcija v stilu Tomšičeve brigade. O tem priča nekaj drobnih dejstev malce budomošne vsebi-

ne. Sredi trde teme so naši glasno zahtevali, da se jim odpre velika železna vrata ene izmed trgovin. Odgovora ni bilo nobenega, vsi so se potuhnil. Tedaj je dobil besedo plastik. Minerec je grudo tega sijajnega razstreliva obesil na kljuko. Blisknilo je, kakor da se je hipoma zazoril dan, in usekalo. Vrata so bila odprta, toda tako, da je blago kar popadalo iz predalov. Skupina naših se je namenila k županu. Toda tega ni bilo nikjer. Šele ko so prinesli plastik, da z njim razstrele veliko jekleno omaro, je prišel iz skrivališča, drgetajoč kakor šiba na vodi. Medtem so naši praznički zaloge hrane in drugih potrebščin, Nemci pa se niso upali iz šole, čeprav je bila prejšnji dan vitanjska posadka okrepjena še s sto možmi. Nabijali so, kolikor so mogli in bali so se, da se bo v temi zasvetilo tudi zidovje njihove postojanke. To bi bil seveda konec zanje. Toda tomšičevci niso dobili naloge, naj postojanko osvoje, zato so Nemce le dražili ter jih držali v primerni oddaljenosti, tako da ne bi mogli motiti »nakupa« v trgovinah.

Nenadoma je nekaj završalo sredi teme, kakor da je padla vreča; čulo se je dihanje in sopihanje, pa grgrajoča kletev. Neki sila predren Svab se je bil vrgel na komandirja voda iz našega drugega bataljona. Očitno si je pripadnik herrenvolka domisljal, da bo s tako majhnim človekom hitro opravil. Naš vodnik je bil zares nizke rasti, vendar tršat, žilav in močan. Začel se je kaj nenavaden dvoboj, pri katerem ni moglo orožje pomagati ne enemu ne drugemu; njune roke so silile druga proti drugi, iskale šibke točke sovražnikovega prijema, grabile proti grlu ali se hotele izviti, da bi dobile možnost za zamah in udarec; za ti dve boreči se gmoj torej ni imelo strelno orožje nobenega pomena, njuni tovariši z obeh strani pa tudi niso mogli streljati, ker je bila taka tema in ker sta se tako čvrsto držala, da bi bilo samo enega ubiti nemogoče, če pa bi kdo skočil, da enemu od njih pomore, bi s tem nosil brez potrebe samo lastno kožo na prodaj. Niti Nemcem niti našim ni ostalo drugega, kakor da spremljajo boj z negotovimi občutki. Ampak to vam je bil boj in pol, to je bil boj mušic, razuma in vzdržljivosti. Zdaj je bil na vrhu Svab in hip nato ga je naš tršati junak zvil in spravil podse. In kloboč se je spet zamajal, skrivenčil in skrotovil, da nisi niti za hip vedel, kdo je na vrhu in kdo spodaj.

Naš junak je brž spoznal, da Svaba sam ne bo kos, čeprav ga je bil uspešno »blokiral«. In ker sta se dajala gredi ceste, je pogruntal, da bi bilo dobro, če bi Svaba spravil v občestni jarek. Pa sta se začela točiti proti jarku in na srečo sta se vanj zvalila tako, da je naš junak, ki je bil spreten in hud maček, ostal na vrhu. Zdaj so po jarku prilezli vodniku na pomoč tovariši, Svaba do kraja obvladali, razorožili in zveliki tja, odkoder ni mogel več uti.

Na zaslišanju se je pokazalo, da imamo opravka z veteranom iz Rommelovega afriškega korpusa, ki je bil bojda doma iz Hamburga. Bil je zagrizen nacist, oborožen z 12-milimetrsko pištolo »kanadko«, zaplenjeno neke v Libiji. S tem orožjem je potem na Skomarju tudi prejel zasluženo kazen. »Kurba švabska, zagrizen« je

robantil Djoko Vučinić, ki je bil navzoč pri ustrelitvi, tik pred smrtjo je udaril s petama v pozor in zavpil »Heil Hitler«.

»Tega pač ni bilo škoda,« so brigadnemu sekretarju Skoja pri-
trjevali borci.

Bil je že svetel dan, ko se je z Vitanja čez Hudinjo vas proti Skomarju pomikala dolga kolona volovskih vpreg, ki so jih tja proti Vitanju in Zrečam ščitili borci naših bataljonov. Od Skomarja so pot nadaljevali proti Roglji, zakaj tomšičevci so kar 11 vozov, preobloženih s hrano in drugimi potrebščinami, namenili Pavčkovim bolnišnicam na Pohorju, spremljali pa so jih deli 1. bataljona. Nekaj dobrot so intendan-
tje obdržali tudi za naše borce. Bilo je moke, kave, sladkorja, medu in masla... Kuharji so dobili nalog, da skuhaajo črno kavo iz proje in pšenične žgance, kar naj bi bilo pravo praznično kosilo; v hiši, kjer je bil štab našega bataljona pa je bolničarka Ančka tako uredila, da je gospodinja zamesila bel kruh in zakurila krušno peč.

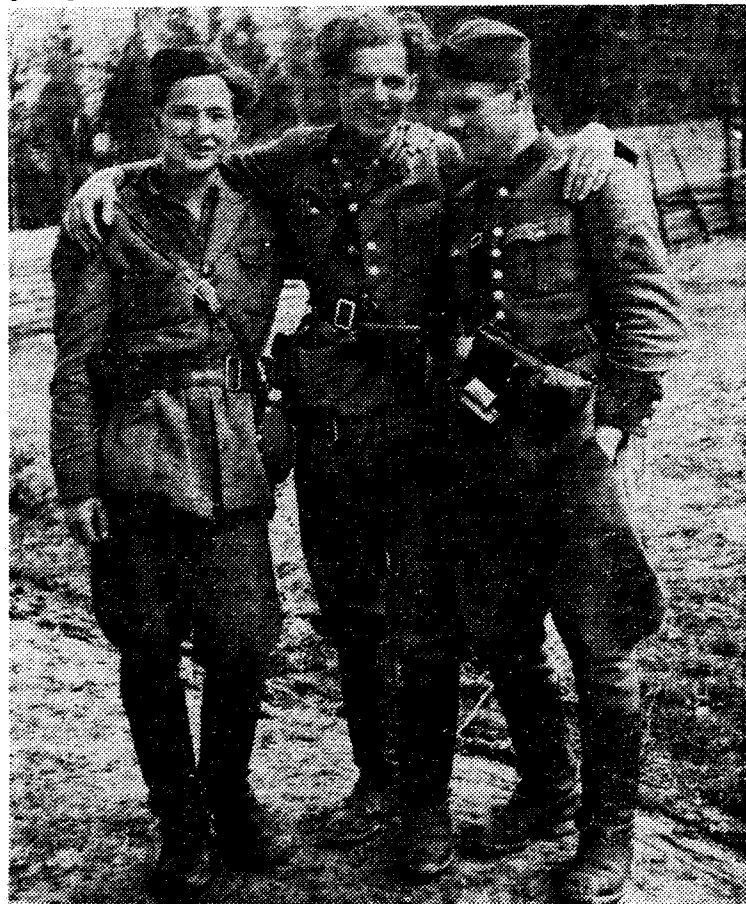
Tistega dopoldneva — bilo je 10. julija 1944 — smo izvedeli, da dotedanji komandant Tomšičeve Ivan Kovačič-Efenka imenovan za namestnika komandanta 14. divizije, za novega komandanta brigade pa dotedanji politični komi-

sa, ki ni vedel, da proti Skomarju prodira še tretja kolona Nemcev, ki naj bi zasedla greben Krib nad Skomarjem.

Malo za tem, ko se je Ivan Zore-Jernej vrnil s posveta v brigadnem štabu, so borci že pripravili menažke, kuharji pa so začeli hrano deliti. Mi, kar nas je bilo v štabu 2. bataljona, smo bili nekoliko na boljšem, ker smo kavo dobili v porcelanastih skodelicah, namesto žgancev pa kruh, ki se je iz njega še kadilo. Komaj smo začeli srkati kavo, so šipe zažvenketale in nekaj izstrelkov je udarilo v nasprotni zid. Planili smo ven, da vsak ukrene, kar je treba. Pri vratih sem videl, da rafali udarjajo od zgoraj z grebena Krib, tako da kava kar brizga iz kotlov.

»Torej smo obkoljeni in dobili so nas na kupu,« mi je preblisknilo mozgane.

A začudo, borci so brez hujšega nereda iskali kritja, komandirji pa so že ukazovali, kako naj enote zavzamejo položaj za uspešen odpor. Hipoma sem spoznal, da v hiši ne bo mogoče ostati, a ker je moj samoohranitveni nagon dobro deloval, sem skočil v hišo po torbico in trkutno šotorsko krilo, vrgel vanj hleb komaj pečenega kruha in preskočil v kritje k ograjam med dva vrtova, kjer je bil speljan odtočni jarek.

Trije bojni tovariši iz Štirinajste. Od leve na desno: Tonček Turnher, Ivan Kovačič-Efenka in Vlado Mišica-Miha

sar Tomšičeve, Lado Mišica-Miha, medtem ko je dotedanji pomočnik politkomisarja Tone Turnher napredoval za komisarja brigade. Ta sprememba se nam je zdela umevna, saj smo našega Miho poznali kot pravega vojaka, ki so mu politična gesla odveč in ki mu je tuje vsako odvečno besedičenje. Bil je bolj mož dejanja. Najbrž je bil tudi sam zelo vesel tega imenovanja.

V grapi in na drugem nižjem bregu proti vasi Hudinja so se čuli strel in rafali, kar nas ni vznemirjalo. Prihitej je tudi obveščevalec Jože, ki je poročal, da proti Skomarju iz Zreč oziroma iz Vitanja prodirata močni sovražnikovi koloni. Novi brigadni komandant Miha je sklical posvet z bataljonskimi poveljniki, odredil položaje in določil naloge za vsak bataljon. Zavedajoč se ugodnih položajev, odlične izurjenosti in velikega poguma borcev in njemu podrejenih, je odločil, da ni razloga za takojšen preplah.

»Vojska naj pojužina, nato bomo krenili na položaje in Svabe nasecali. Pač, kuharji naj nekoliko pohitijo s kosilom,« je sklenil Mi-

ljezu vzel »zbrojevko«, si jo oprtal za strel in z dolgimi koraki odšel po poti, ki je bila pot edine rešive, čeprav so za drevesi nad nami čakali sovražniki. Takisto je storil namestnik komandirja Anton Dragar-Ciril, nekdanji mitraljezec in merilec protitankovske puške, doma s Pokojišča pri Borovnici. Tudi on je pograbil strojnico in zakoračil družno ob brigadnem komisarju, naš komandant Jernej pa se je skobacal po ilovici na rob jarka.

»Juriš, fantje juriš, naprejš!«

Ta psihološka poteza, ta umirjeni korak našega brigadnega komisarja je imel magično moč. Vseposvodi, po vsej dolžini jarka so se tisti z orožjem kriče pogrnali na rob. Zabobnelo je, kakor da valovi plaz, in zdaj naših ni moglo zadržati nobeno streljanje več. V kakšnih desetih minutah je bilo pobočje Kriba očiščeno. Kar ni utegnili zbežati, je obležalo za debeli bukev in smrek s prestreljenimi črepijnami. Pot na Pohorje, pot proti Roglji je bila prosta.

Kolona z neborci in ranjenci je hitela po vlažni ilovnati poti. Od zadaj in od strani so še udarjali rafali in strelji, svinčenke pa niso več piskale okoli naših glav. Pač, privršala je tromblonka in se zarila komaj meter od mene. Vroče je puhalo in rezko prepadalo ušesa, zadelo pa ni niti mene niti koga drugega v koloni.

Tisto noč smo prespali na prostem vrh Roglje. Premišljevali smo o nesrečni obkolitvi na Skomarju, ki je bila naš poraz in naša zmaga hkrati. Poraz zaradi tega, ker smo bežali, kar ni bila naša navada, in zmaga zato, ker smo se tako bliskovito prebili, ker smo utrpeli razmeroma majhne izgube... Dasiravno so nas Nemci presenetili pri kosilu in so nas dobili tako rekoč na kupu, so bili na naši strani le 4 mrtvi, 6 ranjenih ter 8 pogrešanih. Pogrešani oziroma zajeti so bili novinci, ki so jih bile tisto jutro pripeljale mobilizacijske patrulje, pa so se bili kot ovce zatekli v hlev in počakali sovražnike: ali se niso znašli ali pa jim je bilo kar prav, da jih Nemci rešijo tegob partizanskih nočnih pohodov. Izgubili smo tudi nekaj razstreliva, najhuje pa je bilo to, da so nas Nemci pregnali od kosila. Neki naš politdelegat pa se je bil skril med sode v gostilniški kleti in se tako rešil.

Nemci so si obetali lahek pose, a so se opekli. Politkomisar 3. čete 2. bataljona Jože Golob je na neki detelji pri skomarski šoli postrelil štiri, ki so tekli, da nam presečejo umik. Tudi za zgornjih položajih jih je nekaj obležalo. To pa še ni bilo vse. Zvečer je Jernej poslal nad Skomarje bojno patruljo z dvema mitraljezoma in z enim minometom. Ta je našla Nemce na Skomarju, ko so se bili ravno nagnetli okoli kotlov, ki smo jih mi morali pustiti, ter si lajšali tek z našimi žganci. Z nekaj rafali in z nekaj minami jim je vrnila milo za drago.

Zal, kljub vsemu se nam je takrat na Skomarju zamerilo, tako da Tomšičeva ni nikoli več bivala v njegovem okrilju. Posebno nerodno je bilo Mihi, ki je bil poveljevanje brigade slabo začel, a se je s kasnejšim poveljevanjem bolje izkazal.

Se pouk iz tega primera: po krivdi prevelike samozvesti smo tomšičevci doživeli presenečenje, ki bi se bilo lahko končalo mnogo bolj tragično, kot se je v resnici. Da pa smo jo tako poceni odnesli se moramo zahvaliti izredni borbeni moralni in izurjenosti. Notranje prekašena enota lahko uspešno kljubuje tudi presečenju, ker se borci in poveljniki znajo hitro prilagoditi vsakršnemu položaju. Izrednega pomena v kritičnih trenutkih pa je obnašanje vodilnih ljudi, v našem primeru Toneta Turnherja in Toneta Dragarja-Cirila, ki sta s svojim umirjenim in sugestivnim nastopom borcem povrnila izgubljeni pogum, kar jim je pognalo v nezadržan juriš.

Utrinki in odmevi

S poti po Koroškem

Kdor potuje po Koroški od vasi do vasi ob Dravi proti Celovcu, se srečuje s kmeti in delavci Slovenci. Stare lipe stojijo ob vaških cerkvah in šumijo, kot so šumele v času, ko so to hodili partizani. Na pokopališčih najde potnik napise na nagrobnikih v slovenskem

jeziku. Med njimi so tudi grobovi pokopanih borcev, padlih v borbi proti fašizmu v letih 1941 do 1945. Le-tam je odbor koroških partizanov iz Celovca letos postavil prekrasne spomenike.

V Libučah stoji tak spomenik na južni strani stare cerkve. Na njem je dvojezični napis v nemškem in slovenskem jeziku, ki se glasi takole: »Tu so pokopani partizani padli v borbi proti fašizmu 1941–1945, Rudi Trdina iz Mežice in tovariši. Ko sem obiskal ta kraj, je bila v Libučah komemoracija za mrtvimi. Toda na grobu ni gorela nobena sveča, pač pa je bilo na njem polno cvetja in vencev. Prižgal sem svečo na tem grobu in opazoval ljudi ob sosednjih grobovih. Kmalu jih je več prižgalo sveče na tem grobu. Imel sem občutek, da se nobeden ni

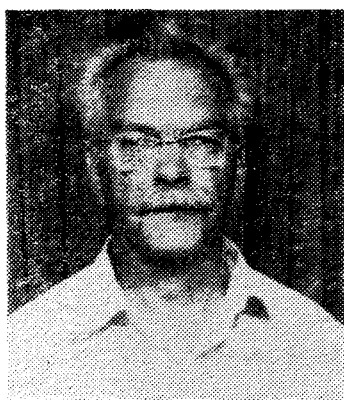
upal prvi odločiti, da prižge svečo na grobu partizanov, a ko so videli, da sem to storil jaz, so me posnemali.

Isti dan sem obiskal tudi grob svojega brata v Smarjeti, kjer je odbor koroških partizanov iz Celovca prav tako postavil nov spomenik kot v Libučah. Tudi na tem marmornem nagrobniku je napis: »Tu je pokopan Mirko Zdovc, doma iz Holmea, padel v borbi proti fašizmu 12. 10. 1944«.

V svojem imenu in v imenu drugih iz Jugoslavije, ki imajo tam pokopane svoje, se zahvaljujem odboru koroških partizanov iz Celovca s Karlom Prušnikom na čelu, ki je poskrbel za nagrobnike na grobovih padlih partizanov.

Ti grobovi naj mlajšim generacijam na Koroškem pričajo o trpljenju slovenskih partizanov. Ker pa je letos tudi obletnica koroškega plebiscita, naj ti nagrobniki pričajo, kje so prave meje. Ti kamni naj novim fašističnim prenapetežem na Koroškem dokažejo, da je ta zemlja slovenska. Čeprav so ob 50-letnici koroškega plebiscita fašistični elementi na Koroškem priredili veliko manifestacijo, zavedni Koroški Slovenci niso klonili. IGNAC ZDOVC

Voščilo Janezu Lajevcu

V začetku decembra je praznoval 60-letnico življenja predvojni komunist in znani partizanski slikar in urec Janez Lajevc iz Polja pri Ljubljani. Ob tej priložnosti se je zbralo na njegovem domu več njegovih tovarišev, partizanskih sodelavcev.

Pretežen de. Lajevčeva življenja je povezan z revolucijo. Takoj po končani osnovni in karparski šoli, ko se je šel učiti za škofarčevca, je spoznal potrebo po orga-

niziranem boju za delavske pravice. Že leta 1934 je bil sprejet v KP. Zaradi aktivnega dela v delavski stranki je bil večkrat brez zaposlitve in tudi v zaporu. Takoj po okupaciji naše domovine se je vključil v OF. Avgusta 1942 so ga Italijani aretirali in odpeljali v internacijo na Rab. Tu je veliko pretrpel, a je kljuboval nasilju in vzdržal. Kakor mnogo drugih zavednih internirancev se je tudi on vključil v ilegalno udarno enoto, ki se je formirala v taborišču in ob kapitulaciji Italije prerasla v Rabsko brigado. Kot pripadnik te brigade je pomagal razoroževati italijansko posadko. Po vrnitvi v domovino je bil kot grafik dodeljen partizanskemu tisku. Nekaj časa je delal v Kočevskem Rogu, nato pa so ga poslali v eno izmed največjih partizanskih tiskarn, »Slovenija« na Primorskem, kjer je dočkal osvoboditev.

V času revolucije je spet oživela Janezova slikarska žilica. V rabskem taborišču je upodobil strahotne prizore umiranja, sestradane otroke in matere v razcapanih oblekah, okupatorske oficirje z debelimi trebui... Tudi v partizanski tiskarni se ni odpovedal likovnemu ustvarjanju. Toda ohranilo se je le nekaj njegovih del. Prav bi bilo, če bi jih čimprej lahko videli na kakšni razstavi!

Po osvoboditvi je ostal v tiskarskem poklicu. Zdaj je upokojen. Tiho in skromno živi v Polju, rad se spominja partizanskih časov, prebira partizansko literaturo in se udeležuje srečanj z bojnimi tovariši.

To je le nekaj skromnih besed o revolucionarju Janezu Lajevcu, ki mu ob življenjskem jubileju želimo še mnogo srečnih let!

MAKS BURGAR

Umikali so se organizirano

Objavljanju spominov generala Simovića so posvetili jugoslovanski časopisi precejšnjo pozornost. Prav tako pa se zanje zanimajo tudi bralci. Beograjska »Politika« objavlja skoraj v vsaki številki pisma bralcev, v katerih ti pojasnjujejo posamezne podrobnosti ali popravljajo netočnosti. Vsekakor pa so Simovičevi spomini povod za obujanje spominov na aprilsko vojno leta 1941, obenem pa tudi na nekakšno moralno opravičevanje posameznikov. Ni namreč res, da so bil prav vsi jugoslovanski oficirji, podoficirji in vojniki strahopetci, ki so samo bežali, izdajali in se vdajali. Med njimi je bilo mnogo iskrenih patriotov in velikih junakov, mnogi so kasneje postali partizani in so se zelo odlikovali. Je pa tudi res, da so aprilsko vojno leta 1941 kasneje zasenčili dogodki med osvobodilno vojno.

Med pismi bralcev je »Politika« 24. novembra objavila tudi prispevek upokojenega podpolkovnika JLA Rada Lackovića iz Beograda. V njem opisuje svoje doživljanje aprila 1941 v Sloveniji. Zato smo sklenili pismo tudi pri nas objaviti.

V začetku aprila 1941 je bil v štabu 7. brambovskega bataljona v Radovljici. Po stroki je bil pri-

padnik inženirije, zato mu je bataljonski komandant Milo Kape-tanović ukazal, naj s svojo desetino pripravi razstrelitev viadukta pod Jezerskim vrhom. Tam so bili razen obmejnih stražarjev tudi tako imenovani bosanski jurišni bataljoni. Neki pehotni četi pa je poveljeval kapetan II. razreda Tihomir Petrović.

Ko so nas 6. aprila napadli, je kapetan Petrović naglo oblekel vojaški plašč, vzel strojno puško in odpeljal svojo četo na mejo, da bi branil cesto, ki pelje iz Celovca prek Jezerskega vrha in po dolini Kokre proti Kranju ter Ljubljani. Kapetan Petrović se je junaško bojeval, tako da je prehod Jezersko ostal v rokah jugoslovanske vojske celo do 11. aprila. Ves čas so Nemci napadali, toda utrpeli so precejšnje izgube. Potem je prišlo povelje za umik in kapetan Petrović je odšel proti Kranju. Z njim se je umikal tudi Lacković s svojo desetino.

V nekem gozdu pred Kranjem so jih ustavili petokolonasi in od njih zahtevali, da se takoj vdajo. Trdili so, da so vojniki obkoljeni in da se nikakor ne bodo mogli prebiti. Kapetan Petrović je skočil pred preplašene vojake in jim dejal: »Kdo se hoče bojevati in noče biti ujet, naj gre z mano!« Hitro se je za to pot odločilo skoraj tisoč vojakov. Nekega kapetana, ki je širil preplah, pa je Petrović pri prči ustrelil.

Za komandirje čet je Petrović zatem imenoval podoficirje. Kolona je krenila dalje severno od Kranja, da bi dosegla železnico Ljubljana–Zagreb nekje okoli Zaloga, nato pa bi odšla po cesti ob Savi proti Litiji. Od tam bi se prebili v Belo krajino, obšli Karlovac ter se prek Korduna prebili do bosanskih hribov.

Se istega dne pred mrakom so vojniki res prišli do Zaloga. Prenočili so v neki šoli. Toda nekdo je Nemcem takoj sporočil, kje so. Zjutraj so že nemška letala z ml-

traljezi obstreljevala to šolo. Na potovanju proti Beli krajini pa so iz nekateri hiš streljali na predhodnico. Vojaki so takoj vsako hišo obkolili in pozvali napadalce na vdajo. Toda zgodilo se je, da so napadalci predlagali vdajo vojakom. Zatrjevali so, da ni več kraljevine Jugoslavije in da prihajajo Nemci kot osvoboditelji. Na povelje kapetana Petrovića so potem vojniki jurišali na hiše, iz katerih so streljali nanje z mitraljezi, bralnice pa pobili z bombami. Nekaj so jih tudi zajeli in takoj nato po kratkem zaslišanju postrelili. Našli so 42 petokolonashev, med njimi 18 v uniformah jugoslovanske vojske.

Nato so šli prek gozdov nekam proti jugu. Prekoračili so Kolpo in se pojavili v Bosiljevu med Dugo Reso in Dubravo. Tam so pobili skupino Mačkovih zaščitnikov, ki jim je hotela preprečiti pot, nato pa so se prebili v Kordun.

Tam jim je kapetan Petrović rekel:

»Naša skupina je prevelika in težko se bomo skupaj prebijali. Zato naj se Kordunaši vrnejo na svoje domove, mi pa pojdemo naprej. Puško naj vsak zadrži, ker bomo orožje kmalu spet potrebovali.«

Lacković ne ve, če je bil kapetan Petrović povezan s partijo in je zato slutil, kaj se bo zgodilo kasneje ali pa je bil samo navdušen patriot. Tudi tega ne ve, kaj se je kasneje zgodilo s Petrovićem. Toda njegovo zadržanje v kratkotrajni vojni je tako vplivalo na Lackovića, da je že leta 1941 odšel k partizanom.

Morda se kdo izmed naših bralcev tudi spominja burnih dogodkov tistih dni in kolone, ki jo je vodil Petrović? Spopad s petokolonasi se je odigral najbrž na ozemlju, kjer so bili naseljeni Kočevarji. Vsekakor bi bilo zanimivo izpopolniti Lackovićeve spomine...

Fotografija z vprašajem

Fotografija nedvomno predstavlja borce kake operativne enote (brigade ali odreda) pri pregledu orožja. Toda katera enota je bila to in kdo so tovariši s fotografije? Kot sodimo po uniformah, orožju in zlasti po plaščih, ki jih nosijo nekateri tovariši na sliki, je fotografija nastala verjetno jeseni 1943, morda januarja 1944. Ta mesec je bil tako toplej, da smo zimo imenovali »partizanska zima«.

Glede »fotografije z vprašajem« v 46. številki smo prejeli troje pojasnil. Vladimir Senk-Gaber iz Ljubljane trdi, da fotografija predstavlja tečajnike oficirske šole pri glavnem štabu Slovenije, in sicer oddelka za politične komisarje. Fotografija je nastala marca ali aprila 1944 v Metliki. Prvi z desne je tovariš Senk, tedaj komisar 8. brigade, ki vodi tečajnike. V prvi vrsti pa je prvi z desne neki Mitja, bataljonski politični komisar iz Serceerjeve brigade, ki da je kasneje padel nekje na Notranjskem. Boljše podatke o tem postavnem partizanu (prvem z desne) nam je posredoval tovariš Vinko Šumrada. Dejal je, da je v njem takoj prepoznal tovariša Filipa Avseca-Mitja iz Pudoba v Loški dolini (po domače Kovačev). Imenovani je bil tačas politkomisar 2. bataljona Ljubljanske brigade, kasneje pa je padel nekje pri Mirni peči. Na sliki so ga prepoznali tudi drugi domačini.

Oglasil se je tudi Jule Sočan, ki je fotografiral. Tudi on trdi, da je fotografija nastala leta 1944, na njej je tovariš Senk, drugi pa so komisarji bataljonov in čet, ki so bili na tečaju.

Pravna posvetovalnica

Odpoved stanovanja

V odgovorih na anketo so nekateri naši bralci navedli, da naj pišemo tudi o stanovanjski problematiki. Zal je dopisov z vprašanji o stanovanjskih zadevah razmeroma malo. Večina dopisov, naslovljenih na našo pravno posvetovalnico, se tiče pokojninskih zadev in invalidnin. Zato bomo tokrat odgovorili na dopis s tega področja.

Naš dopisnik piše, da je bil pred leti zaposlen v tovarni kot visokokvalificiran kovinski delavec. V podjetju, kjer je zaposlena tudi njegova žena, je dobil tudi dvosobno stanovanje. Zaradi žene zaposlitev pri istem podjetju je imel celo prednost pred nekaterimi drugimi prosilci. Potem je na lastno prošnjo odšel na delo v Nemčijo, kjer se je hotel specializirati na novih strojih. Podjetje mu je dejansko odobrilo specializacijo in tudi brezplačni dopust. Šel je torej v Nemčijo, v isto tovarno, ki je njegovi tovarni dobavila nove stroje, in ostal tam dve leti. Ko se je vrnil nazaj, je ugotovil, da so ga že takoj naslednji mesec po odhodu v tujino odjavili pri zavodu za socialno zavarovanje. V podjetju so mu rekli, da je

njegovo delovno mesto zasedeno in da nimajo več interesa, da bi bil zaposlen pri njih. Bil je užaljen in niti ni dosti prosil, da ga sprejmejo nazaj. Zaposlil se je na Gorenjskem in se zdaj na delo vozi. Pač pa je takoj potem dobil sodno odpoved stanovanja, češ da mu je delovno razmerje prenehalo po njegovi volji in da je zato dolžan izprazniti stanovanje, ki ga je dobil od podjetja. V stanovanju stanuje z družino, žena je še vedno zaposlena prav tam, in zato meni, da je odpoved neutemeljena. Saj je iz podjetja odšel zaradi specializacije, podjetje pa ga je odjavilo pri zavodu za socialno zavarovanje.

Kot piše naš dopisnik, postopek na sodišču se ni končal, vendar prosi za naše mnenje, zaradi nadaljnje pravne poteze.

Kako je s to zadevo? Zakon o stanovanjskih razmerjih je v tem pogledu jase. Določa namreč, da je mogoče delavcu, ki je dobil stanovanje glede na svoje delovno razmerje, odpovedati stanovanjsko pogodbo, če je delovno razmerje prenehalo na podlagi njegove odpovedi ali na njegovo željo. V konkretnem primeru je vse odvisno od ustreznega sklepa delavskega sveta ali upravnega odbora. Če je bila delavcu res odobrena specializacija v določeni tovarni v tujini, potem mu delovno razmerje v domačem podjetju sploh

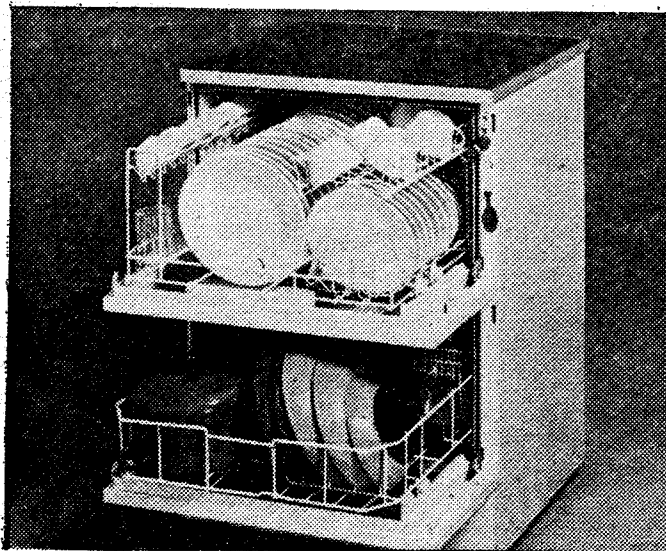
ni moglo prenehati. Podjetje delavca ne bi smelo odjaviti zavodu za socialno zavarovanje, saj je bil še vedno pri njih v delovnem razmerju, pa čeprav morda ni dobival osebnih dohodkov. Moral pa je biti zdravstveno zavarovan in enako tudi pokojninsko. Če pa je bila specializacija le formalna in je delavec dejansko šel v tujino na svojo pest na delo, potem mu je delovno razmerje prenehalo res po njegovi volji. V tem primeru delavec ni stanovanjsko zaščiten, podjetje pa mu ima pravico odpovedati stanovanjsko pogodbo za stanovanje, ki ga je dobil od podjetja. Očitno je v tem primeru, da je bil delavec tudi sporazumen, da mu je delovno razmerje prenehalo, ker sicer po povratku iz tujine ni uveljavljal kakih svojih pravic. Morda pa je bil užaljen in je šel drugam? V tem primeru bi bilo mogoče govoriti, da mu je delovno razmerje ugasnilo po njegovi volji, odpoved stanovanjske pogodbe pa bi bila utemeljena. Ni pa izključeno, da je bilo stanovanje dodeljeno tudi ženi, zaposleni v istem podjetju (kako se glasi odločba o nakazilu stanovanja?). V tem primeru pa bi bila odpoved najbrže neutemeljena.

Še nekaj je: podjetje bi moralo odpoved zahtevati v roku 3 mesecev po prenehanju delovnega razmerja. Sicer se delavec odpovedi lahko uspešno upira.

Candy

BRAVA 8/4

Za družine od 4 - članov
Stroj za pomivanje posode -
najnovejša izvedba

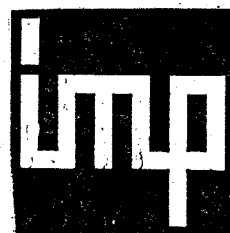

ZASTOPSTVO INOZEMSKIH TOVARN IN KONSIGNACIJE

tehno union

LJUBLJANA, VOŠNJAKOVA 5

TELEFON komerc., uprava in računovodstvo
h. c. 320-855, skladišče 57-490, 57-498

INDUSTRIJSKO MONTAŽNO
PODJETJE

LJUBLJANA, TITOVA 37

Projektira, montira in proizvaja

- centralno ogrevanje, sanitarne naprave, plinske instalacije in prezračevalne naprave
- električne naprave jakega in šibkega toka, komandne in signalne naprave za industrijo in komunalne zgradbe
- regulacije
- opravlja kalorične in električne meritve
- odliva visokokvalitetne odlitke sive litine, ki jih po želji obdeli

agrotehnika

EXPORT
IMPORT
LJUBLJANA
TITOVA 38

s poslovnimi enotami v: MARIBORU, CE-
LJU, MURSKI SOBOTI, POREČU, LJUTOME-
RU, BEOGRADU, ZAGREBU

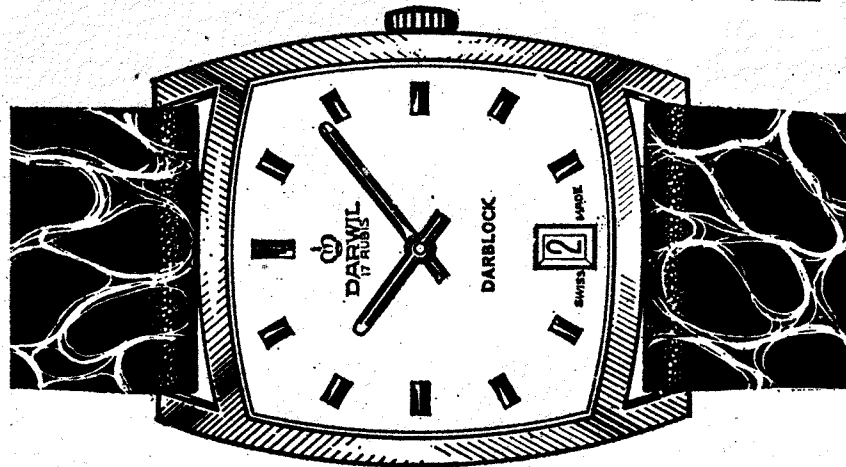
dobavlja naslednje vrste blaga iz uvoza in domače pro-
izvodnje:

- kmetijske stroje, orodje, umetna gnojila in sredstva za varstvo rastlin
- rezervne dele in gume za kmetijske stroje, tovarne in osebne avtomobile
- opremo za kletarstvo, mlekarstvo, pivovarstvo, industrijo močnih krmil in ostalo prehrabeno industrijo
- opremo za strojno, kovinsko-predelovalno, tekstilno in kemično industrijo
- širok asortiman ostalega reprodukcijskega materiala za kmetijstvo in industrijo

Strokovna služba »AGROTEHNIKE« daje nasvete za na-
kup in uporabo vsega blaga, ki ga nudimo.

Biseri
proizvodnje

DARWIL

Lady 71

Lord 71

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejši pri urah DARWIL — vgrajen DARBLOCK, ki ščiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superautomatik SNOW STAR cronometer je pojem elegancije in točnosti. DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK. DARWIL LADY 71 DARBLOCK — ženska moda 1970. GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO NAKITA IZ 14, 18 IN 22 KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA.

Prodaja s posebno garancijo! Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji. Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije. DARWIL — TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO 4/I-II

Kulturni obzornik

O delu Muzeja ljudske revolucije Slovenije

Ljubljanski muzej revolucije je naša osrednja ustanova te vrste. Pred dnevom republike se je uredništvo obrnilo na njegovega ravnatelja, tovariša Radka Poliča, na nekaj vprašanj o delu muzeja in sploh o dejavnosti muzejev revolucije pri nas.

Lani so ustanovili v okviru muzejske skupnosti sekcije muzejev revolucije, ki ima svoj sedež pri muzeju revolucije v Ljubljani. Ta združuje štiri muzeje revolucije, ki so samostojni, in sicer celjskega, ljubljanskega, mariborskega ter slovenjegraškega. Razen tega pa še vrsto oddelkov pri splošnih muzejih, posameznih manjših in večjih zbirk ter zgodovinskih objektov, ki so pod upravo posameznih muzejev. Ljubljanski muzej revolucije tako upravlja bazo 20 in obe bolnišnici na Rogu, idrijski oddelek pa bolnišnico Franjo itd.

Skupnost muzejev revolucije se je zavzela, da bi upoštevali nekaj enotnih meril in načel. Ze pred leti so posamezniki ugotovili, da so manjši muzeji in zbirke pogosto samo posnetki zbirk v večjih muzejih. Marsikje namreč skušajo prikazati razvoj osvobodilne vojne tako kot bi obiskovalci ne videli nobenega drugega muzeja ali razstave razen tistih v svojem kraju. Zaradi tega so pri krajsani za posebnosti osvobodilne vojne v domači krajih, saj zanje potemtakem navadno ni prostora. Zato naj bi manjši muzeji in razstave prikazovali predvsem značilnosti svojih območij, sploš-

ne značilnosti pa samo v toliko, da bi se videlo, kako je bila vsa naša osvobodilna vojna in revolucija celota.

Glede vzdrževanja muzejev pa so zadnje čase nekateri predlogi, da bi jim z denarjem omogočale dejavnost občinske skupščine, na katerih ozemlju stojijo. Tako bi tudi ljubljanski muzej revolucije vzdrževala ljubljanska mestna skupščina. Toda muzej je vsekakor vseslovenskega pomena, čeprav ga nikjer ne imenujejo republiškega. Tak pomen mu daje mesto, v katerem deluje, saj je Ljubljana glavno mesto Slovenije, razen tega pa je muzej tudi največji te vrste v naši republiki. Tudi ustanovitelj ljubljanskega muzeja revolucije je republiški izvršni svet.

Sledil je pogovor o dejavnosti muzeja in njegovih oddelkov v ožjem pomenu besede. Zdaj ima muzej s pomožnim osebjem vred 30 zaposlenih. Ima tudi lastne konservatorsko delavnico in fototeko, ki je ena izmed najbogatejših pri nas, saj ima okoli 150.000 posnetkov.

Vrsto let so bil dohodki zaposlenih v tem muzeju zelo nizki, podobno kot v drugih ustanovah, odvisnih od proračuna. V zadnjem

času pa so zaradi razumevanja mestne skupščine in sklada za pospeševanje kulturnih dejavnosti ujeti korak s prejemki v drugih podobnih ustanovah v gospodarstvu.

Za redno delo je letos muzej prejel 840.000 dinarjev ter nekaj prispevkov za posamezne razstave ali akcije. Sam muzej pa je prek vstopnin ter storitev konservatorske delavnice, knjigovoznice in fototeke namesto planiranih 220.000 dinarjev uresničil doslej 260.000 dinarjev dohodka.

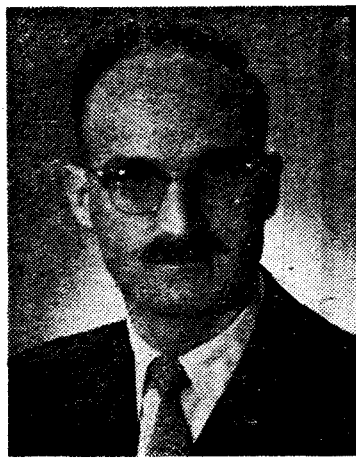
Počasi se število muzejskih predmetov veča, prostor za razstave pa ostaja enak. Zato muzej tare pomanjkanje razstavnih prostorov, zlasti za občasne razstave. Prav zaradi tega razmišljajo, kako bi stalno zbirko, ki je zdaj razporejena v šestih dvoranh, skrhili na pet dvoran. Šesto dvorano bi v tem primeru uporabljali za občasne razstave.

Ze pred leti je bila v načrtu gradnja novega poslopja za ljubljanski muzej revolucije. Ob reformi so načrti padli v vodo, letos pa so jih pristojni spet obudili. Kje bi stavba stala, je zaenkrat še vprašanje, so razni predlogi. Prav tako niso dokončno sprejeli načrtov o organizacijskih oblikah. Pri nas namreč nimamo muzeja, ki bi prikazoval slovensko zgodovino od naselitve do sedanjih časov. Morda bi muzej prikazoval slovensko zgodovino od naselitve do sedanjih časov. Morda bi muzej revolucije spadal v njegove okvire?

Za zdaj pa je poleg pomanjkanja prostorov največja težava ogrevanje. Ne glede na načrte, ki jih bo moč uresničiti v večletnem razdobju, bodo v muzeju morda že prihodnje leto napeljali centralno ogrevanje, ki bo priključeno na eno izmed toplarn. Stroški bi bili 800.000, polovico bi dala mestna skupščina, polovico pa sklad za pospeševanje kulturnih dejavnosti.

Tudi fototeka, takšna kot je, že zdavnaj več ne ustreza. Sistem ureditve je zastarel, nepraktičen in nikakor ne ustreza vsak dan večjemu številu koristnikov fototeke. Potrebno bi bilo vse posnetke posneti na mikrofilm in vskladiščiti še neke drugje, ne pa samo v muzeju. Za vsak primer! Pri skrbeti bi bilo treba omare, varne pred ognjem ter izkoristiti sodobna elektronska sredstva za evidenco in iskanje. Te naprave pa so sila drage in zato razmišljajo, da bi zaprosili kako močnejše podjetje za mecenstvo.

Kot je znano, je muzej izdajal Zbornik fotografskih dokumentov o boju Komunistične partije Slovenije. V načrtih imajo izdajo še treh delov. Glede tega se dogovarjajo s »Partizanskim knjigov«, ki naj bi prevzel tehnične posle. Srž težav pa je v tem, da so ti Zborniki zaradi obilice klisejev, papirja in zahtev po zgodovinski točnosti sila dragi. Po drugi strani pa se edinstven dokument o zgo-

Radko Polič, direktor muzeja

dovinskih dogodkih in zato pomenijo tudi v mednarodnih merilih redkost. Zaradi izrednega pomena je muzej naredil vse potrebne korake da pride do denarja. Kot kaže, ga bo dobil, vsaj obljubili so ga že tisti, ki imajo take pristojnosti.

Prihodnje leto bomo praznovali pri nas 30. obletnico vstaje. Ob tej priložnosti nameravajo v ljubljanskem muzeju revolucij prirediti razstavo o Ljubljani v ilegali. To bo vsekakor zanimiva razstava, saj pomeni odpor Ljubljane nekaj edinstvenega v Evropi. Zato naj bi razstava potovala po Sloveniji in po drugih republikah, morda pa bi tudi obiskala pobratena mesta v tujini.

Za leto 1972, ko bo 30. obletnica ustanovitve prvih štirih slovenskih brigad, pa bi priredili razstavo, ki za zdaj v načrtih nima naslov »Od prvih partizanskih čet do korpusov«, poleg nje pa še razstavo o partizanski saniteti.

Velikokrat ugotavljamo, da se v Jugoslaviji med seboj poznamo. Tako kakor naj bi razstavo o osvobodilni vojni in revoluciji iz drugih republik prirejali pri nas, tako naj bi tudi slovenske obiskovale druge republike.

Ob koncu pogovora je tovariš Polič spregovoril tudi o oblikah sodelovanja in povezovanja dela muzeja z družbenopolitičnimi organizacijami in družbenim upravljanjem. Tako je na primer direktor član komisije za spomeniško varstvo in muzejsko dejavnost Sveta za razvijanje tradicij republiškega odbora ZZB NOV. V muzejskem svetu muzeja revolucije v Ljubljani pa sta dva predstavnika izvršnega sveta SR Slovenije kot ustanovitelja, en zastopnik Instituta za zgodovino delavskega gibanja ter en zastopnik ZZB.

Čeprav sta muzej in Institut za zgodovino delavskega gibanja dve ustanovi z različnim področjem dela, imata mnoge stične točke. Zato je sodelovanje med njima nujno potrebno. Uresničijo ga prek stalnih stikov na vseh ravneh. Velja dogovor, da vse muzejske predmete, ki jih najdejo, kot tudi vse fotografije dobi muzej, medtem ko dokumente prevzame Institut.

Vsekakor pa delovanje muzeja, tja od ljubljanskega kot drugih, zasluži stalno skrb družbe in še posebno bivših borcev kot ustvarjalcev revolucije.

Zanimivosti

Nagrajenci AVNOJ

Odbor za nagrado AVNOJ je sklenil letos podeliti to najvišje priznanje štiriindvajsetim uglednim osebnostim iz znanstvenega, gospodarskega in umetniškega življenja Jugoslavije. Med umetniki iz Slovenije so letošnji nagrajenci pesnik in prevajalec Mile Klopčič, slikar in akademik Franc Mihelič ter šef dirigent Slovenske filharmonije dr. Oskar Danon.

Solženicin ne gre v Stockholm

Aleksander Solženicin ne bo odpoštoval v Stockholm, kjer naj bi osebnost prevzel Nobelovo nagrado za književnost. V svojem pismu med drugim pravi: »Ljudi, ki berejo moje knjige, odpustajo iz služb in mečejo s fakultet... Moje potovanje na Švedsko bi izkoristili za to, da bi me odtrgali od rodne dežele in mi onemogočili vrnitev...« Svoj priložnostni govor ob podelitvi nagrade bo Solženicin dostavil akademiji pismeno.

Delić ni primeren

Združenje filmskih delavcev BiH je uradno protestiralo, ker je bilo režiranje filma »Sutjeska« zaupano Šipi Deliću. »V Jugoslaviji imamo kakšnih deset režiserjev evropskega ugleda, in zakaj jim ne bi omogočili enakovredno sodelovanje pri izboru tistega, ki bo režiral Sutjesko?« pravijo. Filmski delavci BiH se torej ogrevajo za razpis splošnega natečaja! Malo za kasneje ogrevanje, saj priprave na snemanje tečejo že več kot leto dni.

Edvard Kardelj — Bogdan Pešić

Na svečani seji Zveze novinarjev Jugoslavije se je, po dodelitvi nagrade za življensko delo uredniku »Politike« Bogdanu Pešiću, oglašil Edvard Kardelj. »Dovolite mi, da prvi čestitam slavljencu, saj imam za to poseben razlog!« je dejal. »Nekaj časa pred vojno sem živel kot novinar z njegovim imenom, saj je partijska tehnika samo zamenjala fotografije na njegovi legitimaciji. Živel sem torej kot dvojnik Bogdana Pešića! Na to je Bogdan Pešić odgovoril: »Da sem vedel, kaj bo kasneje postal tovariš, ki je nosil mojo legitimacijo, bi se prav gotovo veselil — tako pa sem bil takrat žalosten!«

Štiri premiere

»Neretve«

Od 23. do 29. novembra so bile v socialističnih deželah kar štiri premiere »Bitke na Neretvi«. Romunski, sovjetski, poljski in češkoslovaški tisk so posvetili premieri jugoslovanskega filma precej prostora. Slavnostnih uprizoritev so se udeležili režiser Veljko Bulajić in glavni igralci, narodni heroj Stevo Opačić, ki je leta 1943 prvi prešel Neretvo, in dr. Saša Božović, polkovnik JLA in zdravnik centralne bolnišnice iz IV. sovražnikove ofenzive. Združenje jugoslovanskih producentov pričakuje rekorden obisk gledalcev.

Hruščov zanika

Tass poroča, da je Nikita Hruščev izjavil predstavnikom tiska naslednje: »Ameriško časopisje in časopisje nekaterih drugih kapitalističnih držav piše, da pripravljajo natis tako imenovanih »Spominov N. S. Hruščeva«. To je ponaredek, zaradi katerega sem ogorčen. Nikoli nisem poslal spominov ali podobnega gradiva Timesu niti drugim tujim založbam in tudi ne sovjetskimi založbam!«

NOVE KNJIGE

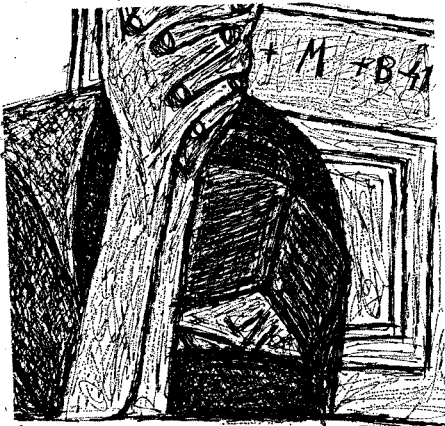
Partizanske ljudske pesmi

Prav pred kratkim je zavod »Borec« izdal knjigo s tem naslovom, ki že sam po sebi dovolj pove o vsebini. Opremo in likovne priloge je prispeval Ivan Seljak-Copič. Drugače pa je pesmi izbral ter zbirko uredil kot tudi napisal spremne besede Črtomir Sinkovec. V njih je pojasnil nastanek ljudskih pesmi med osvobodilno vojno in revolucijo. Ob koncu knjige pa so opombe, kjer opisuje nastanek vsake posamezne pesmi in če je avtor znan, podaja o njem tudi kratke življenjepisne podatke.

Zatorej Sinkovčeve označbe glede ljudskih pesmi ne moremo jemati dobesedno. Med njimi so tudi take, ki jih lahko imenujemo umetne, le da so jih napisali manj znani ali nekoliko nevešči ljudje. Pa tudi to ne velja za vse pesmi. Med avtorji najdemo v izjemnih primerih tudi imena znanih pesnikov ali pisateljev ter izobraženih ljudi. Vsekakor pa lahko ugotovimo, da se je Sinkovec kot zbiralec lotil zanimivega gradiva in da je, čeprav pozno, vendarle otel marsikaj, kar bi drugače zapadlo pozabi. Toda kdaj prej tega gradiva morda ne bi znali ceniti kot tako dragocnega.

Naša osvobodilna vojna in revolucija sta bili množično gibanje, ki je zraslo iz globokih čustvenih korenin. Mnogi ljudje so svoja čustva sklenili tudi napisati v verzih, saj med vojno za daljša dela ni bilo ne časa, ne priložnosti in ne možnosti. Lahko rečemo, da so tisoči in tisoči ljudi začeli pesnikovati, nekateri svojih pesmi niti niso zapisali. Drugi so stari narodni, partizanski ali umetniški pesmi dodajali nove kitice ali pa so jih prirojavili v skladu s potrebami in razmerami. Zatorej za marsikatero pesem poznamo po več povsem različnih besedilih. Ta žar izražanja na papirju se še zdaj ni polegel.

Leposlovna, memoarska, zgodovinska in druga dela o naši revoluciji so še vedno najštevilnejša med deli naših pesnikov in pisa-

Naslovna ilustracija knjige Partizanske ljudske pesmi, ki jo je izdelal akademski slikar Ivan Seljak-Copič.

teljev. Revolucija je spodbudila mnoge, da so sploh začeli pisati in kasneje so se uveljavili.

Sinkovec pa je iz več sto pesmi moral izbrati vse, ki so se mu zdele najboljše. Po tem lahko sodimo, da je imel trdo delo, saj je težko izbrati med dobrimi deli. Marsikdaj je bil v dvomih, ali naj bolj upošteva obliko ali vsebino. Prav preprosti ljudje, ki niso kaj dosti hodili v šole, so včasih namreč svoja čustva izražali najbolj prirodno, toda njihovi verzji so bili robati in šepasti.

Nekaj pesmi, ki jih je izbral Sinkovec, je med vojno resnično ponarodelo, najdemo jih v mnogih pesmaricah. Mnogo avtorjev je ostalo neznanih, saj se takrat za avtorstvo ni nihče potegoval. Druge pesmi pa so ostale zakopane v skromnih samo enkrat izdanih pesmaricah ali v zapuščinah, v zvezkih in ra družinskih albumih.

Pod naslovom knjige je rimska številka ena. Po tem lahko sodimo, da Sinkovec še vedno zbira in da bomo dobili še kako knjigo pesmi, med katerimi je vsaka kos naše zgodovine in usode naših ljudi. Zatorej naj velja izid prve knjige kot spodbuda vsem tistim, ki imajo doma kako svojo pesem ali kake zapiske svojcev, morda tudi kake partizanske pesmarice. Sinkovec jih bo morda lahko izkoristil v naslednji knjigi, morda in tudi upamo v naslednjih... MP

Partizanska ljudska pesem

Orehovica

Iz Zagorja po cesti dve uri hoda,
stisnjena sredi zelenih gora
prijazna je mala vasica —
ime ji je Orehovica

Od takrat minilo že leto je dni,
ko v vas udrelo ne nemške zveri,
nemške zveri — vojaki SS,
ki tulijo divje kot stekli pes.

V gorečih domovih še živi ljudje
ključje na pomaganje svetnike vse,
pred hišami na straži sam sčeti stoji,
z naperjeno puško se v ogenj reži.

Ne gane v ognju umirajočih ga klic,
ne gane ga prošnja nedolžnih otrok
in tako od premnogih ubogih ljudi,
ostale gomile so belih kosti.

Orehovica, vasica naših trpinov,
ki bodo živeli v srcu spominov:
že se rodila za zločince prekleto
ura velika je naše osvete!

Karla Bukovšek

Vojška veda in tehnika

Goodpasterjeva ocena stanja v Evropi

Na zadnji skupščini NATO je govoril tudi poveljnik NATO sil v Evropi general Andrew Goodpaster. Ob tej priložnosti je opozarjal na nevarnost za Evropo, če bi zmanjšali ali umaknili ameriške enote iz Zahodne Evrope, za kar so se zavzemali delegati nekaterih dežel. Dokazoval je potrebo po večji udeležbi evropskih dežel v stroških, ki jih imajo ZDA pri vzdrževanju svojih vojaških sil v tem delu sveta. Da bi bil prepričljivejši, je navajal tudi podatke o sovjetski vojaški dejavnosti. Po njegovih besedah se je spomladanskih sovjetskih manevrov »Dvina« v Beli Rusiji udeležilo 8.000 padalcev in 160 oklepnih vozil, ki so bila za boj pripravljena že v 22 minutah po izkrcanju. Nato je sovjetska mornarica imela pomorske manevre »ocean«, kakršnih svet doslej še ni videl. V manevrih je sodelovalo približno 200 ladij in večje število mornariških letal. Pri tem pa se niso omejevali na ožje območje, ampak so manevri potekali hkrati na Atlantskem, Tihem in Indijskem oceanu, v Sredozemlju in na drugih morjih.

Večja čuječnost v Sovjetski zvezi

Generalpolkovnik Zvarcev, načelnik štaba turkestanskega vojaškega območja, ki meji na Iran, je v izjavi za časopis Krasnaja zvezda, pred kratkim opozoril na potrebo po večji čuječnosti in skrbnejšem čuvanju vojaških skrivnosti. To se zlasti nanaša na telefonske pogovore ter radijske in televizijske oddaje. Pa tudi med taktičnimi vajami se, po generalovih besedah, mnogi oficirji spozabljajo in po radiu omenjajo ne le imena oficirjev, ampak tudi smeri premika njihovih enot in podatke o tem, kjer so le-te razmeščene in v kakšnih manevrih sodelujejo.

Tudi turisti in diplomati, ki rekel general, so potencialni vohuni, ki imajo česa in oči nenehno odprte, zlasti pa še sedaj, ko »ameriški imperialisti izvajajo široko vohunsko akcijo kot del svoje splošne politike«.

Povečani stroški za obrambo Zahodne Evrope

Na zadnji skupščini NATO so zelo mnogo razpravljali o večji udeležbi evropskih dežel pri skupni obrambi Zahodne Evrope. V zvezi z ameriško zahtevo, naj evropske dežele prispevajo tudi več denarja za vzdrževanje ameriških sil v Evropi, so le-te ponudile Američanom 300 milijonov dolarjev. Američanom pa se zdi številka prenizka, da bi o njej razpravljali.

Zahodna Nemčija je pripravljena plačati več kot doslej, je nato izjavil predstavnik bonške vlade, Britanci pa bodo skupnim vojaškim silam dodali, po besedah njihovega obrambnega ministra, še štiri eskadrije lovskih letal tipa jaguar, ki lete s hitrostjo do 2.100 km na uro. Velika Britanija namerava nabaviti skupno 200 do 400 letal te vrste.

Ameriške rakete za Izrael

Daily Telegraph piše, da ZDA pošiljajo Izraelu najmodnejšo vrsto vodljivih bomb, ki lahko čez noč uničijo sovjetske rakete sam-3 na egiptovski strani sueskega prekopa. Te bombe naj bi bile izpopolnjena verzija letetič bomb, ki so jih Nemci uporabljali med drugo svetovno vojno. Američani pa v Vietnamu. Ker znaša njihov domet skoraj 400 kilometrov, naj bi neposredno ogrožale tudi druga egiptska vojaška oporišča.

Trgovina z orožjem

Čprav se skupni vojaški stroški v svetu v zadnjem letu niso povečali, se še nadalje dviga vrednost orožja, prodanega nerazvitim deželam. Lani so te dežele kupile za poldrugo milijardo dolarjev razne vojaške opreme. Največ orožja, skoraj polovico, so prodale ZDA. Povečuje se tudi izvoz britanskega orožja, medtem ko se je izvoz iz Francije zaradi ukinitve izvoza v Izrael precej zmanjšal.

Sovjetska zveza prodaja orožje zlasti Indiji in Egiptu, ki je lani med drugim dobil tudi 200 lovskih letal mig-21, medtem ko je Kitajska obljubila Siriji, da ji bo dobavila orožja v vrednosti 200 milijonov dolarjev.

Umrl je Jože Merlak

Ob smrti človeka, ki si ga dobro poznal in zelo cenil, se ti zdi vsaka beseda prazna in odveč, nobena dovolj primerna, da bi izrazil bolečino.

Tako nas je v nedeljo presunila vest, da je nenadoma umrl tovariš Jože Merlak-Milan Pišlar, upokojeni generalmajor naše vojske in sekretar republiškega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije.

Rojen je bil pred trinajdesetimi leti v Bistri pri Vrhniki. Kot mnogi revni fanti

je je tudi on po štirih razredih gimnazije odšel v podoficirsko šolo bivše jugoslovanske vojske. Razočaran nad vzdušjem v tej vojski in nad njenim sramotnim porazom, je po fašistični okupaciji v domačem kraju hitro našel stike z ljudmi, ki so pripravljali upor. Sodeloval je pri vrsti akcij že leta 1941, med drugim so na njegovem domu pripravljali partizani eksploziv za razstrelitev preserskega mostu. Marca 1942 pa je vstopil v partizansko vojsko. Kot razgledan in hraber fant je kaj kmalu postal četni komandir in bataljonski komandant, nato pa komandant Šercerjeve brigade. Jeseni 1943 se je zabelo drugo razdobje njegove partizanskega Postal je načelnik obveščevalnega centra 18. divizije. Tu se je tako izkazal, da so ga kmalu imenovali za načelnika obveščevalnega centra 7. korpusa.

Leto 1944 je bilo na Dolenjskem in Notranjskem zelo razgibano, kočljivo in tudi kritično. Po porazu ob italijanski kapitulaciji se je slovenska reakcija z nemško pomočjo spet postavila na noge. Začasno so se vrstili vojaški uspehi domobrancev, naraščalo je tudi njihovo število. Domobranci so se opirali predvsem na svoje pristaše po vaseh. Z njihovo pomočjo so organizirali razvejano omrežje svojih

zauptikov. Domobranski obveščevalci so na različne načine sporočali svoje ugotovitve v postojanke, tudi prek radijskih oddajnikov.

Kot načelnik obveščevalnega centra korpusa je pokojni Merlak organiziral mrežo naših zauptikov v postojankah in v samem domobranstvu. Skrite radijske oddajnike so naši drugoga za drugim zaplenili. Nenadni domobranski vdori globoko v naše zaledje pa so se začeli drug za drugim krhati. Najhujši udarec so domobranci in Nemci doživeli novembra 1944 ob vdoru v Belo krajino, ko so jim naše enote pripravile past ter jim zadale hude izgube, tako da so ta njihov poraz kasneje nekateri imenovali »Stalingrad slovenskega domobranstva«.

Zmaga je v precejšnji meri omogočil Merlak s svojo razgledanostjo in organizacijskim talentom, pa tudi s svojo človeško toplino. Vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja je že takrat visoko ocenilo njegovo prizadevanje. Kot eden prvih pri nas je dobil za tiste čase dokaj visoko odlikovanje Partizanske zvezde II. stopnje.

Ob koncu vojne ga najdemo v Osmi, kasneje pa je služil na vodilnih položajih v vojski. Leta 1966 je bil upokojen. Po upokojitvi se je z vso vnemo posvetil delu v družbenopolitičnih organizacijah, predvsem v ZZB, nato pa v Zvezi rezervnih vojaških starešin.

Kot takega so ga spoznali mnogi aktivisti. Obiskoval je razne kraje, bolj malo si ga videl v pisarni. Ni znal govoriti z zvanečim glasom, toda tisto, kar je povedal, je bilo odkrito in predvsem resnično. Vsak je lahko kaj hitro ugotovil, da je Merlak še vedno pravi, odkritosrčen, pošten in skromen partizan.

Zadnje čase se je zelo zavzemal, da bi družba pravično uredila razmere upokojenih oficirjev in podoficirjev. Bil je eden izmed tistih, ki so sprožili razpravo o tem vprašanju pri republiškem odboru ZRVS ter jo nato posredovali zveznemu odboru in drugim forumom.

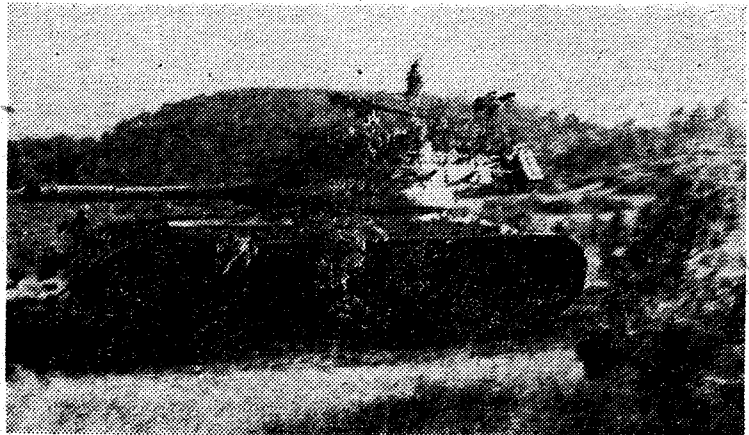
Umrl je nenadno, doždevno popolnoma zdrav, tako da je marsikdo pomislil, da gre za nesrečo. Najljubša zabava mu je bil lov, saj je imel rad naravo. In prav na lovu ga je nenadoma zadela kap — lovski tovariši so ga na slojšču našli mrtvega...

Vedno nam bo ostal v spominu kot eden izmed vidnih ljudi naše revolucije in kot dober in pošten tovariš in človek! MP

Tankisti so naredili izpit

V dneh pred 29. novembrom je tankovska enota polkovnika Mihele z veliko vajo končala letošnje šolsko leto. Konec leta pomeni za vojake in oficirje tudi vrnitev iz taborišča v vojašnice.

Poveljstvo enote je povabilo na vajo tudi novinarje in jim pokazalo vse, kar jih je zanimalo.

Kadar tank napreduje, posadka obrne top in mitraljeze proti sovražniku, torej naprej. Ko pa se tank umika, gleda voznik naprej, topničar pa obrne kupolo nazaj. Tako kot pešaki v strelski vrsti prodirajo in se umikajo tudi tanki. Eden se premika na nove položaje, nazaj ali naprej, drugi pa mirujejo in ščitijo svojega tovariša s streljanjem. Ko ta najde novo krite, se poda na pot drugi in tako dalje. Samo da pri pehota zadostuje komandirjev glas, pri tankih gre pa prek radia, oziroma s pomočjo signaliziranja z zastavicami. Na fotografiji: tank med premikom na nove položaje.

Vsebinska vaja: spopad med tanki, točneje rečeno, napad na oklepno pobočno kolono, ki je vdrla že daleč na naše območje. Zanimivo je, da so tudi med zadnjo vojno po poti zamišljene glavne kolone prodirali enkrat sovražnikovi, enkrat pa naši tanki...

Razen vaje so novinarji videli tudi življenje vojakov in starešin v taborišču. Sotori so stali v prijaznem gozdičku iglavcev, iz mnogih se je kadilo, saj je bilo že hladno in peč se posebno v šotoru prileže. Naslednjega dne so se vojaki poslovili od življenja v prirodi, mnogi bodo kmalu odšli domov, saj so odslužili svojo obveznost. Po stari navadi so konec taborjenja tudi skromno proslavili ob tabornem ognju in ob ražnju...

Bil je mrzel poznojesenski dan, jasen in vetroven. Trava se je že posušila, z drevja in grmovja je listje že odpadlo. V takem okolju se barva uniforme naših vojakov popolnoma ujema z barvo pokrajine. Čeprav je bilo kar precej mraz, je bilo vojakom vroče. Toplo oblečeni ter otovorjeni z orožjem, strelivom in opremo so morali hitro menjati položaje. Toda človeške noge se težko kosajo s tankovskimi motorji. Na fotografiji: mitraljezec in pomočnik sta se skrila v travi, obenem pa malo odpočila od teka čez drn in strn.

Tank brez podpore pehote je prav tako neboljen kot pehota brez tankov in topov. Tank je samo gibljiv bunker s topom, raketami, težkim mitraljezom, metalcem min. Toda vsak bunker ima precej »mrtvih kotov«. Prav iz takega takega kota ga lahko uniči pešak z netržavnim topom ali tromblonsko bombo iz svoje puške. Zato mora tanke vedno spremljati tudi pehota. Na fotografiji: mitraljezec in pomočnik med postopnim umikom na boljše položaje.

Naši tankisti vozijo s svojimi vozili po zemljišču, kamor bi si med zadnjo vojno pri nas ne upal noben tankist. Jeklene gosenice orjejo plitev sloj blata in prsti na ostrorobem kamenju, podirajo grmovje, le dreves, večjih skal in drugih ovir se izogiba. Med vzpetinami se smukajo kot orjaške želve, tam tudi laže najdejo kritje pred letali in protitankovskim orožjem sovražnika. Malo vejevja na vozilu tudi ne škoduje, koristi pa lahko mnogo. Od daleč prav težko razločiš, ali je pred teboj tank ali skala... Na fotografiji: tank v kritju.

MP

Pripomočki in metode sodobnega vohunstva

Neko podjetje (ali država) ima nov tajni izdelek, drugo pa vohuna. Proizvodnja s predhodnim dolgotrajnim raziskovanjem, projektiranjem, konstruiranjem in preskušanjem zahteva mnogo delovnih ur, naporov in milijonov. Vohun je neprimerno cenejši. Po obeh poteh je mogoče doseči isti cilj: lastništvo nad tajnim izdelkom.

Ce k temu dodamo še dejstvo, da v vohuna, opremljenega s pripomočki, ki mu močno olajšujejo delo, ni treba vlagati kakih večjih sredstev, potem je tudi to razlog čedalje obsežnejše vohunske dejavnosti, zlasti na področju industrijskega vohunstva.

Namesto romantike pred, med in po prvi ter deloma tudi drugi svetovni vojni, ko so vohunova domiselnost, prekanjenost in drznost igrali glavno vlogo, so sedaj razen človeka najpomembnejši dejavniki organizacija, računalniki in najnovejši znanstvenotehnični dosežki.

V začetku prejšnjega desetletja so Američani poslali v vesolje prvo serijo umetnih Zemljinih satelitov tipa samos samo zaradi vohunjenja. Izstrelili so jih na orbito, oddaljeno od 160 do 480 kilometrov od Zemlje. Okrog nje so krožili petindvajset dni, za vsako obkrožitev pa so potrebovali le po 94 minut. Nad »zanimivimi« območji so s pomočjo radijskih signalnih sistemov vključevali posebne izredno kvalitetne filmske in fotografske kamere.

Na razstavi letalstva ZDA, ki so jo priredili v začetku leta 1967, so pokazali povečano sliko, ki so jo posneli iz satelita in na kateri je bilo razločno videti nekega Moskovičana v trenutku, ko si je prižgal cigareto, ne da bi ta pri tem kaj slutil, da ga opazuje in slika ameriški vesoljski vohun.

Medtem ko so televizijske kamere oddajale slike kontrolni centrali, so filmsko gradivo v posebnih kapsulah s padali spuščali s satelitov proti amerškemu ozemlju, kjer so ga že v zraku prestrezala s posebnimi napravami letala tipa C-130.

Glede na to, da so podrobnosti o znanstvenotehničnih dosežkih sporočali javnosti šele potem, ko so bili zaradi uvajanja novih zastareli, lahko s precejšnjo verjetnostjo domnevamo, da sedaj uporabljajo še popolnejše sisteme satelitov, ki lahko snemajo še bolj zanesljivo in kakovostno, pa tudi dlje časa. Sovjetska zveza je doslej izstrelila že približno 400 satelitov tipa kozmos. Za nekatere izmed njih menijo, da delujejo po načelu neskončnega traku.

LASERSKI ŽARKI ZA PRISLUŠKOVANJE

Veliki dosežek tehnike, ki ga tu omenjamo, je sicer namenjen

za vohunjenje na tleh, toda če bi ga začeli uporabljati tudi v povezavi s sateliti, bi bili še ob zadnje ostanke zasebnega življenja posameznika in bi postale dostopne vse politične in industrijske skrivnosti. Direktor neke steklarne v Londonu je konec leta 1968 pokazal, kako je mogoče uporabljati v vohunske namene tudi laserske žarke. Curek laserske svetlobe je usmeril v stekleno steno neke telefonske celice, iz katere je nekdo telefoniral, poseben sprejemnik pa je poslušalcem posredoval vsako izgovorjeno besedo.

Podoben poskus so opravili tudi skozi okna neke konferenčne dvorane. Laserski žarek se je od stekla odbijal. Ker pa je okno spričlo pritiska zvočnih valov, ki so nastajali ob govorjenju v dvorani, vibriralo, je laserski žarek to nihanje lahko prenesel en kilometer oddaljenemu sprejemniku. Ta pa je tresljaje tako močno okreplil, da je bilo mogoče pogovore razločiti prav tako, kot če bi jih poslušali po radiu. V tem primeru so šipe na oknih odigrale vlogo občutljive mikrofonске membrane.

Po končanem poskusu je direktor steklarne izjavil:

»Takšno učinkovanje laserskih žarkov je moj raziskovalni oddelek odkril po golem naključju, vendar sem prepričan, da bodo to odkritje začeli uporabljati tudi za vohunstvo. Sedaj bo mogoče prisluškovati tudi razgovorom v vojaških štabih ali konferenčnih dvorinah.«

Ni si težko zamisliti sistema natančno izstreljenih vohunskih satelitov, opremljenih s takimi laserskimi napravami in z zanesljivimi »merilnimi« napravami za usmerjanje laserskih žarkov. Za zaupne pogovore bo treba uporabljati kletne prostore brez oken, ali pa čakati, kdaj bodo nebo prekrili oblaki, skozi katere laser-

ski žarki ne morejo prdirati. V vsakem primeru bo od zasebnega življenja po vsem tem ostalo zelo malo.

ELEKTRONSKI NOS

Vohunsko izkaznico je dobila tudi televizija. Razen tega poznajo zelo občutljive elektronske in optične naprave, ki omogočajo opazovanje in izvidništvo ponoči ob svetlobi zvezd. Infra rdeče naprave pa so že tako popolne, da z njimi lahko opazujejo celo podzemeljske objekte ali predmete na drugi strani zidov.

Za elektronske oči in ušesa je značilno, da so izredno majhni. Prisluskovalne naprave je mogoče vgraditi v navadne tobačnice, vžigalnike, gumbe, zapestnice, načrtnike in podobne predmete. Mikrominiaturne mikrofone pa je moč vstaviti celo v krogle, ki jih iz pušk izstrelje v okenske okvire sob, od koder žele prisluškovati pogovorom.

Američani so skonstruirali in v Vietnamu tudi že uporabljali tako imenovani elektronski nos, ki človeka odkriva po zanj značilnem duhu. S takim »nosom« je mogoče odkriti precej oddaljenega človeka ali skupino ljudi, nato pa naprava avtomatično sproži alarmni sistem.

Za prevoz agentov imajo posebne majhne naprave za vožnjo po tleh, po zraku in pod vodo. Gre za miniaturna letala in helikopterje, ki so tako majhni, da jih razstavljene lahko zlože v navaden kovček ali zaboj, nato pa jih s padalom spuste v nasprotnikovo zaledje, kjer deluje vohun. Eno izmed variant takega miniaturnega letala imenujejo »letečo preprogo«, ki jo potem, ko jo s padalom spuste na tla, lahko napihnejo in ki ponese do 180 kg težak tovor.

Še vedno častijo zastave s kljukastim križem

V Avstriji obstaja majhna stranka NDP (nacionalno-demokratska stranka), ki je tesno povezana s fašistično NPD v ZR Nemčiji. Vodi jo univerzitetni docent iz Innsbrucka dr. Norbert Burger, ki ga je sodišče že večkrat obsodilo. Verni Hitlerjevi NSDAP nastopajo njeni člani na sestankih v škornjih in črnih srajkah ter oboroženi s palicami.

Na volitvah so v Avstriji dobili samo 2470 glasov. Ogromna večina prebivalstva pač odklanja take fašistične skupine. Zato le-te posku-

sajo demonstrativno nastopati ob raznih priložnostih.

Ob proslavi avstrijskega narodnega praznika je neki mladi prištas NDP splezal na streho spomenika junakov na Dunaju, in ko so zastopniki vlade polagali venec, je začel metati letake z napisom »Avstrija ostane kljub temu nemška«. Med komemoracijo ob dnevu mrtvih se je demonstrativno znašla majhna skupina uniformiranih prištasov NDP na grobu fašističnega letalskega oficirja Hitlerjeve vojske Walterja Novotnyja. Ob petdesetletnici koroškega plebiscita so se pripadniki NDP pojavljali povsod, da bi opozarjali na »nemški« značaj Koroške in ščuvali proti Jugoslaviji. Ob petindvajsetletnici osvoboditve Tirolske so delili letake proti »avstrijski naciji«. Poleti so ljudje iz NDP napadli mladinsko taborišče na Štajerskem in mučili nekaj mladih delavcev. To skupino je vodil Burger sam. V taboriščih NDP častijo zastavo s kljukastim križem, pojejo stare nacistične pesmi in objokujejo »stisoletni Hitlerjev rajh«. Mimo tega se urijo tudi v streljanju in ob priložnostnih aretacijah dobijo pri članih NDP vedno manjše zaloge orožja.

Avstrijska javnost sicer te majhne NDP ne jemlje resno in imenuje njene člane »neumne norce«. Toda avstrijski borci odpora vztrajno zahtevajo prepoved te fašistične skupine in njene dejavnosti. Njihovo glasilo »Der neue Mahnruf« (Novi opomin) upravičeno piše: »Namesto zasmehovanja teh ubogih norcev, bi bilo treba pomisliti, da v teh gospodarsko nesigurnih časih lahko le-ti dovedejo do stvarne nevarnosti za demokracijo, kar je pokazala že nedavna preteklost.«

JOHANN MÜLLER, Dunaj

Fran Štaudekar:

Ob 50. obletnici plebiscita na Koroškem

Končno apelira na vse Korošce in koroške organizacije, da se v bodoče bolje zanimajo za mejno področje, za katero zahtevajo ugotavljanje manjšine, ker pa koroški Slovenci odločno odklanjajo spričo take situacije, kakršna je danes na Koroškem, ko je slovenski človek na eni strani odvisen od vseh mogočih okoliščin, v katerih ne more svobodno izreči svojega narodnega prepričanja, na drugi strani pa, ko mu na vsakem koraku sledijo bivši nacisti in velenunški šovinisti, združeni v že omenjenih nemških organizacijah in ogrožajo njegovo svobodo.

Da bo slika tega raznarodovalnega pritiska na jezikovno mešanem področju Koroške popolna, moramo vedeti, da deluje danes pod okriljem glavne raznarodovalne organizacije koroškega »Heimatdienst« nič manj kot 13 nemško-nacionalnih organizacij in društev, katere poglavitni cilj je že dolga desetletja iztrebljanje koroških Slovencev. In mirnega sožitja v deželi ne bo, dokler ta organizacija v skladu s 5. točko 7. člena avstrijske državne pogodbe v deželi ne bo prepovedana.

HEIMATDIENST GROZI Z LIKVIDACIJO KOROŠKIH SLOVENCEV

Ko je pred leti prevzela krmilo deželne vlade na Koroškem Socialistična stranka in so se začeli med Slovenijo in Koroško razvijati dobri sosedski odnosi z živahnim maloobmejnem prometom, kulturnimi izmenjavami, turističnim prometom in ugodnimi gospodarskimi stiki, so se tako Slovenci kakor tudi vsi trezni, demokracijo misleči Avstrijci, zlasti pa Korošci, iskreno razveselili, da je mračne preteklosti konec. Vsi smo si iz srca želeli da bi se to stanje prijateljskega sožitja nadaljevalo in utrdilo. Vsi smo si iskreno prizadevali, da bi naša slovenska narodna skupnost na Koroškem ne bila spotika začetim prijateljskim odnosom med Slovenijo in Koroško, marveč da bi bila trden, neporušljiv most med Jugoslavijo in Avstrijo.

Toda kakor smo bili veseli teh ugodno se razvijajočih odnosov med obema deželama, tako smo hkrati zaskrbljeno opazovali, kako stare, koroškim Slovincem sovražne sile v deželi s »Heimatdienstom« na čelu pospešeno izvajajo svoje raznarodovalne načrte, ne da bi si jim kdorkoli upal zastaviti pot. Pri prebiranju koroškega nacionalističnega in šovinističnega tiska dobim danes človek vtis, da so kakor v času nacistične strahovlade vse sile v deželi usmerjene edino k enemu cilju, k dokončnemu iztrebljenju koroških Slovencev!

Da o tem ni nobenega dvoma, potrjuje koroški »Heimatdienst« v svojem glasilu »Ruf der Heimat« (Klic domovine) števil. 14 (oktobrska številka 1970), ko piše, DA MORAJO VSI DOMOVINI ZVESTI KOROŠCI NADALJEVATI OBRAMBNI BOJ TAKO DOLGO DOKLER NE BO EDEN IZMED OBEH NARODOV NA KOROŠKEM POVSEM IZBRISAN! Torej smo si povsem na jasnem! Kdo na bi bil izbrisan? Nemci gotovo ne, saj imajo vso oblast, vso nacionalistično in šovinistično bojno silo v rokah. TOREJ NAJ UMREJO KOROŠKI SLOVENC!

Koroški »Heimatdienst« — z njegovimi ustanovitelji »Kärntner Abwehrkämpferbund« (Zveza koroških obrambnih borcev), »Kärntner Landsmannschaft« (Zveza koroških rojakov) in »Kärntner Südmärk« (Koroško šolsko društvo Južna marka) kot glavnimi raznarodovalnimi silami v deželi — je v tem članku dovolj jasno povedal, da je končni cilj njihove raznarodovalne dejavnosti. Kaj sedaj še okleva koroška socialistična stranka in deželna vlada? Zakaj se nenehno vdaja pritisku nacionalističnega »Heimatdienst« in njegovih šovinističnih trabantov, zlasti agresivnega koroškega »Abwehrkämpferbund«?

Toda 7. člen avstrijske državne pogodbe (15. 5. 1955), ki jo je podpisala tudi Jugoslavija, v 5. odstavku dovolj jasno določa, da je treba prepovedati delovanje organizacij, ki delajo proti obstoju naših narodnih manjšin v Avstriji. Socialistična stranka Koroške se je sicer res distancirala od vsebine članka v »Ruf der Heimat«, ni pa doslej obsodila in onemogočila raznarodovalne dejavnosti teh nacionalističnih in šovinističnih organizacij, kakor to določa avstrijska državna pogodba!

Če se dejavnost omenjenih organizacij proti obstoju koroških Slovencev kot narodne manjšine v deželi ne bo zaustavila, se bo začel nevarno rušiti most prijateljstva, ki je bil pred leti zgrajen ob velikem zadovoljstvu prebivalstva obeh sosednjih dežel, da bi spajal oba naroda v skupnem prizadevanju za kulturni in gospodarski napredek. Jasno je, da ta most miru in prijateljskega sožitja ne rušijo koroški Slovenci, ki imajo edino željo, da bi v miru živeli s svojimi nemškimi sodeželanji, ne, ta most rušijo tiste nemirne in neugnane, koroškim Slovincem sovražne sile, ki so to sovraštvo prevzele od sločinskega nacizma ob njegovi zrušitvi maja 1945 in ga zanesle v mirno deželo.

Kaka raznarodovalna sila deluje danes proti obstoju koroških Slovencev, dokazuje dejstvo, da je danes združenih pod okriljem glavne koroške nemško-nacionalne raznarodovalne organizacije »Heimatdienst« nič manj kot 14 nemško-nacionalnih organizacij in društev, katerih dejavnost je dirigirana od te v koroški deželi skoraj vsemogočne organizacije, katere poglavitni cilj je že dolga desetletja popolno uničenje koroških Slovencev.

Spričo take pojačane dejavnosti omenjenih protislovenskih sil na Koroškem postaja naša slovenska javnost čedalje bolj zaskrbljena, zlasti ker ni ogrožen le obstoj naše slovenske narodne skupnosti na Koroškem, marveč so s tem ogrožene tudi blagodne pridobitve dolgoletnega prizadevanja za vsestransko dobre odnose med obema sosednjima narodoma, ki so se v zadnjih letih tako ugodno razvijali v obojestransko zadovoljstvo. Ali naj te dobre odnose skali ali celo uniči nekaj organiziranih skupin nacionalističnih fanatikov, ki nenehno skušajo uveljavljati nad našo narodno manjšino na Koroškem od propadlega nacizma prevzete raznarodovalne metode? Prepričani smo, da niti socialistična stranka niti koroška deželna vlada ne bosta klonili pred pritiskom teh nacionalističnih ostankov in da se bosta v interesu mirnega sožitja med večinskimi in manjšinskimi narodom v deželi ter nadaljnjih prijateljskih odnosov med našima sosednjima narodoma uprli temu nastitju.

(Nadaljevanje in konec prihodnjic)

Na dan republike so v Jajcu odkrili spomenik velikemu revolucionarju Moši Pijadi, ustvarjalcu našega pravnega in političnega sistema, starešini jugoslovanskega novinarstva in ustanovitelju novinarske agencije Tanjug. Spomenik iz bron je delo beograjskega kiparja Stevana Bodnarova, predvojnega komunista in osebnega prijatelja pokojnega Moše Pijade. Na sliki: Stevan Bodnarov pred osnutkom spomenika.

Mile Pavlin **SKRIVNOST SIMNOVE SMRTI** / TORZO ROMANA /

Ko so se pogrebci začeli razhajati, sem se spomnil, da sem od naše štirčlanske družine ostal zdaj sam. Pa tudi moje življenje visi na nitki. Samo malo naj se kdo pozanima za pohorske zadeve, pa me imajo. Ali pa naj najdejo kak list papirja v pozabljenem nemškem arhivu. Veliko manj krive so sodili in obešali...

Počasi sem začel popivati. Ne v gostilnah, ampak doma, v postelji. V službi sem pil vodo, vse mi je padalo iz rok. Vseeno sem bil boljši od drugih, ki so divjali po umazanih krčmah, se tam pretepali s pijanci in miličniki... Skoraj vsak teden smo na konferencah slišali o takih. Jaz pa sem lepo zvečer legel v posteljo, prižgal radio, poslušal lepe pesmi in nagibal steklenico. Kolikor bolj je bila prazna, toliko bolj se sem počutil, pozabljal sem na svojo nesrečo, se počutil ravne, poštenega, sposobnega in zapeljivega. Vsakokrat sem napravil v pijanosti načrt, kako bom poiskal kako žensko, kako ji bom govoril in obljubljal celo zakon, če drugače ne pojde. Saj je vojna strahotno razredčila moške, veliko jih je pobegnilo pred našo vojsko, in postajali devic, mladih vdov in deklet brez fantov se je kar trlo... Zjutraj pa sem imel mačka, spet sem postal plah in sklenil sem, da svojih pijanskih načrtov ne bom uresničeval, ker je upanje na uspeh dokaj malenkostno.

Pomiril bi se in pozabil na vse burje in viharje, ki sem jih bil preživel zadnja leta, ko...

Dobro se spominjam tistega jesenskega dne, ko smo imeli redno tedensko konferenco ali nekaj podobnega. Udeležil se je je sam pomočnik ministra

369

in po tem smo vsi slutili, da bomo zvedeli nekaj posebno važnega.

Pomočnik je dovolil, da naši načelniki najprej uredimo nekakšno manjšo važna vsakdanja vprašanja, potem pa je začel govoriti...

Kako se nasprotja med nekdanjimi zavezniki z zahoda in vzhoda vedno bolj zaostrujejo, kar utegne prav kmalu pripeljati do nove vojne, tretje svetovne. Na kateri strani bi bila v tem primeru Jugoslavija, je vsakomur jasno. Že prej se je vedelo, kako zahodni zavezniki ščitijo bivše nacistične, kako smo morali zapustiti Trst in Koroško, kaj se je zgodilo v Grčiji, kako raznovrstni vohuni in diverzanti z zahoda skušajo sejati zmedo v vzhodno-evropskih državah, kako na zahodu delujejo emigrantske organizacije in podobno. Toda do zdaj ni bilo resnejših poskusov Zahoda kar se tiče vohunstva, čeprav so tudi pri nas razne ilegalne organizacije in čeprav nam pošiljajo čez mejo diverzante...

Zadnje čase pa so zasledili nekaj primerov, ko obiskujejo skrivnostni odposlanci nekatere bivše okupatorske vohune, ki so jih naši odkrili. Boječ se, da ti odposlanci niso poslani od naše ustanove, so nekateri okupatorjevi sodelavci prihiteli in vso zadevo naznanili. Tako se je naša služba vključila v vso to zadevo.

Jasno je, je dejal pomočnik ministra, da vseh okupatorskih obveščevalcev nismo odkrili. Prav tako so najbolj zanimivi za Zahod, posebno še, če so na važnih položajih. Izsiljevali jih bodo, češ če ne boste delali za nas, objavimo dokumente, ki smo jih zaplenili v Nemčiji. Kot pripovedujejo, so našli tam vso kartoteko gestapovskih agentov, pa tudi vsa poročila. Nekaj mora biti res, ker kako bi sicer vedeli za vsa imena!

Zato moramo podvojiti budnost in temeljito nad-

370

zirati vse sumljive ljudi. Kdor je domovino kdaj izdal, jo bo tudi drugič...

Mislil sem, da me bo kap. V trenutku sem se spomnil besed svojega sošolca-gestapovca o tretji svetovni vojni. Zdaj bodo prišli k meni... Nekaj hipov sem plaval med zavestjo in nezavestjo, komaj komaj sem se premagal in ujel ravnotežje. Skoraj bi se bil izdal. Morda so me udeleženci konference že opazili, postal sem jim sumljiv, če jim sploh že nisem bil od vsega začetka, nadzorovali me bodo in potem...

Če pa ne, bo nekega dne nekdo potrkal na moja vrata in mi rekel: Ali—ali? Kaj bom mogel drugega kot privoliti ali pa položiti svojo glavo na tla? Začelo se bo, spet vse znova kot takrat na Pohorju, mogoče malo bolj olikano in na videz humano, v končnem rezultatu pa do piščice podobno kot pri gestapovcih: izigravanje drugega proti drugemu, tiho pobijanje s strupom, noži, svinčenkami ali pa še huje, z ovadbami in obsodbami pred našimi sodišči. Gestapovci so mi plačevali moje usluge z ženskami, ti pa jih bodo skušali z zlatom, dolarji, funti, švicarskimi franki, lirami ali kdove kakšnim trdnim denarjem se?

Doma sem se ga silovito napil. Zdelo se mi je, da nekdo trka na moja vrata, da so že tukaj. V kratkem snu, kakršnega imajo pijanci, se mi je sanjalo o človeku plemenitaškega videza, ki me zasleduje, ponuja denar in grozi. Ta misel me je zasledovala, ko sem šel z nesigurnimi, majavimi koraki zjutraj v službo. Plašno sem se oziral okoli sebe, v vseh ljudeh, ki sem jih srečeval ali pa so šli v isto smer kot jaz, sem videl zasledovalce ali zahodne agente...

Se bolj pa sem se bal, ker sem vedel, kakšen temeljit sistem nadzorstva nad ljudmi je iznašala naša služba. Koliko sovražnih agentov so že polovili, koliko četniških, ustaških in belogardijskih skri-

371

vačev spravili za zapah... Seveda, saj je bilo ljudstvo tesno povezano z njimi. Razen redkih izjem, med katere našlost spadam tudi jaz, so vsi za tisto, za kar so se bojevali partizani. Končno pa, saj imajo prav, dobro hočejo ljudstvu, vztrajni so in zato bodo brez dvoma zmagali. Vsi, ki so se znašli na nasprotni strani, pa bodo pokončani. Med njimi prej ali pozneje tudi jaz. Le kako dolgo bo vse skupaj trajalo, kako dolgo bo moje umiranje od strahu?

Počasi je moj strah splahnel. Morda pa moje mape le niso našli, morda so se ustrašili, ker sem v službi pri Državni ustanovi? Toda prav tam bi najbolj potrebovali svojega vohuna. Zato bi me najprej poiskali... Če me do zdaj niso, me morda sploh ne bodo...

Tako je preteklo nekaj mesecev, pil sem ga vedno bolj. V deželo je že prihajala pomlad. Vedno sem se je veselil, navdajala me je z nemirom, le zdaj ne. Vso dolgo zimo sem si prizadeval pozabiti na moro, ki je visela nad menoj vsa ta leta. Včasih mi je za nekaj časa uspelo, potem pa me je nanjo spomnil kak načelnik, ki me je poklical k sebi ob nenavadnem času, ali pa slučajni sprehajalec, ki se je dlje kot navadno zadržal blizu mojega stanovanja.

Na ženske sem bil že skoraj pozabil...

Bila je lepa noč, sijal je mesec, marec se je že bližal koncu. Delali smo do desetih zvečer, potem pa smo zavili v bližnjo gostilno ter tam spili nekaj litrov, ker smo uspešno izpeljali precej zahtevno nalogo. Precej pozno sem se vračal sam proti domu, brundal sem neko pesmico in vino mi je burilo kri. Samo da bom doma, tam potegnem še dvakrat ali trikrat žganje iz steklenice, ki sem jo dobil z Dolenjskega v dar, zaspim in jutri malo dlje potegnem...

Že v gostilni se mi je zdelo, da me nekdo

372

opazuje. Spomnil sem se svojega strahu, oprezoval sem okoli sebe, pa se je izkazalo, da vse skupaj ni nič. Saj so bile gostilne tiste čase polne, da nisi našel prostora za mizo, po dva sta sedela na enem stolu in menjavali so se naglo. Zdalj, ko sem hitel proti domu, se mi je zdelo, da nekdo urno stopa za menoj, večkrat sem se ustavil in poslušal, pa sem vedno znova ugotovil, da imam najbrž privide. Končno sem le prišel do hiše, v predmestju, kjer sem stanoval. Vtaknil sem ključ v vežne duri in ga obrnil. Tedaj pa je zrasla za menoj temna, sloka postava...

»Trenutek prosim, gospod!«

Naglo sem se obrnil in že mi je roka sama od sebe segla po pištoli za pasom. Toda gospod, ki sem ga zagledal za seboj, je bil videti sila olikan, dejal bi celo prijazen. V mesečeni sem takoj ugotovil, da je zelo skrbno oblečen in lepega obraza in postave. Našli so me, sem takoj pomislil in kar otrpnil od presenečenja in groze.

»Ste vi ta in ta...?« je vprašal neznanec zelo vljudno.

Nehote sem pritrdil. Pozneje sem premišljeval, kaj bi bilo, če bi se mu skušal zlagati. Poiskal bi me drugič ali pa bi me zelo vljudno zavrnil, češ govorite vendar resnico, saj vas pozna vse mesto, edino vi ste take zunanosti v Državni ustanovi ali kaj podobnega.

»Oprostite, da vas motim. Grem lahko z vami v stanovanje, tukaj je nevarno pogovarjati se take reči. Gre za važno zadevo... Menda si že mislite, kdo me pošilja? Pa še enkrat vas prosim, res mi je nerodno ob tej uri, toda drugače vas ni mogoče dobiti. V službo pa nisem maral, za vas bi bilo to sila nerodno in zame tudi...«

373

Nič nisem rekel, samo obrnil sem se in se začel vzpenjati po stopnicah, on pa za menoj. Spet sem bil v tistem čudnem, brezčutnem stanju, kakršno me je objelo ob hipnem razburjenju. Pa kako vljuden je, sem pomislil med potjo. Pravi gentleman. Gestapovec bi robavstasto vdrl za menoj in me drezal s pištolo pod rebra.

Iz previdnosti nisem prižgal luči. Utegnil bi kdo iz radovednosti pokukati skozi lino na vratih in naju bi videl, poznal sem jih, malo-meščane nesramne. V naši hiši je bilo kar precej takih, ki so se zanimali drug za drugega, kdo prihaja h komu, posebno pa, če prihajajo kake ženske. Povrh pa me najbrž tudi skrivaj nadzirajo...

Imel sem udobno garsonjero v eni izmed hiš, zgrajenih tik pred vojno. Ko so se za nama zaprla vrata, sem prižgal luč, da bi si ga ogledal. Ne, nisem se motil, pred menoj je stal poosebljen gentleman. Kot je bil on vljuden z menoj, sem bil tudi jaz z njim, in sem mu ponudil stol. Le roke so mi drhte in glas mi ni hotel iz grla. On pa me je prosil za dovoljenje, če lahko kadi...

Z uglajeno kretnjo je vzel iz žepa pozlačeno dozo, si izbral drago cigareto in jo prižgal, potem pa:

»Oh, oprostite, pozabil sem, izvolite!«

Puhnili so nekaj dimov in me opazoval ostro, toda še vedno vljudno. Jaz pa sem se potil od razburjenja.

»Menda veste,« je začel, »kako se razvijajo dogodki po svetu? Saj berete časopise in tam v vaši hiši dobivate tudi obilico drugih podatkov po raznih poteh... Skratka, vaše usluge še vedno potrebujemo. Najbrž tudi veste, kako bi se vam utegnili maščevati nepokorščina ali neiskrenost.«

Elektrotehnično podjetje BLISK MURSKA SOBOTA

priporoča storitve in izdelke svojih delovnih enot — vodovodnega instalaterstva — centralnega gretja — elektroinstalaterstva — kleparstva — mehanike — servisov.

SLUŽBO DOBI

Stalno mesto zaposlitve

oskrbnika — hišnika

v domu POČITNIŠKE

SKUPNOSTI ZZZB NOV

Ljubljana-Banjole pri Puli

dobi, pošten, zdrav upo-

kojenec, ki ima smisel in

veselje za razna hišna

opravila.

Ponudbe je poslati na upra-

vo Počitniške skupnosti ZZZB

NOV Ljubljana, Komenskega

7/III — soba 82.

PROIZVAJA:

perutnino, jajca, meso, mesne izdelke, močna krmila;

ODKUPUJE:

divjačino, živino, kmetijske pridelke;

IZVAŽA:

perutnino, divjačino, jajca, živino.

Poslužujte se PP proizvodov, prav gotovo boste zadovoljni.

GABER

Stari trg

KUHINJA VEGA 55

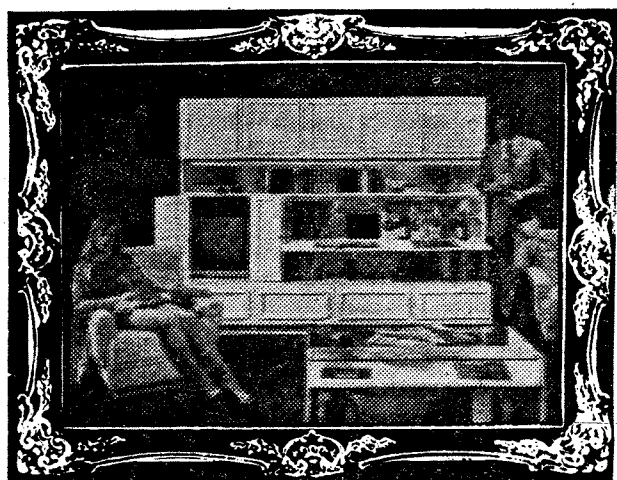
Náš bančni servis vključuje poleg ostalih bančnih uslug: vezane vloge, stanovanjska in kmetijska posojila, devizne račune in razne oblike namenskega varčevanja.

Vaša banka — vaš svetovalec v denarnih zadevah odslej
LJUBLJANSKA BANKA

GRAMEX

LJUBLJANA, KURILNIŠKA 10

- PREDEN PRIČNETE GRADITI, OBIŠČITE TRGOVSKO PODJETJE »GRAMEX«
- PREPRIČALI SE BOSTE, DA IMAMO NA ZALOGI BOGATO IZBIRO NAJRAZLIČNEJŠEGA GRADBENEGA MATERIALA.
- PRIPOROČAMO VAM NAKUP SANITARNE IN OBLOŽNE KERAMIKE IZ UVOZA PO KONKURENČNIH CENAH.
- OBIŠČITE NAŠA SKLADIŠČA V LJUBLJANI, NA LAVRICI IN VRHNIKI

BREST
POHISTVO

cerknica
jugoslavija
telefon 79-080
telex 31-167

dnevna soba

ALEKSANDRA stereo variant

**pravi naslov
za denarna
vprašanja**

KB
LJUBLJANA

**KREDITNA
BANKA
IN
HRANILNICA
LJUBLJANA**

od 1. oktobra dalje

Ljubljanska banka

**MODA
ELEGANCA
KVALITETA**

tri odlike izbire
modnih in ženskih oblačil
ki vam jih je za
jesen in zimo
pripravila

**VELEBLAGOVNICA
nama**

Ljubljana, Škofja Loka
Kočevje

Tudi modne dodatke — pokrivala,
rokavice, torbice, pasove in šale
boste lahko izbrali kot
ustrezni dopolnilo Vaši
garderobi iz izbire
modnih in ženskih
za vsako priložnost

ILUSTRIRANA PRIPOVED O GENERALU MAISTRU

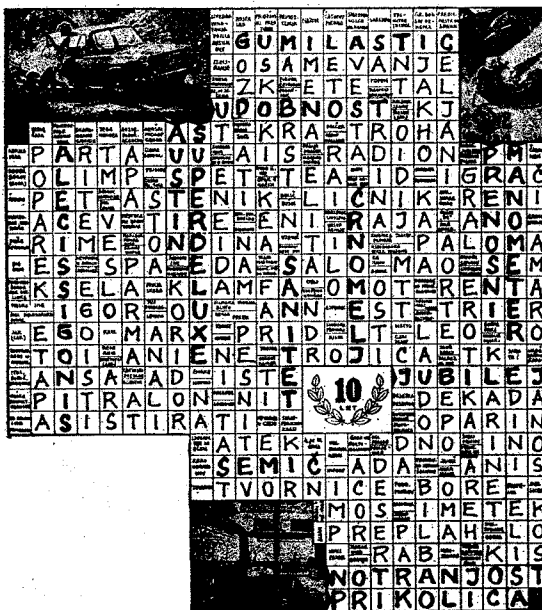
NEMUDOMA naročite

VESTNIK, MURSKA SOBOTA,

ki vam bo vsak teden prinesel zanimivo ilustrirano
pripoved o bojih za našo severno mejo.

Letna naročnina 34.00 dinarjev.

Naročite na naslov: VESTNIK, Murska Sobota.

Rešitev križanke št. 20

Za to nagradno križanko smo prejeli 415 rešitev. Izmed pravih rešitev je žreb prisodil, da prejmejo:

Prvo nagrado — žensko ročno uro znamke Darwil-Lady prejme Nataša SIRK iz Ljubljane, Koskega 30.

Drugo nagrado — žensko ročno uro znamke Darwil-Lady prejme Dana KERŽAN iz Ljubljane, Škopljiveja 9.

Tretjo nagrado — moško ročno uro znamke Lord prejme Boris DEBELAK iz Krmelja 30.

Četrto nagrado — moško ročno uro znamke Lord dobi Miroslav KRAJSEK iz Maribora, Pasterkova ulica 13.

Peto nagrado — kolekcijo knjig založbe Borec prejme Iva MAYR iz Kranja, Jahačev prehod 2.

Šesto nagrado — kolekcijo knjig založbe Borec dobi Tatjana TRILAR iz Radovljice, Cankarjeva, Vila blok V.

Ljubljanki naprošamo, da se zglase na upravi lista na Beethovnovi 10, pritličje. Drugim bomo nagrade poslali po pošti.

Ljubitelji križank! V zadnji letošnji številki, ki izide 23. decembra, bomo priobčili še eno nagradno križanko. Tudi tokrat sodeluje Industrija motornih vozil Novo mesto. Pišite nam že preje, da vam pošljemo posamezne izvide te številke, ker lista nimamo v kolportажni prodaji po vsej Sloveniji.

Uprava lista TV-15

Z denarjem v banki imate več možnosti

Ljubljanska banka

zanesljiv bančni servis
Kako:

Dinarski in devizni bančni servis za gospodarske organizacije; izplačila hranilnih vlog pri vseh poslovnih bankah v Jugoslaviji in poštah v Sloveniji; varčevalni programi; posojila na podlagi namenskega varčevanja; potrošniška posojila; gotovinska posojila na podlagi vezave konvertibilnih valut; žiro računi; devizni računi; posebni programi deviznega varčevanja; stanovanjsko, obrtniško, gostinsko, kmetijsko; ostale bančne usluge; redna nagradna žrebanja za lastnike vezanih vlog; nezgodno zavarovanje za lastnike kakršnihkoli vlog.

Podrobnejše informacije:

Kje:

Ljubljana, Beograd, Novi Sad, Zagreb, Sarajevo, Domžale, Kamnik, Kočevje, Koper, Trbovlje, Murska Sobota, Črnomelj, Gornja Radgona, Grosuplje, Hrastnik, Lendava, Litija, Ljutomer, Logatec, Medvode, Radenci, Rakek, Ribnica, Vrhnika, Zagorje, Bački Petrovac, Beočin, Kanjiža, Osijek, Srbobran, Sremski Karlovci, Subotica, Temerin, Titel, Zabralj, Frankfurt, München, v kratkem: Maribor, Kranj, Celje, Nova Gorica, Portorož, Vršac, New York, Pariz.

novo ime kreditne banke in hranilnice Ljubljana

Ljubljanska banka

Splošno gradbeno podjetje

HRASTNIK

Opravlja dela na visokih in nizkih gradnjah
solidno in po konkurenčnih cenah.
Za cenjena naročila se priporoča delovni kolektiv.

KOMUNALNO PODJETJE LJUBLJANA

RIMSKA CESTA 24
telefon 20-390

- vzdržuje, ureja in projektira zelene površine,
- vzgaja, prodaja okrasne rastline in rezano cvetje,
- dekorira izložbe, lokale, dvorane in razne prostore,
- izdeluje in prodaja opremo za vrtno in pajsajne objekte (plošče, robnike, cvetlične posode ipd.).

Izvajamo in adaptiramo vse vrste gradenj — visoke, nizke in industrijske.

pri Črnomlju

nudi

**KVALITETNI
PREMOG**

po zelo ugodnih cenah.

Cenjenim
potrošnikom
se toplo
priporočamo.

Veliko izbiro stavbnega pohištva, parketa, salonita, opeke, bitumenskih izdelkov, teraco plošče, cementa, apna, italijanske keramične plošče in ostalega gradbenega materiala ter premoga in strešne konstrukcije po naročilu

vam nudi

TP SMREKA — MARIBOR

Prodajamo za devize z 10%
popustom!

Dajemo potrošniški kredit
brez porokov

Neizpolnjena želja

V davških hribih je močno pritiskala zima. Snega je bilo že do pasu. V ozki in temni soteski, obdani od mogočnih dreves, je samevala baraka in v njej so bili znaki življenja. Tam sem se znašel drugi dan po napadu na Železnike. Kje vse so nas prenašali in vozili, še danes ne vem. Bledo se spominjam, da sta nam dr. Tavčar in bolničarka Urška mudila prvo pomoč. Vem tudi to, da so nas na samotni kmetiji pri Martin vrhu ločili od hudo ranjenega divizijskega sekretarja SKOJ Matjažka, o katerem so njegovi spremljevalci mislili, da ne bo dočkal novega dne. Vem pa tudi to, da so fantje, ki so nas nosili po globokem snegu, hudo ječali pod težkim bremenom. To se ni zgodilo prvič pa tudi ne zadnjič. Kdo bi mogel prešteti, koliko ranjencev so ti zvesti in neumorni fantje že do tedaj prenesli na svojih plečih!

Nekje v dolini sem čutil, da me prevzemajo novi ljudje. Bili so bolj resni in zadržani. Eden izmed njih je potegnil iz žepa črno ruto in že sem imel zavezane oči. Tokrat sem to partizansko konspiracijo že drugič doživel, zato sem vedel, da ne pomaga nobeno razburjanje. Iztok, ki je imel na rokavi našitke brigadnega poveljnika, pa je bil prepričan, da mu bodo ti pomagali. Toda fantje niso poznali razlike. Zanje je bil vsakdo le ranjenec in pred vsakim so se morali zavarovati, da ne bi bili presenečeni.

Tako sem se znašel v baraki ob žuborečem potoku. Dnevi so potekali počasi. V sotesko ni nikdar posijalo sonce. Rane so se počasi celile in čeprav je vladal tu mir, pa tudi lačen nisem bil, sem komaj čakal, da se vrnem med svoje tovariše. Od tistega dne, ko sem v časopisu prebral, da je moje rodno mesto Ajdovščina osvobodeno, sem si na vso moč prizadeval, da bi — čeprav še potreben zdravniške nege — zapustil bolnišnico. Vse moje prošnje in moledevanja pri zdravniku in bolničarju so bile bob ob steno. Zaman sem se trudil prepričati ju, da že več kot leto dni nisem bil doma, da ne vem, ali so doma živi in kaj vse se tam godi. Zato sem zasnoval načrt za beg iz bolnišnice. Toda kako? Ali naj pobegnem v sami srajci in celo v neznanost? Moja obleka in orožje sta bila varno spravljena in nedostopna. Mladu bolničarko sem začel nagovarjati, naj mi naskrivaj priskrbi obleko, če že orožja ne more, vendar tudi lepa beseda ni pomagala. Zato sem čakal na ugodno priložnost. Pozno ponoči, ko je bilo v baraki vse tiho in je le enakomerno smrčanje ranjencev pričalo o življenju, sem se odločil. Počasi in previdno sem se splazil s pograda in se zvičajno pretihotapil do vrat. Prijel sem za kljuko, potegnil vrata k sebi in že je močno zaškripalo. Obstal sem kot vkovan med vrati. Srce mi je močno utripalo. Tedaj se je iz teme pred menoj pojavila postava bolničarja. Upanja je bilo konec... Kot bi me obliž z vročim kropom, sem se vrnil na pograd...

Toda nisem miroval. Še naprej sem snoval pobeg, toda dlje od načrtov nisem prišel. Drugi dan zarana se je pri nas pojavil komisar bolnice Franje, moj stari znanec. Zdal se bil moje edino upanje, da se rešim ozke in temne soteske, da zapustim bolnišnico, pa čeprav ob palici in z nezacepljenimi ranami. Z bolničarjem, ki je sicer imel svoj prav, sta se nekoliko sporekla. Proti pravilom je zmagala politika nad medicino. Še isti dan sem se s spremljevalcem odpravil na pot. Poslovil sem se od ranjencev in od osebj, ki je tako lepo skrbelo za svoje varovance. Ponovno so bile moje oči zavezane. Spremljevalec me je vodil za roko in sem ter tja opozarjal na prepeade ob najini poti. Da jih ni, sem ugotovil šele po vojni. Ko sva prišla v Farji potok, sploh nisem vedel, od kod sva prišla. Ti fantje so dobro znali skrivati sledove, zato pa je bilo toliko ranjencev obvarovanih pred najhujšim.

Na komandi gorenjskega področja, ki ji je takrat poveljeval junak Krtina, so me hoteli zadržati do naslednjega dne, ko me bo njihov kurir pospremil do štaba divizije. Toda ko sem od obveščevalca, s katerim sva se že dolgo poznala, zvedel, kje je štab divizije, ni bilo več zadržka, da ne bi odšel. Tako sem prišel v gostoljubno vasico Selo pri Žireh. Že na stopnicah sem našel na divizijskega načelnika Vojka in brez oklevanja sem ga prosil za dopust. Moji prošnji je ugodil. Bil je človek, ki je poznal domotožje mladih, človek, ki je raje

pomagal kot karal. »Pa glej, da se mi primerno zrihtaš,« mi je velel in povrh mi je še poklonil svoje škornje, ki so bili sicer prestreljeni še od Železnikov. Vojko je veliko dal na zunanost partizanov.

Ko pa sem si oprtal nahrbtnik in se hotel odpraviti čez most, je bil nenadoma sklican zbor in odrejen pohod v neznanost. Od Sela proti Fužini sem ugibal in mislil, da gre morda divizija na Primorsko — v tem primeru bi imel zelo varno spremstvo. Vendar ni bilo tako. Na križpotju je kolona zavila na desno in uganka je bila rešena. Gremo nad Gorenjo vas! Torej ne bo dolgo, ko se bomo udarili z močnim sovražnikom, ki je hudo oviral prehod na Gorenjsko in v Polhograjske Dolomite. Štab divizije se je nastanil v Hotavljah. V telefonski centrali, ki so jo namestili v hodniku, so stalno brneli telefoni. Kurirji so odhajali v vse smeri. Obveščevalci pa so prinašali poslednja poročila o sovražniku. Vse je bilo nared. Tudi sam sem bil pripravljen, da jo čez cerkljanske hribe in Trnovski gozd mahnem proti domu.

Že sem se poslavljajal od fantov, ki so hiteli v boj. Najraje bi bil letel po zraku, prešel vse hribe in doline, ki so me ločili od moje Vipavske doline. Do skrajnosti sem bil napet, vse sile so me vlekle domov, domov, da vidim svoje domače, se vrnem med svoje tovariše, da se pokažem tudi tistim, ki so me že pokopali, prikritim in odkritim sovražnikom, tistim ki so grdo pisali o meni in o moji družini. Vleklo me je, da bi zvedel kaj več o tem in onem znancu in sošolcu, bal sem se, da mnogih ne bom srečal, ker so se umaknili v zavetje. Domov, da vidim potok, po katerem sem se igral in lovil ribe še nekaj dni preden sem se podal v hribe. Vleklo me je v kamniti Škol, mikalo me je vse, kar me je spominjalo na otroštvo. Tega ni bilo malo. Mimogrede sem sklenil obiskati in pozdraviti našo zvesto kurirko, Suštarco na Otici, danes že pokojno. To sem bil dolžan storiti, saj je bila v tistih hudih dneh ona edina vez med menoj in mojimi domačimi. Bil sem poln načrtov. Že sem se videl, kako veselo poskakujem po strmih in kamnitih serpentinah in se bližam domu.

Iz tega globokega razmišljanja me je prebudila močna eksplozija. Stekla na hišo so zažvenketala. Začelo se je. Vojkova brigada je bila med prvimi. Eksploziji je sledilo regljanje strojníc, vmes so prasketale puške. Nenadoma, kot strela z jasnega, so se po dolini razlegli zvoki partizanske koračnice. Zdi se mi, da se je prvič zgodilo, da je začela napad godba na pihala. Med zvoki so v bližini godbe treskale mine, toda ta je igrala naprej. Srca napadalcev so močno utripala. Bližali so se trenutki začetka. Z brega je bilo slišati močno povelje. Partizani Vojkove so bili že med hišami. Rakete so spremenile noč v dan. Borci so se potuhnili v senco in za trenutek je zavladal mir.

Streljanje je le za trenutek odvrnilo moje misli. Bolničarji so prinesli prve ranjence. Med njimi je bil bledoličen mladenič, ki mu je pod nosom pogajal puh. Bil je mladi France, doma nekje v idrijskih hribih. Tudi ta je takrat mislil na svoj dom in mater, ki je živela v samotni bajti. Moči so mu popuščale, govoril je malo in še to s težavo, nerazločno. S poslednjimi močmi je klical mater, ki je bila daleč od njega. Bolničarka Zmaga mu je izpirala kri, ga mirila in bodrila. Nenadoma se je stresel, pogledal v nebo in obnemel. V tistih časih

sem videl mnogo mrličev, toda dotlej me smrt mladega partizana še ni tako pretresla. Tisti poslednji vzklili materi so mi brneli po ušesih in čeprav sem skušal misliti na druge reči, nisem mogel. Misli so mi hitele v samotno bajto, kjer je živela njegova mati, ki ga je tako kot moja mene težko čakala. Kdo neki ji bo sporočil, da sina ni več med živimi? Ali jo bo sploh kdo obvestil, kje je pokopan? Ob tem prizoru me je popadlo, da bi izginil iz tega okolja. Zaželel sem, da bi bil daleč od tega. Nekje na visokem hribu, med cvetjem in gozdovi, med prostranimi jasami, na katerih se mirno pase živina, ob žuborečem potoku, ki ga obdaja gosto grmovje... Proč od streljanja, proč od krvi, proč od smrti ki dnevno kosi med nami... Tokrat sem zasovražil vojno in tiste, ki so jo izmislili. Zasovražil sem jo, ker sem jo občutil na svojih plečih. Dotlej sem si pač vojno predstavljal kot premikanje svinčenih vojakov na plošči. Sedaj sem spoznal, da je vojna medsebojno pobijanje in uničevanje vsega, kar so ljudje ustvarili v dolgih letih.

Truplo mladega partizana so odnesli za hišo in ga pokrili z odejo. Čakati je moral na poslednje slovo, kot je bila v partizanih navada, ki smo jo spoštovali. Verjetno je bila to posledica skrbi za mrtvega človeka, pa tudi občutek, da smo lahko jutri mi na vrsti.

Sredi teh otožnih misli prihiti načelnik Vojko in, kot bi vedel,

kaj mislim, ni hotel dregniti naravnost vame. Počasi je začel: »Kako je kaj z ra o?« ... »Ali lahko hodiš? Boš vzdržal?« To so bila prva vprašanja, ki mi jih je očeto vsko zastavil. Dejal je, da bomo tu kmalu končali in potem bomo morda skupaj odšli na Vipavsko. Kaj je hotel s tem reči, sem zvedel kmalu zatem. Povedal mi je, da se je morala 30. divizija umakniti iz Ajdovščine in da je sovražnik ponovno vzpostavil v mojem mestu postojanko... Hotel sem mu reči, da grem domov, pa naj se zgodi karkoli, ko mi je že ukazal, naj grem z njim. Sledil sem mu na bližnjo vzpetino, kjer so bili razporejeni naši topovi. Tam je stala tudi velika havbica in topničarji so se pripravljali za streljanje. Pod nami je bila Gorenja vas. Okoli sokolskega doma so močno regljale strojnice, fantje Vojkove so se prebijali od hiše do hiše. Tedaj je komandir baterije sprejel po telefonu povelje, naj havbica začne streljati. Zavladala je tišina. Ob topu smo nestrpno čakali prvi strel. Z Vojkom sva stala nekoliko stran od cevi, ko je topničar potegnil vrstico. Močno je počilo in se zasvetilo — in nastala je tema. Čutil sem prijetno toploto in že sem ležal na tleh. Kaj se je zgodilo z menoj, tedaj nisem vedel. To mi je povedal pozneje Vojko. Granata, ki je bila napačno tempirana, se je razletela, brž ko je šinila iz cevi. Kos železa, ki je bil debel skoraj kot otroška pest, je priletel vame. To in pa hud pritisk sta mi podsekala no-

go. Obležal sem nepremično na tleh. Nekateri, ki so imeli opraviti z menoj, so me že »odpisali«. Tako je mislil tudi komandir kurirjev Gradnikove, ki mi je snel usnjeno torbico in jo odnesel, da ne bi dokumenti prišli v roke sovražniku. Bolničarka je odredila, da me odnesejo z bojišča in pripravijo jamo. Med prenosom se mi je nekaj zataknilo in začela se mi je vračati zavest. Skozi priprte veke sem videl sence, ki so me nosile na poslednjo pot. Začel sem razločno govoriti in »pogrebci« so me na mah spustili na tla. Med njimi sem razločno spoznal Vojka, ki se je od veselja nasmejal in se sklonil nadme. Ko sem se dodobra zavedel, da sem živ, sem ugotovil, da mi je pravzaprav življenje rešila torbica, ki je zadržala drobce železa, da se ni prerinil v telo. To je bila moja resnična rešiteljica, ki ji še danes dolgujem zahvalo...

Ko sem po vojni iskal sled za to svojo rešiteljico, nisem mogel nikdar ugotoviti njene usode. Nedavno tega pa sem na srečanju spoznal takratnega komandirja kurirjev, ki danes živi v Kranju. Razkril mi je pot te torbice; zdaj je nekje v muzeju.

Tako je moj prvi partizanski dopust padel v vodo. Na poti domov bi bil kmalu končal za večno v jami. Namesto domov sem z divizijo zapuščal Gorenjo vas. Le nekaj dni zatem pa sem svoje rodno mesto gledal od daleč. Tedaj sem verjel, da se bom kmalu vrnil...

ZDRAVKO VIDRIH

Ob sedemdesetletnici revolucionarja Toneta Ukmarja

Ob sedemdesetem rojstnem dnevu, ki ga je te dni praznoval TONE UKMAR, dolgoletni član republiškega odbora ZZB, sodimo, da bo prav, če ga ob naših iskrenih čestitkah za njegov jubilej predstavimo tudi širši slovenski javnosti, saj o njegovih zgodovinskih dejanjih piše že več knjig na tujem, predvsem v Italiji. Njegova burna borbenost — bojeval se je v štirih partizanskih vojnah: v Španiji, Franciji, Etiopiji in Italiji — bi pravzaprav zaslužila širšo obdelavo, za to priložnost pa objavljamo pod zgornjim naslovom samo nekaj bežnih odlomkov, ki jih dopušča omejen časopisni prostor.

UREDNIŠTVO

Povezoval je napredne Slovence in Italijane v antifašistični ljudski fronti, predhodnici Osvobodilne fronte slovenskega naroda

Sprva si je deset let (1917—1927) služil kruh kot železniški kretničar, v glavnem na domačih tleh. Ko pa je novim oblastnikom, italijanskim fašistom, zaradi svoje politične aktivnosti postal sumljiv, so ga konec leta 1926 premeštili v Genovo. Tudi tu se je povezal s partijo, a so ga že nasled-

Tone Ukmar kot komandant VI. cone v Italiji

njega leta odpustili iz službe, ga kot političnega rovarja aretirali in izgnali domov. Seveda se mu tedaj ni moglo niti sanjati, da se bo čez sedemnajst let vrnil v to največje italijansko pristaniško mesto kot glavni partizanski komandant tega velenesta in te pokrajine...

Že poprej dejaven v sindikalni in partijski organizaciji (od l. 1917 dalje) je Tone Ukmar v naslednjih letih svojega ilegalnega dela na Primorskem, v Slovenski in Hrvaški Istri zaoral tako globoke

brazde, da so se usodno poznale še v časih naše štiriletna narodnoosvobodilne vojne: v teh letih je bila namreč z njegovo pomočjo na Primorskem in v Istri skovana antifašistična ljudska fronta, fronta delovnih množic Slovencev, Hrvatov in Italijanov. Ukmar je bil povsod prisoten. To vsestransko politično dejavnost mladega aktivista bomo laže razumeli ob podatku, da je tovariš Ukmar pristopil že leta 1921 h komunistični mladinski organizaciji v Trstu, vtem ko je postal član komunistične partije pet let kasneje. Njegovo politično delovanje je bilo v teh letih (1917—1926) usmerjeno pretežno na sindikalno področje, na antifašistično organizacijo in na aktivnost v kulturno-prosvetnih društvih, to pa so bili že zarodki Ljudske fronte na Primorskem, ki je po letu 1922 vzgajala napredne množice za boj proti fašizmu, ko se je le-ta organizirano pojavil. Od leta 1926 dalje, pripoveduje Ukmar, ko so izšli »posebni fašistični zakoni«, pa je po novi direktivi veljalo protifašistično gibanje za ostri, ustvariti široko organizirano antifašistično gibanje, izrabljati vse legalne in ilegalne možnosti za boj proti fašizmu, v takratnem programu Ljudske fronte pa je bil v zadnji fazi predviden tudi oborožen upor proti fašizmu. Seveda so takšen program ljudske množice sprejemale za svojega. Pojavljale so se tedaj različne borbene skupine, od »Borbe«, »Tigre« in do podobnih. Člani takšnih antifašističnih skupin (Trst, Gorica, Istra) so se vključevali v enotno fronto. Seveda je bilo za takšne cilje treba mnogo ilegalnega političnega dela, ki so ga fašisti tudi čutili. Zato je bil tovariš Ukmar v tem času večkrat aretiran, zaprt, maltretiran in tudi brez ricinusa ni šlo. Ko sva nekdo s Toneom Ukmarjem razpravljala o teh vprašanjih, mi je dejal nekako takole:

»Osebo smatram, da so vse naše tedanje skupne akcije v letih 1928/29, tisto sistematično razplamtevanje uporniškega duha proti fa-

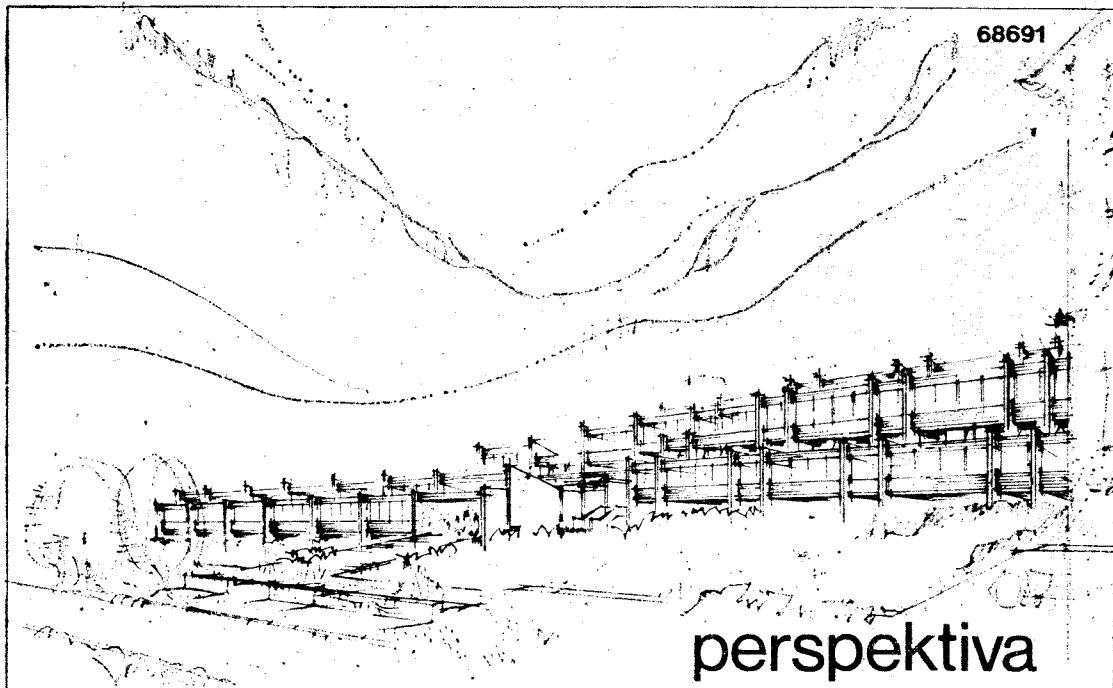
sističnemu nasilju (pri primorskih Slovencih predvsem proti raznarodovanju), da je vse to objektivno predstavljalo močno podlago za poznejšo borbenost in enotnost primorskega ljudstva v narodnoosvobodilni vojni in ljudski revoluciji. Ta enotnost je prišla do izraza v zadnji vojni med drugim tudi tako, da na Primorskem ni bilo nikakršnih pogojev za kakršnokoli kvistilsko organizacijo... In ko gledam danes na vso našo tedanjo politično aktivnost nazaj še z drugega vidika, vidim tudi to, kako pravilno je bilo, da smo v tistem času pridobili za Ljudsko fronto tudi italijanske delavce v Trstu in drugod na Primorskem; vidim, kako pravilno je bilo, da smo naprednim Italijanom poučarjali, da ne velja naša borba italijanskemu narodu, ampak da je naperjena proti fašizmu. Tako smo dosegali že tedaj enaka stališča v skupni antifašistični borbi z naprednimi italijanskimi tovariši, ki so se z nami solidarizirali tudi glede borbe proti narodnostnemu zatiranju Slovencev in Hrvatov v Italiji.»

Sredi najbolj napetega političnega dela (1929) pa se je moral Ukmar zaradi grozeče aretacije umakniti čez takratno mejo v Ljubljano, kjer ga je čakala direktiva, naj se s pomočjo Rdeče pomoči umakne na Dunaj. Vodilni tovariši iz italijanske KP, ki se jim je imel tu javiti, pa so ga usmerili v Pariz, kjer je bilo tedaj ostalo vodstvo KPI. Tu je kot partijski funkcionar delal predvsem na vprašanjih Slovencev in Hrvatov v Italiji, za kar je odgovarjal v CK KPI. Večkrat je v tem času, seveda s tujim potnim listom, nosil v Parizu tiskane izjave »Dela« na Primorsko in v Korško. Enaintridesetega leta se je za kratko v strogi ilegali vrnil v Italijo in šel kot delegat KPI na IV. kongres te partije v Nemčijo. Iz tega obdobja je pomembno, da se je Ukmar v Parizu zavzemal za to, da so se vrnil iz emigracije na Primorsko in na domači teren vsi tisti napredni tovariši, ki doma pri fašističnih oblasteh niso bili preveč kompromitirani. Pozneje se je pokazalo, da je bil ta sklep v času, ko je bila v Italiji razglašena amnestija, precej koristen zato, da je ostalo delo partije kontinuirano in da ni zamrlo.

nadaljevanje

POGOVOR Z ING. ARH. STANETOM DOLENCEM IN SE KAJ

Nova osnovna šola v Cerknem — živi posrednik naše preteklosti

perspektiva

Bilo je januarja 1969.

V Cerknem so se zbrali bivši tečajniki pokrajinske partijske šole za Primorsko in Gorenjsko z željo, da počaste spomin sedemindesetih svojih tovarišev, ki so padli pred petindvajsetimi leti kot žrtve nemškega napada na partijsko šolo. Zgradimo tu novo šolo — spomenik narodnoosvobodilnemu boju! so predlagali. Zaradi pomena Cerkljanskega v osvobodilnem boju Primorske in Gorenjske so se tej pobudi odzvali mnogi ugledni politični delavci in jeseni istega leta je bil imenovan pokroviteljski odbor za izgradnjo tega edinstvenega partizanskega spomenika, ki je na svojih dveh prvih sejah že dokončno oblikoval zamisel o vsebini in poslanstvu nove šole. »Mladi rod partizanske Cerkljanske naj v svoje življenje srka sok partizanske pesmi in partizanske krvi za svoj vedno svobodnejši jutrišnji dan,« smo prebrali v zapisniku slavnostne seje skupščine občine Idrija z dne 28. septembra 1969, ki je pobudo nekdanjih partizanskih tečajnikov sprejela z veseljem in pripravljenostjo, pomagati po svojih najboljših močeh.

ZAKAJ ŠOLA — SPOMENIK NOB?

Nova šola v Cerknem je zamišljena kot normalna šola za cerkljanski okoliš s posebnim podarkom na pouku naše novejšje zgodovine in zlasti zgodovine narodnoosvobodilnega boja. »Nova šola naj bi težila za tem, da njen učni kader uvaja in razvija metode, kako v mladih rodovih vzgajati zanimanje in ljubezen za ideale naše revolucije ter kako na ta način prispevati k temu, da se ti ideali v celoti uresničijo,« je dejal predsednik pokroviteljskega odbora za izgradnjo tega spomenika NOB. V iskanju novih metod pouka se bo osnovna šola v Cerknem torej naslanjala na bogato partizansko tradicijo svojega okolja in posebej na veliki polet vzgojnega in kulturnega dela, ki je na tem območju nastal po petindvajsetih letih zatiranja slovenskih šol in slovenske kulture — svoje izkušnje pa bo prenašala tudi na druge slovenske osnovne šole in se tako vključevala v našo sodobno življenje.

ODZIV SLOVENSKE JAVNOSTI

»Pokroviteljski in delovni odbor pozivata vse bivše borce, tečajnike vseh tečajev srednje partijske šole, slovenske komuniste, šolarje in slovensko mladino, gospodarske organizacije, slovenske občine in posamezne občane, da prispevajo v sklad za izgradnjo šole — spomenika NOB v Cerknem!« je bilo kmalu zatem slišati vsepovsod. In stekla je akcija, ki zgovorno dokazuje željo vse slovenske javnosti po uresničenju zamisli nove cerkljanske šole, tega živega posrednika naše polpretekla zgodovine. Občina Idrija je na-

menila prvih 100.000 dinarjev za odkup zemljišča in izdelavo načrta, izvršni svet SRS je odobril posebno dotacijo, ZZB NOV je organizirala zbiranje borčevskega dinarja prek občinskih in krajevnih organizacij ZB, izseljeniška matica Slovenije je pozvala k sodelovanju svoje člane, republiški sekretariat za prosveto in kulturo je v novem šolskem letu poslal vsem šolam na območju Slovenije priporočilo za zbiranje šolskega dinarja, v teku je akcija zveze prijateljev mladine in uredništva Pionirskega lista, akademski kipar Stojan Batič je napravil plastiko kot nagrado najaktivnejšim šolam pri zbiranju sredstev, Božidar Jakac je izdelal embleme nove šole, akademski slikarji Nikolaj Pirnat, France Mihelič, Alenka Gerlovič, Ive Subic in Božidar Jakac pa so odstopili svoje grafike za znamke s partizanskimi motivi (rabile bodo za zbiranje sredstev po šolah!), finančna komisija pri odboru za izgradnjo šole je pripravila izvedbo loterije z žrebanjem na dan republike, in tu so končno še posamezniki, ki jim tudi od sicer majhnih zaslužkov ni bilo težko odtegniti dinar za novo šolo v Cerknem, ter ne nazadnje gospodarske organizacije z več kot 600.000 dinarji prispevka.

NATEČAJ ZA IDEJNI OSNUTEK

Sklad za izgradnjo osnovne šole — spomenika NOB v Cerknem je v sodelovanju z zvezo arhitektov v Ljubljani razpisal javni anonimni natečaj za idejno-projektno rešitev nove šole. Prvo nagrado je žirija prisodila Stanetu in Vidi Dolenc, drugo Nedi in Justinu Bevk in tretjo nagrado Milki Murnik. Investitor je takoj zatem organiziral razstavo natečajnih osnutkov v Ljubljani in Cerknem, na kateri je prvonagrajeni avtor obrazložil javnosti svojo zamisel, člani žirije pa kriterije, po katerih so bili prispela dela ocenjevali. Glavni projekt z detajli — delo Staneta Dolenca — bo izvršen do 31. januarja 1971!

SPREHOD PO NOVI ŠOLI

Na vprašanje, kakšna bo nova spominska šola v Cerknem, nam

je inž. arh. Stane Dolenc takole odgovoril:

— Zasnova šole je preprosta, prilagojena razpoložljivemu prostoru, oslončenju, zahtevam sodobnega pouka in se na prvi pogled skoraj ne razlikuje od drugih šol. Spominsko obeležje ji daje šele njena vsebina, izražena v posebnem načinu dela in pouka naše novejšje zgodovine, z bogatimi zbirkami dokumentarnega gradiva, učnih pripomočkov, umetniških del z motivi iz narodnoosvobodilnega boja ter podobno. Delo v tej šoli bodo pozneje spremljale skupine učiteljev z vseh slovenskih šol, ki bodo ob teh obiskih nabirali izkušnje ter se izpopolnjevali v sodobnih vzgojnih metodah. Obenem bo dala nova šola zavetje splošni kulturni dejavnosti v kraju, medtem ko je bila doslej utešnjena v skromnejših razmerah. Razumljivo je torej, da bo notranji razpored prostorov prilagojen navedeni dvojni vlogi šole. Obiskovalci bo na vsakem koraku našel kakšno posebnost ali zanimivost, naj bo to način dela, razstavljeni predmet, doživljaje prostora, pogled na slikovito okolico, šolski vrt in slično.

Že glavna vhodna avla, kamor obiskovalec vstopi s pokritega preddverja, ima vse opisane značilnosti. Zaradi lege na pobočju so tla tega prostora v treh različnih višinah, prav tako pa se vzpenja tudi strop nad njimi. Z najnižjega dela avle, odkoder je lep razgled na spominski park s skulpturami, vstopamo v oddelek nižje stopnje, ki je popolnoma ločen od ostale šole. Tu bo šest učilnic, s kabinetom za učila, lastnimi sanitariji in ter prostoro za odmor in posebnim izhodom na šolski vrt. Pozneje, ko bo število učencev naraslo, bo moč dozidati še dve učilnici. Srednji del avle bo zanimivejši. Tu bo razstavljeno večje kiparsko delo, na eni strani bo še viden spominski park, na drugo stran pa se prostor odpira na šolski vrt z amfiteatom, za pouk na prostem, ki bo preprosto urejen na prikladnem pobočju, z odrom ob nadstresku šolskega hodnika. Z zgornjega dela avle bomo že vstopi-

pili v glavno šolsko dvorano, namenjeno raznovrstnim potrebam. Z lahko sklopno steno jo bo mogoče razdeliti na dva prostora, prvi bo rabil za jedilnico ter bo imel tudi šolsko kuhinjo in bife, drugo polovico pa bomo lahko priključili klubskim prostorom. S primerno ureditvijo bo možno v dvorani prikazovati vzorne metode pouka, ki ga bodo skupine učiteljev spremljale z male galerije, ne da bi njihova prisotnost vznemirjala učence, možno pa bo izvesti tudi manjše kulturne prireditve. Poleg dvorane bosta javnim namenom služili tudi pionirska soba kot ljudska knjižnica. S tem bo šola v Cerknem med prvimi slovenskimi šolami, ki bodo delovale tudi kot kulturni center na svojem področju. Tretjo skupino šolskih prostorov predstavlja oddelek višje stopnje z osmimi učilnicami in kabinetom ter telovadnico. Tudi v tem oddelku bo mogoče naknadno dozidati še dve učilnici s kabinetom. Prostori so zasnovani sodobno z dodatnimi osvetlitvami in bodo prijetno osončeni. Telovadnica bo opremljena z vsemi napravami za sodobno telesno-vzgojno delo, dostopi skozi garderobe pa so tako prirejani, da lahko telovadnica služi tudi za izvenšolske potrebe, bodisi za telesno vzgojo ali pa za večje kulturne prireditve. Kot oder v tem primeru rabi pevska soba, ki je v ta namen in zaradi udobnejšega spremljanja predstave nekoliko dvignjena. Kot pri mali dvorani je tudi pri telovadnici predvidena stranska galerija za gledalce, s posebnim izhodom na prosto. Obiskovalci bodo lahko neopaženo spremljali tudi delo pri likovnem pouku: s širokega podesta ob stopnišču v nadstropje, kjer so upravni prostori z zbornico, z dobrim pogledom nad šolskim vrtom, spominskim parkom ter v času odmorov tudi nad dvorano.

Poleg že opisanih zunanjih prostorov bo velik del travnika v ozadju preurejen v športni park z igrišči in telovadnimi napravami. Skupno z dijaškim domom in staro šolsko zgradbo, preurejeno v muzej NOB, bo torej nastalo zaključeno urejeno šolsko-vzgojno in kulturno-prosvetno središče na Cerkljanskem.

SKLEPNE MISLI ZAPISA

Pravijo, da bodo prvo lopato na gradbišču nove cerkljanske šole zasadili spomladi 1971. Čez kako leto se bo v nove, svetle in velike učilnice zgrnilo več kot štiristo učenk in učencev. Ko bodo pogledi mladih Cerkljancev tu in tam zdrknili skozi okna, bodo obstali na veličastnem spomeniku nad vasjo — vanj so vklesana imena sedemindesetih padlih tečajnikov in na njem sveti večna luč. In njihove misli bodo hotele ali nehotne pohitele nazaj v tiste dni, da bi se vrnilo bogatejšje in s sporočilom — namenjenim mladim širom po Sloveniji. »Tudi to bo eden izmed sicer nevidnih detajlov nove šole, ki bo pričal o tem, da je na Cerkljanskem zraščel še en spomenik NOB,« nam je povedal inž. arh. Stane Dolenc.

Podatke zbrala:
MILENA STRAJNAR

**Dobro je
če veste...**

PREPELIC JE ČEDALJE MANJ. Prepelica je imela in ima mnogo sovražnikov: ptice roparice, dihurje, podlasice, hrčke. In človeka. Ko se prepelice selijo iz Evrope v Afriko in obratno, jih na milijone pogoltnejo morski valovi. Ko se ptice, močno utrujene, skušajo odpočiti na italijanskih in afriških obalah, jih »lovci« in kmetje množično ugonablajo. Rešuje jih edino naglo razmnoževanje ter se le tako lahko obdržijo v življenju v velikih množinah, zlasti v Panonski nižini, v Ukrajini in v južnih evropskih deželah. Se nedavno so lovci, dobri strelec, in njihovi izurjeni lovski psi v enem samem lovskem dnevu nalovili po več deset prepelice. Število ptic, ki jih lovci postrelijo, je skoraj nepomembno za obstoj in razmnoževanje prepelice. Zgodilo se je nekaj drugega: večim sovražnikom teh prikupnih kokošk sta se pridružila nova dva, hujska, strašnejša sovražnika — agrokemija in agrotehnika. V jeseni in spomladi se njive, posejane z žitom, deteljo in travo, gnojijo z umetnimi gnojili, nato pa iz letal zaprašujejo s strupenimi kemičnimi pripravki za uničevanje škodljivih žuželk, njihovih ličink, gosenic in jajčec. Ker najdejo prepelice piščančjo hrano v glavnem na takih površinah (hranijo se tudi iz žuželkarni), morajo od lakote poginiti ali se zastrupiti. Lovci so že ugotovili, da morajo iskati danes prepelice na poljih manjših, osamljenih poljedelcev, ki vsaj za zdaj ne uporabljajo še vseh agrotehničnih sredstev. Uporaba teh sredstev je prav posebna morilka prepelice. Motorizirane kosilnice tako rekoč obrijejo deteljišča ter uničijo ne samo prepelice gnezda in jajčka, marveč pomorijo tudi samičke, ki valijo. Čeprav kdaj pa kdaj kakšno gnezdo le ostane, preorjejo kmetje kmalu po žetvi strnišče ter uničijo še to gnezdo ozroma vališče. Nič čudnega zatorej, da je prepelice čedalje manj, da jih bo še mnogo manj, ker se pač agrokemija in agrotehnika iz leta v leto močneje uveljavlja.

PRENASANJE ELEKTRICNE ENERGIJE PREK SATELITOV. Predsednik komisije za atomsko energijo v ZDA Glen Sidor predvideva možnost ustvaritve svetovne mreže za razdeljevanje električne energije prek satelitov. Po udaril je, da se lahko električna energija spremeni v laserski žarek, ki bi ga bilo moč prek satelita prenašati s celine na celino in potem znova spreminjati v električno energijo. »Danes,« je pripomnil, »se bo morda komu zdelo zamisel o prenašanju električne energije čez oceane prek satelitov zelo drzna. Vsakdo pa, ki spemlja razvoj naše tehnologije, ve, da se lahko današnje sanje spremenijo jutri v stvarnost.«

MORSKA VODA, ki vsebuje poprečno 3,5 odstotkov raznih soli, je pomemben vir kemičnih snovi. Danes pridobivamo iz morske vode 20 odstotkov celotne količine na svetu pridobljene kuhinjske soli, 70 odstotkov broma in 61 odstotkov magnezija, lahke kovine, ki se čedalje bolj uporabljajo. Zanimivo je, da vsebuje morska voda zelo majhne količine zlata, urana in »težke vode«, ki se za zdaj še ne pridobivajo iz morske vode. Uran in »težka voda« spadata med osnovne surovine, potrebne za nuklearno energijsko tehniko. Še važnejša, celo neogibno potrebna bo morska voda za človeštvo, saj bo lahko iz nje črpalo čisto, pitno vodo, ker se onesnaževanje rek in jezer nezadržno povečava.

RIM JE BIL SREDIŠČE MOGOČNE DRŽAVE, vendar je dolgo zbujal vtis staromodnega mesta ter se ni mogel kosati ne z egiptovskimi mesti ne z mestnimi naselji, ki so jih v dobi helinizma ustanovili na Vzhodu. Celó v Italiji so bila neka mesta, ki so jih bile opustošile meščanske vojne, sodobnejša ter so zbuvali neprimerno lepši vtis ko Rim. Šele Julij Cezar je dal napraviti načrt za prenovitev mesta, vendar so ga ubili, preden je mogel ostvariti svojo zamisel. Njegov načrt je pozneje v glavnem uresničil njegov naslednik Oktavijan Avgust (31. l. pr. n. št. do 14. l. po n. št.), ki je upravičeno lahko trdil, kakor pravi neki rimski zgodovinar: »Našel sem Rim iz opeke, zapustil pa sem ga, pozidanega s številnimi marmornatimi stavbami.« Avgust je istočasno razdelil mesto na 14 okrajev, katerih osem je bilo obdanih z mestnim obzidjem. Okraji onkraj mestnega obzidja so se lahko razvijali hitreje, ker so imeli dovolj prostora, medtem ko so okraji, obdani z obzidjem, bili utešeni, spričo česar so se morale stavbe dvigniti v višino.

**P
I
S
M
I**

Sem Marija Rupel iz Proseka št. 309, mama Albina Rupla, stoodstotnega invalida, ki sta mu marca 1945 na Poreznu zmrznili obe nogi pod kolenom. Z njegovo krvjo je bila pognojena cerkljanska zemlja, njegove kosti počivajo v Cerknem, umrl pa je doma meseca marca leta 1958.

Spominja se vas njegova 89-letna mama ter vam pošilja 2.000 lir za gradnjo spomenika.

MARIJA RUPEL

... vedno se moramo zavedati, da je prebivalstvo Cerkljanskega dalo za partizane od svojega uboštva vse, kar je imelo, kar na lep način ponazarja spomenik sredi vasi, ki predstavlja partizana, ki prejema hlebeček kruha od kmečke mamice. Ni samo moja misel, da je ta po svojem pomenu med najlepšimi partizanskimi spomeniki. Za zvestobo ljudi tod okoli priča tudi dejstvo, da bolnišnica Franja, ki jo lahko imenujemo ljudsko čudo, za Cerkljane ni bila nikakršna skrivnost, a vendar varna pred izdajstvom. Za to zvestobo partizanom je kraj veliko trpel, saj je bil že jeseni leta 1943 močno zbombardiran in so ga nato sovražniki še večkrat napadli. In zdaj se mi lepo in pravično, da dobi Cerkljo novo šolo, kot povračilo najmlajšim za žrtve staršev, a hkrati spomenik za zvestobo.

FRANCE BEVK

Republiško tekmovanje invalidov — športnikov

Pod pokroviteljstvom skupščine občine Zalec je bilo v tem kraju 25. 11. republiško tekmovanje invalidov športnikov. Predsednik občine Joško Rozman je v začetku tekmovanja pozdravil vse prisotne invalide športnike in jim zadel veliko uspehov. Nekaj spodbudnih besed sta jim pred tekmovanjem spregovorila tudi Stane Lavrič, predsednik Zveze za šport in rekreacijo invalidov, in narodni heroj, Jaka Rojšek. Pozdravil pa jih je tudi Branislav Radovanovič, podpredsednik zveznega odbora Zveze za šport.

Tekmovanja se je udeležilo 186 invalidov športnikov. Med njimi je bilo 110 kegljačev, 10 ekip s 40 šahisti in 36 strelcev. Vsi ti udeleženci so predstavljali športna društva invalidov iz Celja, Kopra, Kočevja, Zagorja, Domžal, Trbovelj, Kranja, Ljubljane, šole za defektne mladino v Ponikvah, Nove Gorice, Maribora, Slovenjegra, Zveze slepih in društva paraplegikov.

V kegljanju so dosegli prvo mesto kegljači iz Ljubljane, drugo

ekipa iz Kopra in tretje kegljači iz Celja.

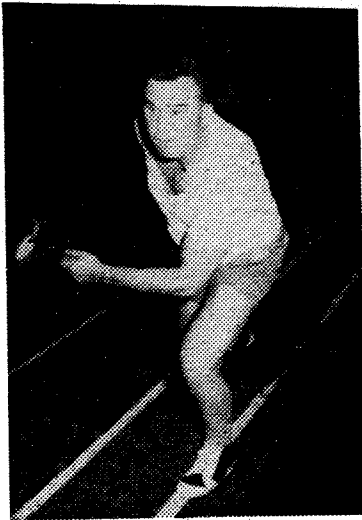
Najboljši posamezni kegljači pa so bili 1. Ambrož Parobot iz Celja, 2. Ivan Sotelsšek iz Zagorja, 3. Ferdo Flajniš iz Slovenjegra, 4. Pavel Andrijašič iz Kopra.

Med najboljše strelske ekipe so se uvrstile: Ljubljana na prvo mesto, Slovenj Gradec je zasedel drugo mesto, tretja je bila ekipa iz Maribora, četrta pa so bili člani športnega društva paraplegikov.

Najboljši posamezni strelci so: 1. Drago Senekov iz Maribora, 2. Franc Brioman iz Slovenjegra, 3. Franc Kušter iz Slovenjegra, 4. Martin Gorenjc iz Ljubljane.

V šahu so zasedla prva mesta ekipe: 1. Celje, 2. Slovenj Gradec, 3. Maribor, 4. Ljubljana. Najboljši šahisti pa so bili Jože Šmon iz Slovenjegra, Franc Primovec iz Celja, Martin Starman iz Celja in Jože Rancinger iz Celja.

Organizacija republiškega tek-

Luka Mitar pri kegljanju

movanja invalidov je bila izredno dobra, k čemur so mnogo pripomogli predsednik športnega društva Invalid LOJZE PIŠKUR in njegovi sodelavci.

Zmagovitim ekipam je predsednik Stane Lavrič podaril lepe plakete. Najboljšim športnikom pa je predsednik občine Joško Rozman podelil praktična darila, ki jih je v ta namen prispevala tovarna nogavic v Polzeli. Le ta je vsem tekmovalcem in vodstvom priredila tudi kosilo.

VINKO BAVCON

Zlata poroka v Regerči vasi

V soboto, 14. novembra, sta s svečanim vpisom v matično knjigo slavila zlato poroko Mraijsa in Franc Klemenčič iz Regerče vasi pri Novem mestu. Poročilo sta se novembra 1920. V zakonu se jima je rodilo sedem otrok. Od štirih sinov so trije padli kot talci NOV. Klemenčičeva hiša je bila vedno odprta partizanom in aktivistom, oče in mati pa sta sodelovala v NOB kot aktivista. Številnim čestitkam ob njuni zlati poroki se pridružujemo tudi vsi tisti, ki živijo v partizani, ki so pri njih dobili zavetje, pomoč in informacije, ter vsi drugi prijatelji in znanci, ki znajo ceniti njune žrtve in prispevek k zmagi v NOB. Vsi jima žele še veliko let mirnega življenja.

Na Hrvatskem predlagajo zvišanje invalidskega dodatka

Na seji sveta SR Hrvatske za vprašanja borcev in invalidov, ki je bila konec novembra, so sklenili postaviti v svoj prvi plan pereča vprašanja borcev in invalidov. Med drugim so ugotovili, da bi bilo treba invalidski dodatek zvišati na raven minimalnih osebnih dohodkov. Isto naj bi veljalo za dodatek za tujo pomoč, ki ga prejema invalidi I ter v določenih primerih tudi II. skupine.

Na seji so tudi naglasili, da bo treba še posebej proučiti položaj borcev, ki živijo na vasi, in pripraviti načrt prihodnjih nalog republike pri urejanju zadev borcev in invalidov v gospodarsko nerazviti krajih.

Politični razgledi

Zgodovinske izkušnje kažejo, da imajo velike težave tisti (tako domačini kot tuje), ki si prizadevajo združiti arabske narode. Novejši poskusi (se pravi po drugi svetovni vojni) so se po vrsti izjalovili, tako da se na primer nekateri upravičeno s porogom sprašujejo, čemu se Egipt imenuje Združena arabska republika, ko pa je zveza s Sirijo kmalu tako neslavno razpadla.

Sirijsko-egiptovska zveza je nastala leta 1958, pozneje se ji je pridružil tudi Južni Jemen, razpadla pa je septembra 1961. Arabska unija Jordanije in Iraka, ustanovljena 19. maja 1958, je propadla že čez slaba dva meseca (14. julija), ko je bila proglašena iraška republika. Poskus v aprilu 1963, da bi ustanovili arabsko federacijo, v kateri naj bi bili Irak, Sirija in Egipt, se je izjalovil, še preden je dobil praktično obliko.

Vendar stremljenj po združenju vsaj dela arabskih narodov s tem ni bilo konec. S prihodom Gadafijeve ekipe na čelo Libije v septembru lani se je začela akcija za ustanovitev tako imenovane prožne federacije med Libijo, Egiptom in Sudanom. Prvi korak k temu zblizanju je bil storjen decembra 1969, ko so se najvišji predstavniki teh treh držav sporazumeli o enaki zunanji politiki, tesnem sodelovanju na vojaškem in gospodarskem področju ter sodelovanju, ki naj bi kasneje pripeljalo do politične enotnosti. Z drugim sporazumom — 25. aprila letos — so Libija, Egipt in Sudan združile letalske družbe na ravni investicij, dejavnosti in dohodkov.

Takšno postopno združevanje je bilo rezultat nekoliko različnih pogledov dveh arabskih voditeljev: libijskega Gadafija, ki si želi »popolne in takojšnje arabske enotnosti«, ter egiptovskega Naserja, ki je bil previdnejši zaradi slabih poprejšnjih izkušenj (z ZAR) in ki si je želel najprej praktičnih sporazumov omejenega obsega, kateri na bi nekako navadili ljudstva treh držav na skupno življenje in boljše razumevanje.

Naserjeva nepričakovana smrt 28. oktobra letos je vse postavila na kocko. Predvsem Libiji niso imeli več sobesednika, ki je dotlej nekoliko zaviral njihove težnje. Zato so takoj po končanem žalovanju zahtevali sestanek treh predsednikov. Sestanek je bil od 3. do 8. novembra v Kairu in na njem so se Gadafi, Sadat in Nimeiri sporazumeli, da postopoma ustanovijo federacijo. Za začetek so ustanovili nekaj posebnih tripartitnih organizacij:

- združeno poveljstvo, ki naj razvija in izpopolnjuje kompleksne značilnosti treh dežel; sestajalo naj bi se vsaka dva meseca;
- višjo plansko komisijo, v kateri so voditelji izvršnega odbora arabske socialistične zveze (Egipt) ter revolucionarnih poveljniških svetov (Libija in Sudan);
- nacionalni varnostni svet;
- koordinacijsko komisijo;
- podkomisije, povezane z različnimi področji dejavnosti vseh treh dežel.

Arabska federacija

Zaradi strateškega položaja Libije, Sudana in Egipta ter predvsem zaradi napetega odnosa z Izraelom je pomen tega sporazuma v mednarodnem merilu izredno velik.

Pozneje se je (27. novembra) trojni zvezi pridružila še Sirija. V pogovorih med egiptovskim predsednikom Sadatom in sirijskim premierom Asadom so prišli do skupnih stališč: potrebna je skupna akcija na vojaškem, političnem in gospodarskem področju, ki naj bi okrepila sposobnost štirih držav, da se uprejo imperialističnim in sionističnim načrtom na arabski in mednarodni ravni.

Članice morebitne prihodnje federacije se v marsičem dopolnjujejo. »Egipt ima ljudi, Sudan ima zemljo, Libija pa denar,« je rekel neki egiptovski novinar. Egipt ima torej prednost zaradi splošne kulturne in tehnične prednosti in specializirane delovne sile, Libija razpolaga z velikanskimi dohodki od petroleja (milijardo dolarjev na leto), kmetijske sposobnosti Sudana pa so še neizrabljene, saj obdelujejo komaj 4 odstotke od 41 milijonov hektarov obdelovalne zemlje.

Federacija bi bila velika sila: obsegala bi 5.452.353 kvadratnih kilometrov (1.000.000 km² Egipt, 2.505.813 km² Sudan, 1.759.540 km² Libija in 187.000 km² Sirija), tako da bi bila na sedmem mestu na svetu po površini ter na štirinajstem mestu na svetu po številu prebivalcev (55,3 milijona ljudi).

Ze zdaj imajo v načrtih ali pa že izvajajo (podatki veljajo za prve tri članice morebitne federacije, se pravi brez Sirije) nekaj skupnih del:

- nameravajo ustanoviti skupno plovno pomorsko družbo;
- nameravajo zgraditi 4.250 km dolgo cesto, ki naj bi povezovala sudansko prestolnico Kartum s Sredozemljem, vodila pa skozi Kairo;
- egiptovski strokovnjaki naj bi v Kvataru pri Bengaziju (v Libiji) zgradili velikanski jez za 11,2 milijona dolarjev;
- zgradili naj bi naftovod Suez—Aleksandrija, ki naj bi zamenjal prevoz nafte po Sueškem prekopu, zaprtim od junija 1967; Egipt je že dolge mesece v težavah, ker ne najde financiranja za takšno gradnjo, v skupni akciji pa bi bilo to izvedljivo.

Vendar ne gre prezreti negativnih vidikov, ki niso ravno naklonjeni integraciji Libije, Sudana in Egipta.

Na prvem mestu je politična nestabilnost vseh treh držav. Po revoluciji v maju 1969 v Sudanu smo pričeli številnim poskusom državnih udarov. Nekaj podobnih poskusov v Libiji je spodbudilo, vendar nasprotnik režima ni brez moči. Egipt po Naserjevi smrti tudi lahko postane prizorišče nenadnih sprememb.

Upoštevati je treba, da nasprotniki združitve zelo izrabljajo slab sloves egiptovskih strokovnjakov v Libiji in Sudanu.

Izredna ovira utegne postati razlika v nacionalnem dohodku treh držav: 1000 dolarjev na prebivalca v Libiji, 200 dolarjev v Egiptu in 100 v Sudanu. V federaciji bi se seveda moral občutno zmanjšati dohodek libijskega dela prebivalstva. (Zraven tega Libija že zdaj sodeluje pri vojaških izdatkih Egipta s 55 milijoni dolarjev.)

Mogoče je tudi vmešavanje tujih sil, ki bi skušale sabotirati federacijo. Vendar je sovjetska podpora načrtu federacije s tega vidika zelo pomirljiva.

Federacija je torej uresničljiva, čeprav pot do nje ne bo lahka.

KOMENTATOR

Šahisti tekmujejo

Imeli smo ljudi

Genovefa Pečar

Rojena je bila v Hudajuži 1. 1908. Ze leta 1941 je bila aktivistka OF. Pozneje se je zaposlila v Ljubljani v podjetju Dental, kjer so jo cenili kot vestno delavko in dobro tovarišico. Leta 1965 je bila upokojena.

Kot dobra mati in žena je bila svojemu bolehnemu možu v veliko oporo. Čeprav je bila bolj rahlega zdravja, tismo mislila, da jo bo mo tako hitro izgubila.

Pokopali smo jo 17. novembra na Zalah.

Franc Kotar

Od njega smo se borci iz Zelene jame v Ljubljanski občini Moste-Polje zadnjič poslovili v ponedeljek 16. novembra.

Njegova življenjska pot se je začela pred 46 leti v revni kmečki družini v vasi Vrhtrbnje pri Trebnjem na Dolenjskem. Doma je bilo šest otrok, zato je moral France zgodaj pomagati za delo doma in pri sosedih.

Ko se je začela osvobodilna vojna, se je vsa družina odzvala klicu partije. France je star komaj sedemnajst let postal aktivist OF, spomladi 1942 so ga sprejeli v SKOJ. Po italijanski kapitulaciji pa je postal tudi sam borec kakor dva brata, ki sta odšla k partizanom na Mokrcu. France se je bojeval v Gubčev in artilerijski brigadi do osvoboditve. Kotarjevo domačijo pa so najprej požgali Italijani, nato pa še Nemci. Več mesecev so morali živeti v kleti skupaj z živino.

France se je po demobilizaciji zapo-

slil kot delavec v tovarni kleja, nato je bil nekaj časa pri milici. Zaradi bolezni ni mogel biti miličnik, vrnil se je v tovarno kleja in kot priučen ključavničar delal v njej še dvajset let. Med sodelavci je imel obilo prijateljev zaradi tovarništva, skromnosti in odkritosti.

Naj mu bo lahka domača zemlja.

Niko Bernard

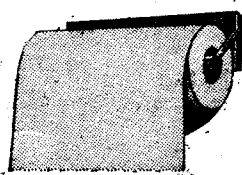
Umril je star 54 let za boleznijo, ki jo je prinesel s seboj iz Mauthausna in Begunj. Dolgo ji je kljuboval zaradi svoje žilavosti, nazadnje pa je le bolezen zmagala.

Rojen je bil na Jesenicah 20. aprila 1916. V družini je bilo šest otrok, zaslužil pa je samo oče. Zato niso poznali izobilja. Z Jesenic so očeta premestili v Kranj. Tam se je Niko zaposlil v Jugoslovski, udeleževal se je pri Svobodi, kjer je postal komaj osemnajst let star povodovja. Zaradi sodelovanja z naprednim gibanjem so ga kmalu odpustili z dela. Šele 1938 so ga sprejeli na delo v jeseniški železarni. Po aprilski vojni je bil nekaj mesecev pri starših v Ljubljani, nakar se je vrnil na Jesenice in se spet zaposlil v železarni. Tam se je povezal z aktivisti in začel organizirati delati za OF. Kot aktivist je bil že 1942 sprejet med kandidate za člana KP, 1. januarja 1943 pa so ga sprejeli za člana. Nacisti so ga aretirali v tovarni 18. marca 1943. Gestapovec Druschke je nato dejal, da je bila Kobalova hiša, kjer je stanoval, pravo leglo banditov. Kar sedem mesecev so ga mučili v zaporih in razneslo se je, da je za posledicami umrl. Komaj živega so ga poslali v taborišče Mauthausen, kjer je še naprej sodeloval v različnih oblikah medsebojne pomoči. Po osvoboditvi je bil med organizatorji potovanja v domovino.

Po vrnitvi se je znova zaposlil v železarni, več let je bil tudi član komiteja železarn. Veliko je naredil pri postavljanju spomenikov in plošč, bil je član okrajnega odbora Ljudske tehnike. Leta 1954 je končal izredno tehniško srednjo šolo kovinarske stroke. Nazadnje je bil tudi član zveznega odbora izumiteljev in novatorjev. Ohranil ga bomo v trajnem spominu!

3X PIKA NA I
PAPIRNATE
KREP. STANDARD IN EXTRA
BRISAČE
za gostinstvo • dom
• potovanja • vikend

higienično!
IZREDNO PRAKTIČNA DRŽALNA

Taloma
Sladkopraska
SLADKI VRH

„TV 15“ ZA MLADINO

TE DNI

OD 2. DO 14. DECEMBRA 1941 JE BIL V TRSTU TAKO IMENOVANI II. TRŽASKI PROCES PROTI ŠEST-DESETIM SLOVENCEM, VODITELJEM KOMUNISTIČNE STRANKE TER NARODNO-REVOLUCIONARNEGA IN PROTIFAŠISTIČNEGA GIBANJA V JULJSKI KRAJINI. OBTOŽENI SO BILI KOT ORGANIZATORJI GIBANJA, KI JE Z MNOŽIČNO PROPAGANJO, Z VOJAŠKIMI SABOTAŽAMI IN OBVEŠČANJEM V KORIST ZAHODNIH ZAVEZNIKOV, S ŠČUVANJEM ITALIJANSKIH VOJAKOV K NEPOKORŠČINI IN S PRIPRAVAMI NA OBOROŽENO VSTAJO NAMERAVALO ODCEPITI JULJSKO KRAJINO OD ITALIJE IN JO PRIKLJUČITI JUGOSLAVIJI. POSEBNO SODIŠČE JE OBSODILO 9 OBTOŽENCEV NA SMRT, 47 NA ZAPOR DO 30 LET (SKUPNO NA 978 IN POL LETA ZAPORA). LE ŠTIRI JE OPROSTILO. ŠTIRIM NA SMRT OBSOJENIM JE BILA KAZEN SPREMENJENA V DOSMRTNO JEČO.

Dolga je bila pot

Prve dni oktobra leta 1943 so se zbrali v Kočevju odposlanci slovenskega naroda in izvolili Slo-

venski narodnoosvobodilni odbor ter štirideset tovarišev, ki naj bi zastopali Slovenijo na drugem zasedanju AVNOJ. Toda rojstni dan naše republike je bil še daleč in nihče ni vedel, kje in kdaj bo. Povedali so jim le, da bo pot dolga in nevarna! Na Rogu se je do odhoda zbralo samo šestnajst izbranih, kajti drugi se niso mogli prebiti skozi sovražnikove postojanke. Nadaljnja pot jih je vodila mimo Črnomlja in Semiča. Prvo večjo oviro, Kolpo, so srečno premagali. Na Hrvatskem so jih sprejeli tamkajšnji poslanci, da bi skupaj nadaljevali pohod. V najhujšo stisko so zašli pri Dolnjem Lapcu, ko so morali prečkati cesto, po kateri so ves čas drvela sovražnikova vozila. V Livnu so nekaj časa čakali na zasedanje in šele potem so jim povedali, da je cilj potovanja pravzaprav bosensko mesto Jajce ob reki Vrbas.

Dne 29. novembra 1943 je bila torej v Jajcu rojena nova Jugoslavija. Burno je bilo njeno otroštvo! Zibala jo je pesem pušk in zrasla je iz krvi padlih rodoljubicov...

MARTA ČESNIK

Občinski praznik

Dne dvanaajstega novembra je Sevnica praznovala svoj občinski praznik. S ponosom smo se spominjali narodnega heroja Dušana Kvedra-Tomaža, ki je na ta dan leta 1941 rešil politične zapornike iz sevnjskih zaporov. V spomin na ta dogodek so Sevnčani vzdali na poslopje sodišča — takratnega zapora — ploščo, ki bo vedno spominjala na to junaško dejanje velikega rodoljuba. Tudi po vojni je Dušan Kveder-Tomaž velikokrat obiskal Sevnico. Žal ga ni več med nami, saj je spomladi leta 1966 prerana smrt prekinila njegovo plodno delo.

JERNEJA PEČNIK

Slavje republike

Dne devetindvajsetega novembra smo tudi v Sevnici praznovali rojstni dan nove Jugoslavije. Mesto je bilo okrašeno za zastavami. Posebno živahno je bilo v šoli, saj so bili ta dan občinski sprejeti v pionirsko organizacijo. Najmlajši Sevnčani so nestrpno pričakovali začetek proslave. Uvodnim besedam predsednice pionirske organizacije Mine Pesjakove je sledila zaobljuba pred zastavo PO in podelitev pionirskih rutk, kapic ter izkaznic. Po pogostitvi, ki je minila v prijetnem razpoloženju, so najmlajši veselo zarajali in se še dolgo veselili s svojimi gostitelji. Starejši pionirji smo si medtem ogledali slovenski partizanski film »Balada o trobenti in oblaku«, ki je bil zelo lep. Tudi mi smo bili srečni, saj je naša organizacija dobila kar stovajset novih članov.

DUSAN SENICA

Zaprisegli so

Na dan republike je bilo v Osnovni šoli Vide Pregare v Ljubljani še posebno slovesno. Dvorano v Titovem domu so napolnili cicibani, ki so bili na ta dan sprejeti v pionirsko organizacijo. Okoli sto prvošolčkov je zapriseglo in obljubilo, da se bodo pridno učili in vztrajno delali, da bodo dobri tovariši in zvesti ter disciplinirani člani pionirske organizacije. Nato je vsak pionir dobil kapico in rutko. Po svečanem programu, ki so se ga udeležili tudi starejši pionirji, so bili slavljenici pogoščeni.

DARJA BURGAR

Ruži Poličevi v spomin

Partizanovi spomini

„Iztok, pa doma pozdravi...“

Bilo je konec novembra leta 1943, ko smo napadli Gorenjo vas pri Skofji Loki. Sedemnajst let sem štel in mitraljez sem bil. Moj pomočnik je bil star trinašdeset let. To je bil moj oče. Bila sva skupaj v partizanih in do takrat že v nešteti borbah. Ta dan pa je bil kljub hudi zimi za nas peklensko vroč, da malo takih. Pošteno smo se bili in boj je trajal nekaj ur. Bilo nas je premalo, da bi postavili straže na vseh koncih, in to je bilo napak. Beli in Nemci so prišli na naš desni bok in pričeli neusmiljeno točiti po nas. Morali smo se umakniti. Na prvem postanku smo se le ugotovili, da manjkajo trije to-

mrtva, tretji pa leži hudo ranjen ob vodi! Nam je povedala. Čeprav smo bili utrujeni, so nas noge kar same nesle do dve uri oddaljenega potoka. Bil sem v hudih skrbih, saj nisem vedel, kdo je ranjen. Kmalu smo našli na padla tovariša. Oče torej živi! Sem vzkliknil v sebi. Štirje smo se napotili naprej, drugi pa so pokopali mrtva tovariša. Nedaleč od tod je ležal do pasu v vodi in nezavesten moj oče. Hitro smo napravili nosila in se odpravili nazaj proti taborišču. Oče je bil hudo ranjen! Kroglja mu je prebila prsi, mu na hrbtu pustila skoraj za pest veliko rano in na levi roki sta mu manjkala dva prsta.

variši. Med pogrešanimi je bil tudi moj oče...

Kmalu zatem je skupina prostovoljcev krenila proti kraju borbe in z njimi tudi jaz. Med potjo smo srečali neko žensko. »Dva sta

»Saj ni tako hudo, odpeljali ga bodo v bolnišnico v Cerkno, in vse bo še dobro!« so me tolažili tovariši. Čeprav nisem videl nobene možnosti za ozdravitev, so mi njihove besede vili vsaj malo upanja. Nosili smo ga tri ure in kri je že pronicala skozi nosila, ko smo končno le prispeli na cilj.

V Kladnju se je oče prvič prebudil iz nezvesti. Stopil sem k njemu. Prijel me je za roko in s tresočim glasom tiho spregovoril: »Iztok... umrl bom... pa doma pozdravi...« Nisem velikokrat jokal, a takrat se nisem mogel premagati. Komandant Mirko me je poklical k sebi: »Bodi pogumen, dal sem že nalog in očeta bodo takoj odpeljali v bolnišnico!« To noč nisem zatisnil očesa. Ko so se tovariši vrnili, so mi povedali, da se oče ni več zavedel. »Takoj je dobil bolniško oskrbo in upam, da bo vse v redu,« mi je dejal eden izmed njih.

Pozneje sem zvedel, da so sovražniki naslednji dan bombardirali Cerkno in da so morali bolnišnico premakniti. Sovražnikova ofenziva se je začela z vseh strani. Ranjence so že tako izmučeni borci nosili po hribih, v snegu in mrazu. Kmalu so se znašli v brezupnem položaju. Ranjenci so jih prosili, naj jih ustrelje in tako rešijo trpljenja. Tega seveda ni nihče storil. Razdelili so jih na več skupin. Mojega očeta in še enega tovariša so skrili pri neki žagi v žaganje. Naslednji dan, ko je nevarnost minila, so jih na pol mrtve odnesli v partizansko bolnišnico pod Prtovč. Le nekaj ur je minilo, ko je dr. Edvard Pohar na lističu papirja zapisal: umrl 3. decembra 1943... Listič je dal v stekleničko in jo poleg trupla položil v grob.

Nedolgo zatem sem jo skupil v obe roki. Naneslo je, da sem ležal na isti postelji, na kateri je bil izdihnil moj oče, in da me je zdravil dr. Pohar...

Še mnogo doživljam je mi je bil povedal stric Iztok, opisani pa mi je ostal neizbrisno v spominu. Dozdevalo se mi je, da sem šele tisti dan doimela vso tragiko partizanskega boja.

IRENA LANGERHOLC

KRAMLJANJE

Draga tovarišica Milena!

Kdo bi mogel pozabiti ta dan! Sedim v sobici, pregledujem svoje objavljene prispevke in prebiram vaše odgovore. Med kar zajetnim kupčkom papirja ugledam droben listič, ki sem ga iskala. Dolgo časa ga držim v roki. To je spis o Ruži Poličevi... Solze mi nezadržno polze po licih in strašno mi je hudo. Je res, da te čudovite žene in matere ni več med nami? Spomin se mi vrača nazaj. Čeprav je dolgo časa nisem videla, sem se velikokrat spomnila nanjo. Še včeraj, ko sva se s Tomažem pogovarjala o knjigah Prešernove družbe, za katere je skrbela ona. Kako lepo nam je znala približati vrednost teh knjig! Danes zjutraj pa je prišel taisti Tomaž. »Dobro, da si takrat obiskala Poličev!« mi je rekel. Nisem vedela, čemu te besede. »Januarja bo že leto od tega, pa še bom šla in še bom pisala o njej!« sem mu odrezavo dejala. »Lahko boš še pisala, samo k njej ne boš več šla!« je nadaljeval. Umrla je, mi je še povedal. Nisem mogla verjeti! Pred očmi mi je vstala njena blaga podoba in oživele so njene besede. Bila je srečna, če smo bili srečni mi! Koliko je še takih ljudi? sem se vprašala.

Prejmite lepe pozdrave!

ALENKA TRONTELJ

Stranska pot III

p. Grosuplje

Draga Alenka!

Tudi tokrat me nisi razočarala, dekletce moje. »Piši ti isti Alenki iz Grosupljega in jo poprosi, naj napiše nekaj besed o pokojni Ruži Poličevi!« mi je nekega jutra dejal glavni urednik. »Alenki ni treba pisati, ona ve, kaj ji je storiti!« sem mu odgovorila. Samo dan zatem sem dobila tvoje pisemce in spominski zapis. Se ti ne zdi, da imajo besede v slovo, ki jih zapiše mlada roka, posebno lep zven? Žal mi je le, da je prispevek o Ruži Poličevi do danes komajda tretji tovrstni zapis na mladinski strani našega časnika.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga tovarišica urednica!

Oglašam se prvič. Naj se vam predstavim. Ime mi je Marta, pišem se Černik, doma pa sem iz Palčja pri Pivki. Že nekaj let prebiram »TV-15«. Časnik mi ugaja, posebno stran za mladino.

Vas lepo pozdravlja!

MARTA ČERNIK

Palčje 71

p. Pivka

Draga Marta!

Povprašaj in zapiši nekaj besed tudi o svoji rojstni vasi v dne, ko le-tam ni bilo tako lepo kot dandanes. Odkrila boš marsikaj novega in še bolj jo boš vzljubila.

Lepo pozdravljena!

MILENA

DRAGA TOVARISICA POLICEVA!

KADAR ME BO POT VODILA MIMO DOMAČEGA POKOPALIŠČA, BOM PRIZGALA SVEČKO V SPOMIN IN POKRAMLJALA Z VAMI. KOT TISTEGA ZIMSKEGA DNE, KO STE MI OB SLOVESU DEJALI: »DA, HUDO JE BIL... POVSOD MRTVI RODOLJUBI... POVSOD GORJE...«

NE, MI VAS NE BOMO NIKOLI POZABILI!

ALENKA TRONTELJ

Okrogle in oglate

ZAPOR — NAJPRIMERNEJSI KRAJ... Ameriški pisatelj Wilfrid Sheed, ki je napisal knjigo »Max Jamison«, obtožuje ameriško policijo in ameriške pravne razmere zaradi nekaterih neupravičenih aretacij ter pravi: »V deželi, ki zapira pravične, je resnični kraj za vse pravične ljudi — zapor.«

TEHTNI RAZLOG ZA LOCITEV. Avstrijka Erna Kathe je bila na dunajskem sodišču ločena po krivdi moža. Razlog: njen mož je zaljubljen v kaktuse, saj goji v stanovanju kar 1.417 teh bodočih ljubic...

RAZVADA... Neki nemški članek je takole pomodroval: »Navaditi bi se morali učiti na napakah. Zal se ponavadi naučimo le delati napake.«

BOG NAJ POMAGA... Avstrijski katoliški časopis »Die Furche« je objavil izjavo poveljarja anglikanske cerkve: »Prosim moramo boga za vse tiste, ki se jih tiče gledališče, da bi le-to ohranilo dostojno raven.«

NAVADE... Neki časnik je objavil izjavo znanega hrvatskega pesnika Gustava Krkleca o vplivu »atmosferskih razmer in letnih časov na pesniški navdih. Njegova izjava se glasi: »Moji navdih so izključno le navade...« Neki M. T. je v zagrebškem »Vjesniku« očital pesniku, da ni povedal, ali gre za dobre ali slabe navade.

VREDNOTENJE ZNANJA OZIROMA — NEZNANJA... Generalni direktor Združenja jugoslovanskih železarn je dejal v nekem pogovoru: »Udeleževal sem se posvetovanja, pri katerem je sodelovalo 98 ameriških vodilnih gospodarstvenikov, malone samo bogatih ljudi. Neki star univerzitetni profesor, ki že dolga leta predava o organizaciji v gospodarstvu, je rekel na tem posvetovanju: »Jaz vam predavam, nedvomno pa je, da veste vi več ko jaz. Če bi namreč jaz vedel več, bi bil — direktor. Vi ste v življenju uspeli, ne da bi kdove koliko znali, ko bi bil jaz uspel — ne bi bil profesor...«

UVIDEVNOST... Na nedavnem posvetovanju jugoslovanskih ekonomistov v Ohridu se je udeležil razpravljajca tudi član sveta federacije Svetozar Vukmanović-Tempo. Med drugim je zahteval, naj mu ekonomisti povedo, kako bi bile mogoče doseči stabilizacijo. Dejal je: »Življenjski stroški mi delajo skrbi. Dobro, jaz to lahko zdržim. Prejemam mesečno osem tisoč dinarjev. Kakšni stvari se odredem, pa se prerinem. A kaj naj napravijo tisti, ki imajo po en tisoč dinarjev?« Bržkone je več takih, ki nimajo niti po en tisoč dinarjev mesečnih dohodkov...

RADOVEDNI NASREDIN PURIC iz Prištine sprašuje v »Večernjih novostih«: »Mene zanima, ali se tiče pritegovalne pasu tudi tisti, ki ne nosijo pasu, marveč imajo naravnane na največ potrošijo. Kaj bodo pritegovali oni? Morebiti tiste s pasom?« Nasredinova radovednost je v zvezi z napovedanimi stabilizacijskimi ukrepi, o katerih pravijo, da bodo povzročili — pritegovalne pasu. Ko bi bil Nasredin vsaj povedal ali nosi pas ali naravnane!

IMENITNA EVIDENCA... Beograđan Dušan Petrović iz Ulice Slebođana Penzečića 5 je dobil od beograđskega PTT zelen karton s sporočilom, da je komisija razpravljala o njegovi prošnji za napeljavno telefona ter »ugotovila, da za zdaj ni nikarkoli možnosti napeljave telefona«. Petroviću to sporočilo kajpada ni bilo kdove kako prijetno, pač pa mu je bila prijetnejša zavest, da ima v stanovanju telefon že — dve leti... Nemara pa je prišel do telefona po stricah... Naj se pazi, utegnili bi mu telefon demonirati!

CEMU SE SMEJEJO ANGLEZI? Londonski »Punch« je objavil tole šalo: »Imate kakšnega bližnjega sorodnika?« je vprašal zdravnik. »Kako ga ne bi imel?« je odgovoril bolnik. »Imam brata dvojčka. Cesa vsega nisem zaradi njega pretrpel! Vsi so namu zamenjavali. V šoli sem jih dobil po grbi namesto njega. Sodišče je kaznovalo njega, namesto njega pa sem sedel jaz. Goreče sem ljubil neko deklico, ona pa jo je pobrisala z njim. Zdal pa... zdaj sem mu vrnil šilo za ognjilo...« Kaj se je zgodilo? je vprašal zdravnik. »Jaz sem umrl, pokopali pa so njega,« je odgovoril bolnik.

IZ ZGODOVINE UPOROV

Kitajska boksarska vstaja

Konec prejšnjega stoletja je v Pekingu vladala nezaupljiva cesarica Cu Hsi, imenovana »stari Buda«. Cesarica je imela tako rada živali, da se ni sprehajala po vrtu, ker se je bala, da bi pomendrala kakšno mravljo, medtem ko do podložnikov ni bila tako mila: če ji je spletna pri česanju izpulila las (bila je skoraj plešasta), jo je dala obglaviti. Obdajala jo je velikanska množica dvorjanov, mandarinov in evnuhov, bala se je kitajskih nacionalistov, za katere so bili mandžurijski cesarji (v rod mandžurijskih vladarjev je sodila tudi sama) tuji vsiljivci, sovražila je Evropejce ter njihove »vražje novosti«.

V središču in na jugu Kitajske je bila vsa oblast v rokah podkraljev, ki so vladali provincam. Kitajska je bila tedaj nekakšna konfederacija, katere formalno politično enotnost naj bi predstavljali cesarski dvor v Pekingu. Toda podkralji so za svojo dejavnost bolj odgovarjali tujim vojaškim in trgovskim delegacijam kot pa cesarici. Kitajska, ki je leta 1894 izgubila vojno z Japonsko, je bila bolan in nemočen velikan, ki se ni mogel upreti načrtnemu ropanju tujih vesilov.

To ropanje je bilo prikrito s parodijo zakonitosti: zahodne topnjače so izrabile sleherni incident (uboj misijonarja ali nereda v kakšnem mestu), da so zaplule po rekah navzgor, zasedle pristanišča

in »koncesije«. Na Kitajskem so plenile Rusija, Francija, Anglija, Nemčija, Belgija, Japonska in celo mala Italija, ki si je pri vseh svojih nacionalnih težavah hotela odrezati svoj del »rumene Afrike«, kot so zaničljivo imenovali Kitajsko angleški vojaki.

Japonska si je s sporazumom v Šimonosekiju zagotovila Formozo, Korejo, otočje Pescadores in mandžurski polotok Liaotung. Rusi so zasadili svojo zastavo v Port Arthurju in zasedli vso Mandžurijo, pri čemer so se kosali z Japonci. Angleži so se trdno zasidrali v dolinah ob reki Jangce, Francozi (ki so bili iztrgali mandžurjskemu cesarstvu Indokino) pa na jugu. Nemci, ki so bili izredno dejavni zaradi kajzerjevih azijskih apeti-

Velikanska večina kitajskega ljudstva je živela v skrajni bedi.

900.000 imen nacističnih zločincev

Pred kratkim je bilo v Varšavi plenarno zasedanje glavne komisije za preiskavo nacističnih zločinov na Poljskem.

Dr. Czesław Piliński, direktor glavne komisije, je v svojem govoru opozoril na to, da imajo v arhivih komisije 220.000 informacijskih listkov, ki vsebujejo temeljne podatke o Hitlerjevem fašizmu na Poljskem. Personalna kartoteka pa vsebuje 900.000 imen nacističnih zločincev. Naglasil je tudi, da posvečajo posebno pozornost sestavi dokumentacije o fašističnih teoretičnih in organizatorjih množičnih umorov — »morilcev za pisalno mizo« — kakor tudi

vodilnih izvajalcev Hitlerjevega programa iztrebljanja napadenih narodov Evrope. Večina teh zločincev je ostala doslej nekaznovana.

Posebna anketa, ki so jo izvedle glavna in okrajne komisije, je odkrila veliko število doslej neznanih dejstev in krajev nacističnih zločinov na Poljskem, kakor tudi zločine nad Poljaki, izvedene zunaj meja Poljske.

Direktor židovskega inštituta dr. Datner je tudi pojasnil, da so bogata knjižnica tega inštituta, predvsem pa tudi vsi akti preiskav proti nacističnim zločincem vedno na voljo, če so komu potrebni.

Prispevki za šolo — spomenik NOB

Mercantile, import-export, Trst, 125.000 lir; Mehanika, Trbovlje 1000 din; Kersnik Tanja, Ljubljana, 100; Svet ljudske tehnike Slovenije, Ljubljana, 10.000; Krajevna organizacija ZB NOV, Sempeter, 70; Industrijski biro, Ljubljana, 1000; Krajevno predsedstvo ZB NOV — »Rotovž-Talča«, 200; Sindikalna podruž. »Odeja« Skofja Loka, 675; Osnovna šola »Prežihovega Voranca«, Ljubljana, 749 (šolski dinar); Kranje Franc, Gorje, 50; Kalan Gabriel, Gorje, 5; Mavri Alojz, Gorje, 5; Močnik Andrej, Gorje, 50; Celik Jolanda, Gorje, 10; dijakinja administrativne šole v Sempetru pri N. Gorici, 114; Strukelj Jožef, Nova Gorica (skupno vplačal 500); Moretti Jože, Koštalova 1, Novo mesto, 100; Osnovna šola »Prežihovega Voranca«, Ljubljana, (pionirski dinar) 200; Komunalni zavod za socialno zavarovanje, Koper, 1000; »Sika« Store, 190; Krajevno združenje rezervnih vojaških starešin Krim-Rudnik, 492; Savil Oskar-Jaka, Borovnica 231 pri Ljubljani, 1000; Ribarstvo Export Ljubljana, 2000; Pionirski odred »Katja Rupena«, Novo mesto — 1500; prispevek Cerkljanov iz Koprca, zbrani v Prilovcu, 550; prispevek članov ZB NOV Tolmin — 1100; Kuhar Anica, Maribor, Močnikova 8, 300; družina Rutar, Lesce, Sobčeva 2 (namesto venca na grob Igorju Jankarju iz Kranja), 100; prispevek članov ZB NOV Sentlovrenc, 74; učenci Centra strokovnih šol — Ljubljana, 2840; kolektiv Centra strokovnih šol —

Ljubljana, 800; Center strokovnih šol — Ljubljana, 1000; Soc. zavod »Dr. Bergelja« Jesenice, 500; ETA Cerkno (10 odstotni samoprispevek kolektiva od neto OD za oktober — skupno vplačanih 84.750,80) — 7.033,90; Koteks-Tobus, Ljubljana, 3500; Kumar Emilija, Ljubljana, (v spomin na pokojnega Kenda Mihaela iz Cerknega), 100 Ndin.

Stanje 17. oktobra 1970 — 903.657,15 novih dinarjev. Odbor za gradnjo osnovne šole — spomenika NOB v Cerknem prosi darovalce, da svoje prispevke nakazujejo na tekoči račun — 5202.652-66 — SDK Idrija — sklad za izgradnjo osnovne šole v Cerknem.

tov, so imeli izključno pravico do izrabljanja rudnikov v Šantungu. Potem je bila še cela vrsta manjših koncesij, tako da evropske četrti v kitajskih mestih sploh niso sodile pod oblast cesarice v Pekingu in so bile pravzaprav bogate in močne kolonije. »Psom in Kitajcem vstop prepovedan« je pisalo na vratih v evropske parke v Sanghaju.

Takšne razmere so sicer jezile cesarico, še bolj pa so prebujale nacionalnega duha med kitajskimi intelektualci ter neznanskimi množicami nepismenih revežev. Boksarska vstaja, upor enega izmed mnogih tajnih društev z rodoljubnimi težnjami, je bila morda anahronistična, kot pravi nizozemski zgodovinar Jan Romein, saj se je bojevala za popolno obnovo mandžurjske dinastije, medtem ko so se na jugu dežele že organizirale nove, napredne, republikanske sile.

Vendar je bila boksarska vstaja upor zoper gospodarski jaren tujih sil. Vstaja je trajala 55 dni, in sicer od junija do septembra leta 1900. »I Ho Čuan« ali »Društvo pravičnih (ali složnih) pesti« je delovalo že nekaj časa, predvsem z manifestacijam na trgih in manjšimi terorističnimi napadi na tujce. Cesarica sprva boksarjem ni zaupala, ker je menila, da so naperjeni zoper dinastijo, pozneje pa jih je podprla ter jim dala svoje čete, ko so napadli tuje delegacije v Pekingu. Tisočeri Kitajci so v dramatičnem naskoku zaprli veleposlaniško četrt v bližini trga Tien An Men, kjer dandanes Mao Ce Tung govori velikanskim množicam.

Ena prvih žrtev je bil nemški minister baron von Ketteler. Evropejci so bili z ženami in otroki obkoljeni v svoje hiše, streljali so skozi okna, Kitajci pa so vsak dan znova napadali. Pravzaprav je šlo za majhno vojno brez ujetnikov. Boksarji so z velikanskimi sabljami pobili vsakega »belega hudiča«, ki jim je prišel v roke.

Srednji in južni del Kitajske sta bila še kolikor toliko mirna: podkralji so bili daljnovidnejši od cesarice in vedeli so, da se bodo zahodne sile kruto znesle nad boksarji.

V severni Kitajski so boksarji sežgali nekaj deset katoliških in protestantskih cerkev, pobili misijonarje in spreobrnjene Kitajce, imenovane »mali hudiči«. Trideset let prej je namreč sekta v krščanstvo spreobrnjenih Kitajcev (Taiping) upepelila knjižnice in muzeje »stare poganške omike«, zato je bil srd boksarjev na misijonarje in spreobrnjene Kitajce po svoje upravičen. Sicer pa enačenje misijonarjev s kolonializmom ni nič izjemnega v sodobni zgodovini Azije in Afrike: podjarmljena ljudstva ne morejo pozabiti, da so

misijonarji zmerom prišli za tujimi vojaki.

Boksarji so bili večinoma nedvedni in vraževerni kmetje, med njimi pa so bili tudi predstavniki nacionalističnega meščanstva in plemstva.

Obkoljeni »beli hudiči« — zlasti britanski državljani — so se v Pekingu trdovratno upirali, obenem pa poslali v svet klic na pomoč. Zahodna koalicija je nemudoma napovedala vojno Kitajski. Na bojišče je poslalo svoje vojaške karosem držav: Velika Britanija, Francija, Nemčija, Avstro-Ogrska, Italija, Rusija, Japonska in ZDA. Poveljstvo nad kazensko odpravo je prevzel nemški general von Waldersee ter dobil zveze zveze zveze svetovni generalni maršal. Cesarica je poslala proti tujcem svojo vojsko in boksarje, toda bila je naglo premagana. V kazenski odpravi osmih držav so bili odlični vojaki, opremljeni s sodobnim orožjem. Med elitnimi oddelki so bili Sikhi, ki jih je Velika Britanija v naglici poslala iz Indije in ki so bili najbolj neusmiljeni. Požigali so vasi, krali in streljali prebivalstvo.

Ko so prvi oddelki mednarodne vojske vkorakali v Peking, je cesarica pobegnila v Sian, upornike pa prepustila usodi. Krvava boksarska vstaja je v delih nekaterih evropskih zgodovinarjev opislana kot norost, ki se je porodila iz sovraštva do tujcev, boksarji pa so bili prikazani kot tolpe norcev.

Vendar je treba boksarsko vstajo gledati drugače. Dasi ravno je v njej veliko temnih in krvavih dogodkov, velja za sicer neurejen poskus, da bi se Kitajska znebila tujega jarma. Največja zmotna boksarjev je bila, da so se naslonili na cesarski dvor, ki je bil zaprt v svoje slepo sovraštvo do reform. Ko je cesarica izgubila boj, je zatajila boksarje ter začela sodelovati z evropskimi silami, samo da bi se lahko vrnila na prestol.

(Nadaljevanje prihodnjic)

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga zavod Borec, Ljubljana, Beethovnova 10 kot glasilo ZZZ NOV Slovenije in ZRVS Slovenije — Tisk in kliseji OGP »Delo« Ljubljana, Tomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 22 dinarjev — Posamezna številka stane 50 par — Za inozemstvo stane 50 dinarjev — Naročnino pošiljate na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova ulica 10, pošti predal 598/XI ali na tekoči račun št. 506-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo

V Ljubljani, Kranju, Celju, Mariboru, Novem mestu, Postojni, Ajdovščini in Piranu

